

The very worst government that any country ever had

**Kirkkovaltio ja paavin asema Britannian parlamenttikeskusteluissa Italian
yhdistymisprosessin aikana 1858–1861**

Juuso Suutari

Pro gradu -tutkielma

Yleinen historia

Historian, kulttuurin ja taiteiden

tutkimuksen laitos

TURUN YLIOPISTO

Huhtikuu 2014

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

SUUTARI, JUUSO: The very worst government that any country ever had:
Kirkkovaltio ja paavin asema Britannian
parlamenttikeskusteluissa Italian yhdistymisprosessin aikana
1858–1861

Pro gradu –tutkielma, 99 sivua

Yleinen historia

Huhtikuu 2014

Tutkielmassa tarkastellaan Britannian parlamentissa käytyä keskustelua Kirkkovaltiosta ja paavin maallisesta vallasta vuosina 1858–1861. Aihetta tarkastellaan kolmen teeman kautta. Nämä teemat ovat Kirkkovaltion ajassa ja paikassa tapahtunut kontekstualisointi, paavin ja katolilaisten Britannialle aiheuttamasta sisäisestä ja ulkoisesta uhasta käyty keskustelu, sekä Kirkkovaltion liittäminen kansainvälisiin suhteisiin. Britannian ja Kirkkovaltion suhdetta 1800-luvun puolivälissä on käsitelty aikaisemmassa tutkimuksessa vain vähän. Suhtautumisen perusasenteena sekä konservatiiveilla että liberaaleilla on pidetty katolilaisvastaisuutta ja Kirkkovaltion lakkauttamisen ajamista. Tutkielmassa pyritään osoittamaan, että Britannian parlamentin jäsenten suhtautuminen oli kuitenkin moniulotteisempaa ja moniäänisempää, kuin pelkkä tiukka katolilaisvastaisuus.

Parlamentin jäsenet pyrkivät kontekstualisoimaan Kirkkovaltiota käyttämällä vertauksia sekä Britanniaan ja Sardinian kuningaskuntaan, että erilaisiin historiallisiin tilanteisiin. Keskusteluun osallistuneilla parlamentin jäsenillä oli myös hyvin laaja skaala erilaisia kontakteja Italiaan ja Roomaan, ja he olivat hyvin perillä paavin maallisesta vallasta käydystä yleiseurooppalaisesta kirjallisesta debatista.

Osa parlamentin jäsenistä näki paavin ja katolilaiset sekä sisäisenä että ulkoisena uhkana Britannialle, mikä liittyy vahvasti 1800-luvun puolivälin uhkakuvia täynnä olleeseen näkemykseen. Näkemys uhasta tiivistyi keskusteluun uskollisuudenvalan uudistamisesta vuonna 1858. Tässä keskustelussa esiin nousivat erityisesti ääriprotestanttiset, katolilaisvastaiset parlamentin jäsenet. Osa parlamentin jäsenistä näki paavin itsenäisyyden toisaalta myös hyvänä asiana, ja paavin maallisen vallan lakkauttamista uhkana Britannialle.

Viimeisessä käsittelyluvussa tutkitaan suhtautumista Kirkkovaltioon kansainvälisten suhteiden tasolla. Britannialla ei ollut virallisia diplomaattisuhteita Kirkkovaltioon, mutta maan epävirallisista suhteista ja niiden kehittämisestä käytiin parlamentissa keskustelua. Parlamentissa keskusteltiin myös Ranskan ja Itävallan merkityksestä Kirkkovaltiolle, sekä Kirkkovaltion mahdollisista aluemenetyksistä tai jopa valtion lakkauttamisesta. Keskustelua käytiin myös brittien värväämisestä paavin armeijaan ja paavia vastustaneen Garibaldin joukkoihin.

Asiasanat: interventio, Iso-Britannia, Italia, Kirkkovaltio, paavit, paavius, parlamentit, risorgimento, teokratia, 1800-luku

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1. Italian yhdistyminen, Britannia ja Kirkkovaltio	1
1.2. Aikaisempi tutkimus	2
1.3. Tutkimuskysymys ja tutkimuksen rajaus	6
1.4. Parlamentin pöytäkirjat lähdeaineistona	8
2. Britannian Italian-suhteiden tausta ja brittiläinen parlamentarismi	11
2.1. Britannia ja Italia ennen vuotta 1858	11
2.2. Britannian parlamentti 1800-luvun puolivälissä	13
3. Kirkkovaltion kontekstualisointi ajassa ja paikassa	17
3.1. Keskustelu paavin maallisesta vallasta	17
3.2. Parlamentin jäsenten lähteet ja kontaktit Italiaan	24
3.3. Kirkkovaltion vertaaminen muihin valtioihin	33
3.4. Historialliset esimerkit ja rinnastukset	39
4. Paavi ja katolilaiset sisäisenä uhkana	48
4.1. Keskustelu uskollisuudenvälästä	48
4.2. Brittiläinen vapaus uhattuna	51
4.3. Katolilaisten ja irlantilaisten uskollisuus kruunulle	60
5. Kansainväliset suhteet	65
5.1. Viralliset ja epäviralliset suhteet Kirkkovaltioon	65
5.2. Ranska, Itävalta ja Kirkkovaltion kohtalo	69
5.3. Interventio vai non-interventio?	75
5.4. Värinä paavin armeijaan ja Garibaldin joukkoihin	80
6. Katolilaisvastaisuudesta uusiin tulkintoihin	88
Lähteet	93

1. Johdanto

1.1. Italian yhdistyminen, Britannia ja Kirkkovaltio

Italian niemimaalla tapahtui vuosina 1859–1861 monimutkainen tapahtumasarja, jossa suurvaltadiplomatia, vallankumous, kansannousut, sota ja vallankaappaus sekoittuivat yhteen. Tapahtumasarjan seurauksena niemimaan lukuisat valtiot liitettiin yksi kerrallaan yhteen liberaalin Sardinian kuningaskunnan kanssa, ja Euroopan kartalle muodostui uusi valtio, Italian kuningaskunta. Vanhasta järjestyksestä jäi niemimaalle jäljelle vain Itävallan hallitsemat Venetsia ja Trento, sekä paavin hallitsema Rooman alue, ja näistäkin Venetsia liitettiin Italiaan vuoden 1866 sodan seurauksena ja Rooma lopulta vuonna 1870 lyhyen taistelun jälkeen.¹ Yhdistymisprosessin myötä lakkasi olemasta katolisen kirkon oma valtio, paavin johtama Kirkkovaltio, joka oli lyhyitä poikkeuskausia lukuun ottamatta ollut olemassa sydänkeskialta asti, ja paavi vetäytyi ”Vatikaanin vangiksi”.

Italialaisessa kansallismielisessä historiankirjoituksessa maan yhdistyminen noudattaa sankarillisten italialaisten loistavan kansannousun narratiivia,² mutta Italian yhdistymiseen johtaneita päätöksiä tehtiin vähintään yhtä paljon ulkomaisissa neuvotteluhuoneissa kuin Italian taistelukentillä.³ Italian yhdistymisprosessi kytkeytyy vahvasti ajan eurooppalaiseen suurvaltadiplomatiaan ja valtiojärjestelmään. Olennaisimmat ulkomaiset valtiot olivat Itävalta, joka puolusti Italian vanhaa järjestystä, sekä Ranska, joka kävi Sardinian rinnalla Pohjois-Italiassa lyhyen ja voittoisan sodan Itävaltaa vastaan kesällä 1859. Sodan jälkeen Lombardia siirtyi Ranskan suojeluksessa Piemontelle, mutta laajempi tavoite Italian yhdistämisestä näytti epäonnistuneen.

Itävallan ja Ranskan rinnalla tärkeässä osassa oli myös Iso-Britannia⁴, vaikka pysyttelikin erossa varsinaisista taisteluista. Erityisen tärkeää tapahtumien kannalta oli

¹ Itävallalle vuonna 1866 jääneet Trento ja Istria liitettiin lopulta ensimmäisen maailmansodan jälkeen rauhansopimuksen myötä Italiaan, joskin osa alueista menetettiin toisen maailmansodan jälkeen. Lisäksi San Marinon kääpiövaltio säilyi itsenäisenä valtiona Italian sisällä. Itsenäinen Vatikaani syntyi vasta vuonna 1929 Lateraanisopimusten myötä.

² RIAL 2009, 39.

³ RIAL 2009, 151.

⁴ Terminologisena huomautuksena mainittakoon, että 1850-luvun Britannia, eli oikeammin Ison-Britannian ja Irlannin yhdistynyt kuningaskunta, koostui Irlannista, Skotlannista ja Englannista, joista viimeinen sisälsi tietyissä yhteyksissä myös Walesin. Käytän tutkimuksessani yksinkertaisuuden vuoksi

Britannian hyväntahtoinen puolueettomuus kriisin seuraavassa vaiheessa vuonna 1860, kun Giuseppe Garibaldin johtamat joukot tekivät Piemonten hallituksen estelyistä huolimatta maihinnousun ensin Sisiliaan ja sitten Etelä-Italiaan, mikä johti voitokkaan sotaretken jälkeen myös Etelä- ja Keski-Italian yhdistämiseen Sardinian kanssa ja yhdistyneen Italian muodostamiseen.⁵ Ensimmäisenä uuden valtion tunnusti juuri Britannia.⁶

Britannia esiintyi monessa eri roolissa suhteessa Italian yhdistymiseen ja tutkimukseni keskiössä olevaan Kirkkovaltioon. Protestanttisena ja liberaalina valtiona se koki syvää vastakkainasettelua paavin johtaman Kirkkovaltioon kanssa, mutta yhtenä johtavista suurvalloista se pyrki säilyttämään Euroopan voimatasapainon ja hillitsemään Ranskan nousua, samalla kuitenkin vaarantamatta omaa liittoaan Ranskan kanssa. Britannian liberaali mielipide oli vahvasti Italian yhdistymisen kannalla, mutta toisaalta Britannia pyrki ylläpitämään Napoleonin sotien jälkeistä Wienin kongressin järjestystä, jonka päähyötyjä se oli itse. Tämä järjestys kuitenkin sisälsi myös Italian hajanaisuuden ja Kirkkovaltioon koskemattomuuden, mikä asetti Britannian johdon hankalaan välikäteen. Näiden ristiriitaisten roolien aallokossa Britannia joutui vuosien 1859–1861 kriisitilanteessa luovimaan, ja löytämään itselleen sopivan ulkopoliittisen linjan. Tilannetta vaikeutti entisestään se, että Britanniassa tapahtui kriisin aikana kesällä 1859 siirtyminen konservatiivisen puolueen hallituksesta liberaalien valtakautteen, mikä johti politiikan muutoksiin kesken Italian tapahtumien.

1.2. Aikaisempi tutkimus

Britannian ja Kirkkovaltioon yhteistä historiaa Italian yhdistymisen aikana ei ole juurikaan tutkittu. Britannian suhtautumista ja osallistumista Italian yhdistymiseen käsittelevässä kirjallisuudessa perusteos on BEALESin *England and Italy, 1859–1860*

tästä kokonaisuudesta hieman anakronistisesti nimitystä ”Britannia”, ja käyttäessäni muita maantieteellisiä nimityksiä tarvittaessa selvän mitä tarkoitan. Alkuperäislähteissä tätä tai muutakaan terminologiaa ei noudateta johdonmukaisesti, vaan Englannilla viitataan milloinkin pelkkään Englantiin, milloinkin Englantiin ja Walesiin, milloin taas koko Britanniaan. Johdonmukaisuuden puute ei vaivaa vain alkuperäislähteitä, sillä myös tutkimuskirjallisuus käyttää termejä osittain sekaisin (esimerkiksi BEALES 1961 (*England and Italy, 1859–1860*) ja MCINTIRE 1983 (*England against Papacy...*)).

Yllä olevaa vastaava sekaannus vallitsee myös kansallisuuksien osalta. Yksinkertaisuuden vuoksi käytän termiä ”britti” tai ”brittiläinen” kaikista Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisista, ja vastaavasti termejä ”irlantilainen” ja ”englantilainen” vain kyseisen alueen asukkaista.

⁵ CAVALIERO 2005, 197.

⁶ CAVALIERO 2005, 198.

vuodelta 1961, mutta BEALES ei juuri kiinnitä huomiota Kirkkovaltioon.⁷ Ylipäänsä BEALESin pääargumentti on, että Britannia noudatti vuosina 1859–1860 ensisijaisesti Ranskan- eikä Italian-politiikkaa. BEALESin ensisijaiset lähdeaineisto on brittiläiset diplomaattiset asiakirjat sekä Britannian johdon keskinäinen kirjeenvaihto, mikä luonnollisesti jättää Kirkkovaltioon kysymyksen vähemmälle huomiolle, maassahan ei ollut virallista brittiläistä diplomaattiedustusta. Pääosin huomiotta jäävät niin ikään esimerkiksi parlamentissa esitetyt julkiset mielipiteet Kirkkovaltiosta.

Ainoa varsinaisesti Kirkkovaltioon ja Britannian suhteita vuosina 1858–1861 luotaava täysimittainen tutkimus on MCINTIREn *England against the Papacy 1858–1861*.⁸ MCINTIREn pääargumentti on, että sekä Britannian konservatiivit että liberaalit suhtautuivat vihamielisesti Kirkkovaltioon ja pyrkivät aktiivisesti lakkauttamaan paavin maallista valtaa vuosina 1858–1861. Italian yhdistyminen oli MCINTIREn mukaan pikemminkin tämän pyrkimyksen tahaton sivutuote, kuin Britannian poliittinen tavoite. Myös MCINTIRE käyttää ensisijaisesti diplomaattilähteitä, ja parlamentin pöytäkirjojen ja sanomalehtien tapaisen julkisen aineiston rooli jää lähinnä luottamuksellista diplomaattikirjeenvaihtoa tukevaksi. On huomioitava, että MCINTIRE kiinnittää tutkimuksessaan hyvin vähän huomiota konservatiivien kesästä 1859 eteenpäin harjoittamaan oppositiopolitiikkaan.

BEALESin ja MCINTIREn näkemyksiä ovat sittemmin arvioineet erityisesti tiettyjen brittiläisten poliitikoiden roolin osalta uudelleen esimerkiksi Paul SCHERER ja Nick CARTER.⁹ SCHERER kritisoi erittäin vahvasti BEALESin näkemystä, jonka SCHERER kokee korostavan kohtuuttoman paljon lordi Palmerstonin asemaa lordi Russellin kustannuksella. CARTER vuorostaan arvioi uudelleen aikaisemmin jopa ratkaisevaksi otaksutun Britannian Torinon suulähettilään James Hudsonin harjoittamaa politiikkaa ja hänen merkitystään Italian yhdistymiselle. Aiheidensa vuoksi molemmat artikkelit rajoittuvat lähes täysin toisaalta diplomaattiseen, toisaalta yksityiseen kirjeenvaihtoon. Lisäksi on huomioitava, että molemmissa teoksissa Kirkkovaltio sivuutetaan hyvin vähillä maininnoilla.

⁷ BEALES, Derek: *England and Italy, 1859–1860*. Thomas Nelson & Sons Ltd., Edinburgh 1961.

⁸ MCINTIRE, C. T.: *England against the Papacy 1858–1861: Tories, Liberals and the Overthrow of Papal Temporal Power during the Italian Risorgimento*. Cambridge University Press, Cambridge 1983.

⁹ SCHERER, Paul: "Partner or Puppet? Lord John Russell at the Foreign Office, 1859–1862". *Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies*, Vol. 19, No. 3 (Autumn 1987), 341–371. CARTER, Nick: "Hudson, Malmesbury and Cavour: British Diplomacy and the Italian Question, February 1858 to 1859". *The Historical Journal*, Vol. 40, No. 2 (1997), 389–413.

Vaikka O’CONNORin teos *The Romance of Italy and the English Political Imagination* vuodelta 1998 ei käsittelekään suoraan Kirkkovaltiota, on se erittäin mielenkiintoinen näkemys Britannian ja Italian väliseen suhteeseen 1800-luvun puolivälissä.¹⁰ O’CONNORin pääteesi on, että 1800-luvun brittiläinen keskiluokka, sisältäen sekä miehiä että naisia, pyrki luomaan italialaisen kansakunnan oman kuvansa mukaisesti, samalla kun he määrittelivät brittiläisyyttä italialaisuuden kautta. Seurauksena syntyi vahvaa poliittista painostusta Italian puolesta, ja tämä painostus oli luonteeltaan sekä parlamentissa että sen ulkopuolella tapahtuvaa. Toisin kuin BEALES ja MCINTIRE, O’CONNOR käyttää diplomaattisen kirjeenvaihdon lisäksi monipuolisesti myös muita lähteitä, esimerkiksi matkakirjallisuutta, mutta jättää parlamentin toiminnan suurimmaksi osaksi analyysinsä ulkopuolelle.

Britannian julkista mielipidettä Kirkkovaltiosta Italian yhdistymisen aikana on tutkittu vain vähän. Yksi poikkeus on MCNEESin artikkeli poliittisesta *Punch*-pilalehdestä ja sen suhtautumisesta paaviin Pius IX:n valtakaudella.¹¹ MCNEES esittää, että Pius IX:n¹² valtakauden edetessä *Punch* muuttui vihamielisemmäksi häntä kohtaan, mikä oli seurausta paavin harjoittaman politiikan muutoksesta liberaalimmasta suuntauksesta konservatiivisemmaksi. MCNEES nostaa esiin erityisesti sukupuolittuneen suhtautumisen Kirkkovaltioon ja paavi-instituutioon, ja kuvailee pilapiirrosten esittäneen paavin ja katolisen kirkon vuosi vuodelta heikompana ja naismaisempana toimijana. MCNEESin tutkimus on hyvä lähtökohta brittien Kirkkovaltiosta esittämiin julkisiin mielipiteisiin, mutta tutkimuskohteensa vuoksi jää hyvin pitkälti yksittäistapaukseksi. *Punch*-lehden näkemyksiä ei myöskään voi lehden humoristisen luonteen vuoksi suoraan liittää esimerkiksi parlamentissa esitettyihin mielipiteisiin.

MCNEESin tutkimuksen ohella O’BRIEN käsittelee artikkelissaan *Irish Public Opinion and the Risorgimento, 1859–1860* vuodelta 2005 Irlannin yleistä mielipidettä Italian yhdistymisen ohella myös Kirkkovaltioon ja sen kohtaloon.¹³ O’BRIEN esittelee ensisijaisesti lehdistön mutta osittain myös parlamenttipuheiden kautta sekä Irlannin protestanttien että katolilaisten mielipiteitä, ja käsittelee myös irlantilaisten värväytymistä paavin armeijaan Kirkkovaltion suojelemiseksi. O’BRIENin tutkimus

¹⁰ O’CONNOR, Maura: *The Romance of Italy and the English Political Imagination*. St. Martin’s Press, New York 1998.

¹¹ MCNEES, Eleanor: ““Punch” and the Pope: Three Decades of Anti-Catholic Caricature”. *Victorian Periodicals Review*, Vol. 37, No. 1 (Spring 2004), 18–45.

¹² Paavina 1846-1878.

¹³ O’BRIEN, Jennifer: “Irish Public Opinion and the Risorgimento, 1859–1860”. *Irish Historical Studies*, Vol. 34, No. 135 (May 2005), 289–305.

rajoittuu kuitenkin pelkästään Irlantiin, ja myös se käsittelee parlamenttipuheita lähinnä tukevana aineistona, ei varsinaisena päätutkimuskohteena.

Kirkkovaltion suhdetta Britanniaan Kirkkovaltion itsensä näkökulmasta on tutkittu niin ikään vähän, mutta esimerkiksi CHADWICKin teos *A History of the Popes, 1830–1914* vuodelta 1998 käsittelee suhteellisen paljon Kirkkovaltion suhdetta Britanniaan sekä Italian yhdistymisvuosina, että erityisesti 1850-luvun alussa.¹⁴ CHADWICK ei kuitenkaan käsittele yleistä mielipidettä kovinkaan laajasti, ja teos on sitä paitsi osittain Kirkkovaltiota suosiva.¹⁵ Tästä huolimatta teos antaa hyvän kuvan siitä, missä kontekstissa Kirkkovaltio itse toimi, ja miten se suhtautui ja pyrki vaikuttamaan Britanniaan.

Paavin maallisesta vallasta ja siitä käydyistä yleiseurooppalaisesta keskustelusta ei ole saatavilla ajanmukaista tutkimusta, mikä on merkittävä puute tutkimuskentällä. On myös huomioitava, että mikään edellämmainituista Britannian ja Kirkkovaltion suhdetta sivuavista teoksista ei liitä Britannian yleistä mielipidettä tai parlamentissa ilmaistuja mielipiteitä yleiseurooppalaiseen paavin maallista valtaa koskeneeseen kirjalliseen keskusteluun. Ylipäänsä tutkimuskentällä olisi suuri tarve tutkimuksille, jotka asettaisivat Kirkkovaltion 1800-luvun puolivälin diplomaattiseen Euroopan kontekstiin sen sijaan, että Kirkkovaltiota käsiteltäisiin ensisijaisesti uskonnon kautta, tai pelkkänä komplikaationa katolisen kirkon pitkässä historiassa.

Kuten edellä ilmenee, aikaisempi tutkimus Britannian ja Kirkkovaltion suhteista on ollut vähäistä, ja keskittynyt ensisijaisesti salaiseen diplomatiaan julkisuudessa käydyin keskustelun kustannuksella. Etenkin Britannian parlamentin rooli ja sen parissa käydyt keskustelut ovat jääneet sivuun aikaisemmassa tutkimuksessa. Tämä on merkittävä puute. Huomiota on myös erityisesti kiinnitetty hallituspuolueeseen, eli ennen vuoden 1859 kesää konservatiiveihin ja siitä eteenpäin liberaaleihin, mutta jätetty opposition näkemysten käsittely huomattavasti vähemmälle. Britannian päätöksentekijöiden Italiaa ja erityisesti Kirkkovaltiota koskeneiden päätösten motiivien ja taustatietojen käsittely

¹⁴ CHADWICK, Owen: *A History of the Popes, 1830–1914*. Clarendon Press, Oxford 1998.

¹⁵ CHADWICK esimerkiksi puolustaa Kirkkovaltion juutalaispolitiikkaa, jonka mukaan salaa kastetut juutalaislapset poistettiin vanhemmiltaan, vertaamalla sitä Britanniaan, jossa samaan aikaan vasta päästettiin juutalaiset ensimmäistä kertaa parlamentin jäseniksi (tarkemmin aiheesta ks. viite 203). CHADWICK myös esittää, että Kirkkovaltion ongelma oli pääasiassa pikemminkin se, että se vaikutti vanhanaikaisemmalta kuin olikaan, kuin todellinen jääminen jälkeen Länsi-Euroopan valtioista. CHADWICK 1998, 130–131. CHADWICK jättää huomioimatta, että Kirkkovaltion ja Britannian välillä todellisuudessa oli merkittäviä eroja esimerkiksi oikeudenkäytön, uskonnonvapauden ja poliittisen järjestelmän osalta.

on myös jäänyt erittäin vähälle huomiolle, ja katolilaisvastaisuuden ja tietämättömyyden on katsottu selittävän Britannian johdon toimintaa riittävästi. Tässä työssä tutkinkin Britannian parlamentin suhtautumista Kirkkovaltioon ja paavin asemaan Italian yhdistymisen aikana 1858–1861, ja keskityn erityisesti näiden puutteiden korjaamiseen.

1.3. Tutkimuskysymys ja tutkimuksen rajaus

Tutkimukseni kohde on se, miten Britannian parlamentissa keskusteltiin Kirkkovaltiosta ja paavin asemasta vuosina 1858–1861. Lähestyn aihetta kolmen pääkysymyksen kautta: miten parlamentin jäsenet kontekstualisoivat Kirkkovaltion ajassa ja paikassa, ja millaisten taustatietojen pohjalta? Missä määrin paavi ja Britannian katolilaiset nähtiin sisäisenä ja ulkoisena uhkana valtakunnalle? Millaiset yhteydet parlamentin jäsenet halusivat solmia ja millaisia ulkopoliittisia toimenpiteitä toteuttaa suhteessa Kirkkovaltioon?

Ensimmäisessä käsittelyluvussa tutkin sitä, miten ja millaisten tietojen pohjalta parlamentin jäsenet kontekstualisoivat Kirkkovaltiota. Miten hyvin keskustelut olivat tutustuneet eurooppalaiseen debattiin paavin maallisesta vallasta, ja miten he sijoittivat itsensä siihen? Millaiset kontaktit ja ennakkotiedot parlamentin jäsenillä oli Italiasta ja Kirkkovaltiosta, ja millaisiin lähteisiin he perustivat näkemyksensä aiheesta? Miten Kirkkovaltiota kontekstualisoitiin ajassa ja paikassa vertaamalla sitä Britanniaan, muihin valtioihin sekä historiallisiin esimerkkeihin ja tilanteisiin?

Toisessa käsittelyluvussa tutkin Kirkkovaltioon ja katolilaisten edustamaa sisäistä ja ulkoista uhkaa. Miten uskollisuudenvalan uudistamisesta vuonna 1858 käyty keskustelu ilmentää parlamentin jäsenten näkemyksiä paavista ja hänen toisaalta maallisen, toisaalta hengellisen vallan aiheuttamasta uhasta? Millä tavalla katolilaisten ja paavin pelkääminen liittyi myös 1800-luvun puolivälin laajempaan brittiläiseen keskusteluun valtakuntaa uhkaavista tekijöistä, ja miten ja miksi katolilaisten ja katolilaisuuden nähtiin olleen merkittävä uhka brittiläiselle vapaudelle? Mitä keskustelua parlamentissa käytiin katolilaisten ja erityisesti irlantilaisien uskollisuudesta tai sen puutteesta?

Kolmannessa käsittelyluvussa tutkin parlamentin jäsenten käymiä keskusteluita, joissa Kirkkovaltiota käsiteltiin kansainvälisten suhteiden näkökulmasta. Millaiset suhteet Kirkkovaltioon Britannialla oli, ja millaiset niiden haluttiin olevan? Miten Ranskan ja Itävallan toiminta nähtiin suhteessa Kirkkovaltioon, ja miten Kirkkovaltioon aseman

toivottiin kehittyvän? Halusivatko parlamentin jäsenet Britannian toteuttavan Italiassa interventio- vai non-interventio-politiikkaa, ja miten nämä käsitteet määriteltiin eri puolueissa? Mitä keskustelua käytiin Britanniassa tapahtuneesta miesten ja rahan keräämisestä toisaalta puolustamaan Kirkkovaltiota, toisaalta hyökkäämään sitä vastaan Garibaldin johdolla?

Ajallisesti tutkimukseni rajoittuu vuosiin 1858–1861. Italian yhdistymiskonfliktin voidaan sanoa varsinaisesti alkaneen vasta huhtikuusta 1859, jolloin Itävalta aloitti sodan Sardiniaa ja Ranskaa vastaan, mutta jo sitä edeltävänä vuonna Italian kysymyksestä käytiin Britannian parlamentissa keskustelua. Pidän perusteltuna ottaa tutkimukseen mukaan lähdemateriaalia myös kriisiä välittömästi edeltäneeltä ajalta, jotta saan mukaan myös ”rauhan ajan” mielipiteitä, eikä ainoastaan konfliktin aikaisia näkemyksiä. Onhan selvää, että rauhallisempina aikana parlamentin edustajat voivat esittää ja esittävät erilaisia näkemyksiä kuin tilanteessa, jossa sota on juuri syttymässä tai jopa käynnissä. Tässä aikarajauksessa seuraan myös MCINTIREN tutkimusta, joka käsittelee niin ikään vuosia 1858–1861.

Tarkasteltavan ajankohdan aloittamista vuoden 1858 alusta tukee myös se, että Italian yhdistymiseen johtaneet tapahtumat lähtivät liikkeelle jo tammikuussa 1858. Tuolloin Britanniassa maanpaossa ollut italialainen vallankumouksellinen Felice Orsini yritti murhata Ranskan keisari Napoleon III:n. Murhayritys epäonnistui, mutta oikeudenkäynnissään Orsini vetosi keisariin Italian vapauttamiseksi, ilmeisesti ainakin osittain Napoleonin itsensä tukemana. Kesällä 1858 Napoleon III solmi Sardinian pääministerin kreivi Cavourin kanssa Plombièresissä salaisen sopimuksen, jonka mukaan Cavour lupasi provosoida sodan Itävallan kanssa ja Napoleon lupasi tukea Piemontea sotilaallisesti Italian alueellisissa uudelleenjärjestelyissä.¹⁶

Aikarajauksen loppu vuorostaan perustuu vuonna 1861 tapahtuneeseen Italian viralliseen yhdistymiseen. Sardinian kuningas Viktor Emanuel II julistettiin maaliskuussa 1861 yhdistyneen Italian kuninkaaksi, ja Rooma Italian uudeksi pääkaupungiksi, vaikka kaupunki liitettiin Italiaan vasta noin kymmenen vuotta myöhemmin. Keskustelu paavin maallisesta vallasta oli tämänkin jälkeen ajankohtaista

¹⁶ Sopimus ei sisältänyt Italian yhdistämistä, vaan Sardinia olisi saanut Pohjois-Italian, Keski-Italiasta olisi muodostettu itsenäinen kuningaskunta, paavi olisi säilyttänyt Rooman ja sen ympäristön, ja Etelä-Italia olisi säilynyt edelleen itsenäisenä kuningaskuntana (Molempain Sisiliain kuningaskunta) ilman aluemuutoksia. Ranskan palkkio sotilaallisesta avusta olisi Savoijin ja mahdollisesti Nizzan luovuttaminen Piemontelta Ranskalle. Kreivi Cavourin kirje kuningas Viktor Emanuelille 24. heinäkuuta 1858, lainattu teoksessa BEALES 1971, 156–157.

mutta tutkimukseni päättyy vuoteen 1861, sillä samaan aikaan päättyi myös Britannian aktiivinen osallistuminen tapahtumien kulkuun Italian yhdistymisen suhteen. Vuosien 1866 ja 1870 tapahtumissa Britannia ei ollut enää aktiivisena osapuolena, joka olisi vaikuttanut merkittävästi Italian kehitykseen.

Lähdemateriaalin osalta rajaan tutkimusaineistoni ensisijaisesti parlamentin virallisiin keskustelupöytäkirjoihin, enkä siis analysoi alkuperäislähteiden osalta esimerkiksi Britannian harjoittamaa ulkopoliittikkaa, parlamentin jäsenten yksityistä kirjeenvaihtoa tai heidän parlamentin ulkopuolella tapahtuneita julkisia esiintymisiä (puheet, pamfletit, lehtikirjoittelu), hallinnon virallisia dokumentteja tai hallituksen sisällä käytyä keskustelua. Tämä valinta johtuu siitä, että tutkin ensisijaisesti niitä julkisessa parlamenttikeskustelussa esitettyjä näkemyksiä, jotka koskivat Kirkkovaltiota tai paavin asemaa, enkä niinkään hallituksen harjoittamaa, toteutunutta ulkopoliittikkaa. Näin tutkimuksessa nousevat esiin myös vähemmistön ja toisinajattelijoiden mielipiteet sekä ennen kaikkea ne merkitykset, joita Kirkkovaltioon ja paaviin liitettiin. Tutkimusaineiston kannalta luonnollisesti käsittelen tarvittaessa myös toteutunutta ulkopoliittikkaa ja Italian tapahtumia.

1.4. Parlamentin pöytäkirjat lähdeaineistona

Toisin kuin Kirkkovaltio, 1850-luvun Britannia oli parlamentaarisesti hallittu valtio, eli maan hallitus oli riippuvainen parlamentin alahuoneen enemmistön kannatuksesta. Alahuoneen jäsenet vuorostaan valittiin vaaleilla, joissa äänioikeutettuja oli noin joka kuudes aikuisista miehistä. Ulkopoliittisen linjan muodostamiseen pääsivät siis osallistumaan suhteellisen laajat kansalaispiirit, erityisesti jos vertaa ajan muihin valtioihin. Ulkopoliitikasta myös debatoitiin julkisesti, mihin esimerkiksi Kirkkovaltiossa ei ollut mahdollisuutta. Tämän ansiosta on mahdollista tutkia Britannian suhdetta Kirkkovaltioon ja Italian yhdistymiseen käyttämällä alkuperäisaineistona Britannian parlamentin pöytäkirjoja, ja seurata niiden kautta Britannian johtavien piirien suhtautumista Kirkkovaltioon ja paavin asemaan Italian yhdistymiskonfliktin aikana.

Parlamentin vaikutusmahdollisuuksia ei tule toki liioitella. BEALES esittää teoksessaan *England and Italy 1859–1860* useita syitä, joiden vuoksi parlamentin jäsenten oli hankala vaikuttaa Britannian ulkopoliittikkaan. Tietoja ulkomaiden politiikasta ja

diplomatiasta ei ollut helposti ja nopeasti saatavilla. Hallituksen jäsenet saattoivat pitää asioita salassa vetoamalla neuvotteluiden luottamuksellisuuteen. Parlamentin ollessa useita kuukausia kestäväällä istuntotauolla hallitus pystyi toimimaan hyvin vapaasti. Parlamentin jäsenille ja suurelle yleisölle tarkoitettuja kirjasia ei voitu painaa heti, ja kun ne painettiin, niitä voitiin tarvittaessa muokata. Sitä paitsi luottamuksellisin osa diplomaattista keskustelua tapahtui yksityisissä kirjeenvaihdoissa eikä virallisissa, myöhemmin painetuissa dokumenteissa.¹⁷ Näistä lukuisista ongelmista huolimatta debatti oli mahdollista ja usein kärkevääkin. Vaikka parlamentin jäsenillä ei välttämättä ollut täyttä kuvaa diplomaattisista tapahtumista tai selviä vaikutusmahdollisuuksia, parlamentin pöytäkirjojen perusteella voidaan tutkia heidän näkemyksiään ja käsityksiään Kirkkovaltiosta, mikä on tutkimukseni ensisijainen tarkoitus.

Aineistona Kirkkovaltiota ja paavia vuosina 1858–1861 käsittelevät osat parlamentin pöytäkirjoja käsittävät joitakin satoja sivuja tekstiä, joissa keskusteluun osallistuu varsin pieni joukko, vain noin parikymmentä parlamentin jäsentä. Ensisijaisesti keskusteluun osallistuivat hallituksen ja opposition johtajat, sekä uskonnollisesti motivoituneet rivijäsenet. Kirkkovaltio ja paavi myös nousivat useimmiten esiin osana laajempaa keskustelua eivätkä itsenäisenä keskustelun aiheena, ja yleensä tämä laajempi keskustelu koski muun Italian tapahtumia. Tämän vuoksi Kirkkovaltioon käsittelyä ei voida erottaa Italian yhdistymisen laajemmasta käsittelystä.

Käytännön tasolla parlamentin pöytäkirjat ovat erittäin kattava otos keskustelusta, sillä niihin on sisällytetty erilaisia välihuudahduksia ja yleisön reaktioita puheenvuoroihin. Tutkimusajankohdan aikaan parlamenttipuheiden kokoelma Hansard ei ollut täydellinen, sillä varsinainen tarkka parlamentin virallisen pöytäkirjan pito on aloitettu vasta vuonna 1909. Tätä aikaisemmin pöytäkirjojen pito perustui osittain sanomalehtilähteisiin, mutta puheet tarkistutettiin parlamentin jäsenillä.¹⁸ Näin lähteistöä voidaan pitää suhteellisesti ottaen erittäin tarkkana kuvauksena parlamentissa käydystä keskustelusta. Pöytäkirjat ovat saatavilla internetissä.¹⁹

Tutkimuskirjallisuuden lisäksi käytän jo tutkimusaikana vuosittain ilmestynyttä *Dod's Parliamentary Companionia*, joka sisältää tiedot kaikista Britannian ylä- ja alahuoneen

¹⁷ BEALES 1961, 164–166.

¹⁸ The Official Report 2010.

¹⁹ Historic Hansard.

jäsenistä ja heidän taustastaan.²⁰ Erityisen arvokas *Dod's* on siksi, että parlamentin jäsenet saivat siinä mahdollisuuden kertoa itse puoluekantansa ja tärkeimmät periaatteensa.²¹ Tämä on äärimmäisen hyödyllistä, sillä tutkimusajankohtana Britannian puolueet eivät olleet vielä järjestäytyneitä massapuolueita, joten yksittäisten edustajien sidosten selvittäminen olisi hyvin hankalaa ilman *Dod'sin* tapaista lähdettä. Lainaan parlamentin jäsenten puheenvuorojen lähdeviitteissä puhujien *Dod'sissa* esitettyjä mielipiteitä, mikäli ne koskivat uskonnollisia kysymyksiä taustoittaakseni puhujien näkemyksiä.

Dod'sin ohella tutkimustani tukevana aikalaislähteistönä toimivat ulkoministerinä vuosina 1858–1859 toimineen Malmesburyn jaarlin muistelmat sekä Britannian epävirallisen Rooman-lähettilään Odo Russellin raporteista koostettu julkaisu.²² sekä erään parlamentin jäsenen Kirkkovaltiosta vuonna 1857 julkaisema teos, joka osallistui maailmanlaajuiseen debattiin paavin maallisesta vallasta ja pyrki puolustamaan paavin asemaa.²³ Jälkimmäinen teos on siitä antoisa, että sen kirjoittaja John Maguire toimi parlamentissa tutkimusajankohtana ja osallistui myös siellä keskusteluun paavista, Kirkkovaltiosta ja paavin maallisesta vallasta.

²⁰ Dod, Charles Roger & Dod, Robert Phipps: *Dod's Parliamentary Companion: Volume 27* [1859]. Whittaker & Co., London 1859.

²¹ ARNSTEIN 1974, 135.

²² The Earl of Malmesbury 1885: *Memoirs of an Ex-Minister: An Autobiography*. BLAKISTON, Noel (ed.): *The Roman Question: Extracts from the Despatches of Odo Russell*. Chapman and Hall, London 1962.

²³ Maguire, John: *Rome: Its Ruler and its Institutions*. Longman, Brown, Green, Longmans & Roberts, London 1857.

2. Britannian Italian-suhteiden tausta ja brittiläinen parlamentarismi

Tässä luvussa käsittelen lyhyesti Britannian suhdetta Italiaan²⁴ ja Italian yhdistymiseen 1800-luvun alkupuoliskolla, sekä Italian yhdistymisen taustoja. Lisäksi esittelen Britannian parlamentin toimintaa ja kokoonpanoa tutkimusajankohtana.

2.1. Britannia ja Italia ennen vuotta 1858

Lontooseen saapui 1820-luvulta alkaen italialaisia pakolaisia, jotka joutuivat lähtemään maastaan pakoon vuosien 1820–1821 epäonnistuneiden kapinoiden kukistamista ja liberaalien poliittista tukahduttamista.²⁵ Uudet epäonnistuneet vallankumousyritykset vuosina 1831 ja Euroopan ”hulluna vuotena” 1848 ja niitä seurannut poliittinen sorto ajoivat vielä enemmän italialaisia maanpakoon Lontooseen.²⁶ Tunnetuimmat näistä maanpakolaisista olivat Giuseppe Mazzini, joka johti pitkään liikettä Italian muuttamiseksi yhtenäiseksi tasavallaksi, sekä sissipäällikkö Giuseppe Garibaldi. Molemmat nousivat Britanniassa kuuluisuuteen erityisesti heidän toimiessaan vallankumouksellisen Rooman tasavallan johdossa vuonna 1849, Mazzini yhtenä kolmesta triumvirista ja Garibaldi komentajana tasavallan armeijassa.

Giuseppe Mazzini (1805–1872) oli Lontoossa erittäin tunnettu jo ennen vuosien 1848–1849 vallankumouksia. Hänen ympärilleen kerääntyi joukko keskiluokkaisia brittejä, mukana useita parlamentaarikoita ja muita mielipidevaikuttajia, jotka organisoivat Italian yhtenäisyydelle ja vapautukselle tukea sekä parlamentissa että sen ulkopuolella.²⁷ Giuseppe Garibaldi (1807–1882) vuorostaan oli italialainen vallankumouksellinen, joka oli osallistunut Mazzinin johtamaan kapinaan vuonna 1833 Genovassa, ja paennut sen

²⁴ Italian niemimaa oli vuonna 1858 jakautunut useaan valtioon. Luoteis-Italiassa sijaitsi itsenäinen Sardinian kuningaskunta, jolle kuului Piemonte, mutta myös Sardinian saari. Itävalta hallitsi muuta Pohjois-Italiaa, eli Lombardian ja Venetsian maakuntia, sekä Trentoa. Keski-Italiassa sijaitsi Kirkkovaltio, jolle kuuluivat Latium (Rooma ja sen ympäristö), Umbria, Marche ja Romagna, joista viimeinen tunnettiin myös nimellä Legaatiot, sillä siellä hallitsivat paavin legaatit eli lähettiläät. Kirkkovaltion ja Itävallan alueiden välissä sijaitsivat Toskanan suurherttuakunta sekä Modenan ja Parman herttuakunnat, joista kahdessa ensimmäisessä hallitsivat Itävallan keisarin sukulaiset. Näitä kolmea valtiota kutsuttiin yleisnimityksellä ”herttuakunnat”, ja niillä oli läheiset suhteet ja liittosopimukset Itävallan kanssa. Etelä-Italia ja Sisilia muodostivat Molempain Sisiliain kuningaskunnan, mutta Britanniassa tätä valtiota kutsuttiin useimmiten Napolin kuningaskunnaksi.

²⁵ BADIN 2010, 87. Italialaisista pakolaisista Britanniassa laajemmin katso ISABELLA 2009.

²⁶ BADIN 2010, 87–88.

²⁷ O’CONNOR 1998, 57–66.

epäonnistumisen jälkeen Etelä-Amerikkaan. Garibaldi keräsi italialaisista vapaaehtoisista oman sissijoukkonsa, mutta palasi Italiaan johtamaan Rooman tasavallan armeijaa vuonna 1849. Tasavallan kukistumisen jälkeen Garibaldi pakeni jälleen Italiasta, mutta ryhtyi Sardinian palvelukseen vuonna 1858, taisteli Itävaltaa vastaan vuoden 1859 sodassa ja valloitti seuraavana vuonna vapaaehtoisjoukkojensa kanssa Sisilian ja Etelä-Italian vastoin Sardinian johdon toiveita.²⁸ TAYLORin mukaan Mazzinin ja osittain Garibaldin johtama Rooman tasavalta ja sen taistelu paavia vastaan yhdistivät Britanniassa sekä konservatiiviset protestantit että radikaalit samalle puolelle, ja Italian yhdistymisestä tuli Britanniassa keskiluokkainen pyrkimys, toisin kuin esimerkiksi Puolan tai Unkarin vapauttamisesta, jotka jäivät lähinnä alempien luokkien aatteeksi.²⁹

Garibaldi oli Britanniassa erittäin suosittu sekä alempien luokkien että eliitin parissa.³⁰ O'CONNORin mukaan Garibaldin persoonallisuus ja hänen toimintansa mahdollistivat sen, että kukin Britannian poliittinen ryhmä ja yhteiskunnallinen luokka näki Garibaldissa itseään viehättävät ominaisuudet.³¹ Siinä missä italialaisten vallankumouksellisten suosio oli korkealla, Italiaa hallinneen Itävallan arvostus taas oli romahtanut Britanniassa. Kun vuoden 1848 sodissa Italiassa ja Unkarissa toiminut itävaltalaiskenraali Haynau vieraili Lontoossa vuonna 1850, hän joutui panimotyöläisten mukiloimaksi, ja pelastui vain poliisin väliintulon ansiosta.³² TAYLORin mukaan poliittinen eliitti lordi Palmerstonista alkaen oli panimotyöläisten tukena, ja tilanne uhkasi aiheuttaa diplomaattisen kriisin Itävallan ja Britannian välillä.³³

Lontooseen saapuneiden italialaisten vallankumouksellisten ohella brittien kiinnostusta niemimaahan ruokkivat myös brittien itsensä sinne tekemät matkat. O'CONNORin mukaan britit olivat pitäneet Italiassa matkustamista ja sen klassisen kulttuurin tuntemusta olennaisena jo 1700-luvulla,³⁴ mutta esittää matkustajien muuttuneen positiivisemmiksi nyky-Italiaa ja sen poliittista kohtaloa kohtaan erityisesti 1830- ja 1840-luvuilla.³⁵ Luvussa 3.2. käsittelen tarkemmin näitä brittien ja erityisesti parlamentin jäsenten siteitä Italiaan.

²⁸ CHAPMAN 2009, 70. Garibaldista tarkemmin ks. RIALI 2007.

²⁹ TAYLOR 1957, 49–50.

³⁰ GOOCH 1986, 27.

³¹ O'CONNOR 1998, 149–185

³² WOODHAM-SMITH 1972, 303–304.

³³ TAYLOR 1964, 50.

³⁴ O'CONNOR 1998, 13–55.

³⁵ O'CONNOR 1998, 57.

Italian vallankumousten epäonnistuttua vuosina 1848–1849 suurin osa niemimaan valtioista ryhtyi harjoittamaan aikaisempaa vanhoillisempaa politiikkaa reaktiona vallankumouksille.³⁶ Poikkeuksen muodosti Sardinian kuningaskunta, jossa perustuslaki pidettiin ainoana niemimaan maista voimassa, ja joka harjoitti suhteellisen liberaalia politiikkaa. Sardinian pääministeri, kreivi Cavour, asetti tavoitteekseen maansa laajentamisen läntisten suurvaltojen tuella, ja asettui Ranskan ja Britannian tueksi Krimin sodassa (1853–1856) näiden maiden taistellessa Venäjää vastaan. Cavourin politiikan ansiosta Italian tilanne otettiin esille sodan päättäneessä Pariisin rauhankonferenssissa, johon myös Sardinia kutsuttiin suurvaltojen ohella.³⁷ Britannian liberaali ulkoministeri, Clarendonin jaarli, kritisoi konferenssissa Itävaltaa ja Kirkkovaltiota, ja suositteli paaville liberaaleja uudistuksia. Cavourin politiikka ja erityisesti osallistuminen Krimin sotaan legitimoivat Sardinian moraalisen johdon Italian yhdistämisessä, kun taas Mazzinin organisoimat epäonnistuneet kapinat Italian eri valtioissa diskreditoivat häntä yhdistymisliikkeen johtajana brittien silmissä.³⁸ Tässä tilassa Britannian yleinen suhtautuminen Italian yhdistymiseen oli vuonna 1858, kun keisari Napoleon III:ta vastaan suunnattu salamurhayritys pisti liikkeelle tapahtumaketjun, joka johti Italian yhdistymiseen.

2.2. Britannian parlamentti 1800-luvun puolivälissä

Britannian parlamentti koostui vuonna 1858 kahdesta kamarista. Ylähuoneen jäsenyys oli elinikäinen, ja kamarin jäsenet olivat aristokraatteja sekä anglikaanisen valtionkirkon piispoja, kun taas alahuoneen jäsenet oli valittu vaaleilla, joissa äänioikeutettuja oli noin joka kuudes aikuinen mies. Hallitsijan vaikutusvalta politiikkaan oli edelleen suuri, mutta maan hallitus oli riippuvainen alahuoneen enemmistön luottamuksesta, ei kuningattaren päätöksistä. Kuningatar Viktoria ja hänen prinssipuolionsa Albert pyrkivät kuitenkin vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon kulissien takana, eikä heidän vaikutuksensa ollut merkityksetön.³⁹ Tämä vaikutus ilmeni kuitenkin vain tietyissä kysymyksissä, ja oli silloinkin vain ajoittain tehokasta.

Rajoitetun äänioikeuden ja parlamenttijäsenyyden vaatimien kustannusten vuoksi Britannian parlamentin jäsenet vuonna 1858 oli valittu suhteellisen pienestä ja

³⁶ RIALI 2009, 67.

³⁷ CHAMBERLAIN 1988, 114.

³⁸ O'CONNOR 1998, 89.

³⁹ SCHERER 1987, 350–351.

homogeenisestä eliitistä.⁴⁰ Jäsenet edustivat silti erilaisia ryhmittymiä, mutta parlamentti ei järjestäytynyt ensisijaisesti esimerkiksi luokkapohjalta tai taloudellissosiaalisen intressien mukaan, vaan tärkeimmät jakolinjat olivat ennen kaikkea uskonnolliset intressit.⁴¹ Niiden ohella suhtautuminen Italiaan nousi merkittäväksi jakolinjaksi, mutta vain lyhyeksi aikaa yhdistymiskriisin vuosina.⁴² Eri jakolinjojen perusteella parlamenttiin oli muodostunut epäviralliset puoluehmittymät liberaalit ja konservatiivit, sekä heidän ohellaan peeliläiset, irlantilaiset ja radikaalit.⁴³ Nämä ryhmät eivät olleet vielä moderneja massapuolueita, vaan hajanaisia, samalla tavalla ajattelevien yksilöiden muodostamia ryhmittymiä.

BEALESin mukaan Britannian parlamentti nautti vuosina 1832–1867 erittäin itsenäisestä asemasta. Toisaalta hallitsija ei voinut enää valita itse ministereitään, toisaalta äänioikeuden laajentaminen ja massapuolueiden rakentaminen ei ollut vielä kehittynyt niin pitkälle, että vaalien voittaja olisi muodostanut suoraan hallituksen. Tilanne mahdollisti vahvan parlamentin ja heikkojen hallitusten yhdistelmän, jossa yksittäisillä parlamentin jäsenillä oli merkittävästi liikkumavaraa.⁴⁴ Tähän vaikutti myös kaksipuoluejärjestelmän heikkous, sillä molemmat pääpuolueet olivat hajaannuksen tilassa 1850-luvulla. Konservatiiveista oli eronnut peeliläinen ryhmittymä, kun taas katolilaiset irlantilaiset sekä radikaalit olivat eronneet aikaisemmasta yhteistyöstään liberaalien kanssa.⁴⁵ Itsenäiset irlantilaiset olivat vuoden 1852 vaaleissa saaneet yli 40 paikkaa, vaikka ryhmittymä olikin sittemmin jakautunut, ja lakkasi olemasta vuonna 1859 irlantilaisten liittyessä pääasiassa takaisin liberaaleihin.⁴⁶ Myös suurin osa radikaaleista ja osa peeliläisistä liittyi yhteen liberaalien kanssa vuonna 1859.⁴⁷ Samaan aikaan ylähuoneessa suurin osa peeliläisistä oli siirtynyt takaisin konservatiivien puolelle, minkä seurauksena ylähuoneessa oli konservatiivienemmistö.⁴⁸

⁴⁰ Edelleen vuonna 1869, jolloin äänioikeutta oli laajennettu aikaisemmasta, parlamentin jäsenistä 55 % oli ollut virassa, 50 % saanut yliopistokoulutuksen, ja 1/3 liberaaleista ja puolet konservatiiveista eli perityllä maaomaisuudella tai vauraudella. ARNSTEIN 1974, 137. Toisaalta vuoden 1867 vaaliuudistuksen jälkeen hieman yli puolet (52 %) jäsenistä oli keskiluokan edustajia. KENNEDY 1981, 37.

⁴¹ Uskonnollisten jakolinjojen merkityksestä ks. ARNSTEIN 1974. ARNSTEIN esittää, että 1800-luvun puolivälissä tärkein parlamenttia jakanut kysymys liberaalien ja konservatiivien välillä oli suhtautuminen joukkoon uskonnollisia kysymyksiä, kuten Irlannin valtionkirkon lakkauttaminen, kirkollisverot, koulutus ja uskonnolliset testit (esimerkiksi viranhaltijoille). ARNSTEIN 1974, 142–143.

⁴² ARNSTEIN 1974, 134.

⁴³ ARNSTEIN 1974, 135.

⁴⁴ BEALES 1961, 14–15. Ks. myös GRANT 2009, 4.

⁴⁵ BEALES 1961, 16.

⁴⁶ ALTHOLZ 1964, 95.

⁴⁷ MCCORD & PURDUE 2007, 277.

⁴⁸ HAWKINGS 2008, 228.

Kuten johdannossa totesin, parlamentin ja sen jäsenten suhteellinen itsenäisyys ei välttämättä kääntynyt ulkopoliittiseksi vallaksi. PORTER korostaa, että toisin kuin muut Britannian ministeriöt, ulkoministeriö ja diplomaattikunta säilyivät erittäin aatelisvaltaisina 1800-luvulla. Koska suurin osa diplomaattisesta päätöksenteosta kuului toimeenpanovallan piiriin, eikä sitä voinut tehokkaasti säädellä parlamentin tärkeimmillä työkaluilla, laeilla ja budjetilla, ulkopoliittinen päätöksenteko jäi pitkälti parlamentin jäsenten vaikutusvallan ulkopuolelle.⁴⁹

Britannian valtauskonto oli protestanttisuus. Anglikaanisen pääsuuntauksen ohella maassa oli useita erilaisia protestanttisia lahkoja, vaikka virallisesti Isossa-Britanniassa oli kaksi valtionkirkkoa: Englannin (ja Walesin) anglikaaninen, sekä Skotlannin presbyteerinen kirkko.⁵⁰ Lisäksi Irlannissa oli oma valtiollinen kirkkonsa, Irlannin anglikaaninen kirkko, vaikka enemmistö maan asukkaista oli katolilaisia.⁵¹ ROBBINS esittää Britannian 1800-luvun puolivälin merkittäviksi uskonnollisiksi ryhmiksi seuraavat suuntaukset: katolilaisuus, episkopaalisuus/anglikaanisuus, presbyteerisyys, metodismi, baptismi, kongregationalismi/itsenäinen, unitaarisuus sekä kveekarius.⁵² EVANSin mukaan uskonnollinen suuntautuminen vaikutti merkittävästi puoluekantaan: anglikaanit olivat pääosin konservatiiveja, non-konformistit eli ei-anglikaaniset protestantit taas liberaaleja.⁵³ ROBBINSin esittämien ryhmien ohella on huomioitava myös juutalaiset, sillä uskontokunnan pienestä koosta huolimatta parlamentin ensimmäiset juutalaiset jäsenet astuivat virkaansa vuonna 1859.⁵⁴

Parlamentin jäsenistä vain pieni osa osallistui keskusteluun Kirkkovaltiosta ja paavin asemasta vuosina 1858–1861. Eniten asiasta debatoineen ryhmän muodostavat hallituksen ja opposition tärkeimmät johtajat. Tämä koski sekä liberaaleja että konservatiiveja, mutta ensiksi mainitut olivat jonkin verran aktiivisempia. Liberaaleista johtajista erityisen kiinnostuneita Italian kysymyksestä olivat lordit Palmerston ja Russell sekä William Gladstone, jotka toimivat kesästä 1859 Britannian pää-, ulko- ja valtionvarainministereinä. Konservatiiveista kiinnostuneimpia Italiasta taas olivat Malmesburyn jaarlin ulkoministerikautensa aikana ja hallituksessa valtionvarainministerinä toiminut Benjamin Disraeli konservatiivien ollessa oppositiossa.

⁴⁹ PORTER 1983, 8–10.

⁵⁰ ROBBINS 1988, 63.

⁵¹ ADELMAN 1984, 77–78. Irlannin anglikaanisen kirkon asema valtionkirkkona purettiin 1869.

⁵² ROBBINS 1988, 63.

⁵³ EVANS 1985, 43.

⁵⁴ Juutalaisten asemasta tarkemmin alaluvussa 4.1.

Toisen asiasta kiinnostuneen ryhmän muodostivat tietyt katolilaiset parlamentin jäsenet, jotka pyrkivät puolustamaan paavin asemaa monin tavoin. Tämä pyrkimys ei rajoittunut pelkästään parlamenttiin, vaan katolilaiset aktivoituivat kysymyksen suhteen myös parlamentin ympärillä. ALTHOLZin mukaan Englannin katolilaiset aktivoituivat ulkoparlamentaarisessa painostuksessa ensimmäistä kertaa historiansa aikana juuri paavin maallisesta vallasta käydyn keskustelun yhteydessä.⁵⁵ Suurin osa parlamentin alahuoneen katolisista jäsenistä oli kuitenkin joko irlantilaisia tai Irlannin vaalipiireistä valittuja, sillä Englannin katoliset eivät onnistuneet 1850-luvulla saamaan kuin hajapaikkoja parlamenttivaaleissa. Osa heistä hakeutuikin irlantilaisiin vaalipiireihin.⁵⁶ Katolilaisten parlamentin jäsenten vastapoolina toimivat muutamat protestanttiset parlamentin jäsenet, joiden motivaationa oli lähinnä katolilaisvastaisuus, ja jotka pyrkivät kritisoimaan Kirkkovaltiota, paavia ja yleisesti katolilaista kirkkoa.

⁵⁵ ALTHOLZ 1964, 99.

⁵⁶ ALTHOLZ 1964, 94–95.

3. Kirkkovaltion kontekstualisointi ajassa ja paikassa

Tässä luvussa käsittelen niitä eri konteksteja, joihin Britannian parlamentin jäsenet liittivät Kirkkovaltion siitä keskustellessaan. Aloitan esittelemällä paavin maallisesta vallasta käytyä keskustelua, joka liittyi 1800-luvun puolivälin yleiseurooppalaiseen debattiin aiheesta ja muodosti välittömän taustan keskustelijoiden puheenvuoroille. Toisessa alaluvussa tutkin keskustelijoiden omille puheenvuoroilleen esittämiä lähteitä, sekä niitä kontakteja, joiden kautta he saivat tietoa Italiasta. Kolmannessa alaluvussa käsittelen Kirkkovaltion vertaamista negatiivisesti ja positiivisesti sen tärkeimpään italialaiseen vastustajaan, Sardinian kuningaskuntaan, ja Britanniaan itseensä sekä kotisaarilla että siirtomaissa. Lopuksi neljännessä alaluvussa tutkin niitä historiallisia esimerkkejä ja vertauksia, joiden avulla keskustelijat pyrkivät ymmärtämään Kirkkovaltiota tilannetta ja Italian tapahtumia.

3.1. Keskustelu paavin maallisesta vallasta ja hallinnosta

Kirkkovaltion voidaan katsoa olleen Italian valtioiden ja laajemmin Euroopan valtioiden joukossa eräänlainen erityistapaus monestakin syystä. Toisaalta se oli ainoa eurooppalainen teokratia, uskonnollisesti johdettu valtio, jossa noudatettiin puhtaan katolilaista lainsäädäntöä siten, kuin kirkon hierarkia sitä tulkitsi. Vuosisadan ja sen näkyvimpien ilmiöiden – teollistumisen, maallistumisen ja parlamentarismien – edetessä etenkin Länsi-Euroopan valtioissa Kirkkovaltio nähtiin yhä enemmän ja enemmän anakronismina, jäänteenä menneisyydestä, jossa inkvisitio toimi edelleen aktiivisesti,⁵⁷ teknologista kehitystä jarrutettiin⁵⁸ ja vähemmistöjä, jotka oli muissa maissa

⁵⁷ Inkvisitio oli 1800-luvun puolivälissä edelleen tärkeä osa Kirkkovaltion oikeuslaitosta, joskin kidutuksesta ja vastaavista äärimmäisistä toimenpiteistä oli luovuttu. Inkvisition historiasta Kirkkovaltiossa ks. KERTZER 1997, 188–190.

⁵⁸ Sardinian tuleva pääministeri Cavour kirjoitti vuonna 1846 erittäin kriittisesti Kirkkovaltion pyrkimyksistä rajoittaa rautatien rakentamista maahan, ks. WALKER 1968, 46–62. Samana vuonna valtaan noussut Pius IX lupasi valtakautensa alussa rakennuttaa maahan rautateitä, mikä osittain toteutuikin, mutta vielä vuonna 1860 lordi Palmerston esitti parlamentissa, että todellisuudessa Kirkkovaltiossa ei ollut rautateitä (Viscount Palmerston, HC Deb 16 August 1860 vol 160 c1373). Palmerstonin näkemys oli liioiteltu, sillä Kirkkovaltiossa oli tuolloin jo jonkin verran rautateitä, mutta antaa hyvän kuvan Kirkkovaltioon liitetystä taantumuksellisesta maineesta. Näkemys ei myöskään ollut aivan täysin perusteeton, sillä esimerkiksi rautatieyhteys Roomasta Pohjois-Italiaan rakennettiin vasta 1860-luvulla. VANCE 1997, 20.

emansipoitu, kohdeltiin huonosti.⁵⁹ Euroopassa käytiinkin 1800-luvun puolivälissä laajaa kansainvälistä keskustelua niinkutsutusta ”Rooman kysymyksestä”, eli siitä, miten Kirkkovaltiota pitäisi hallita ja miten paavin asema pitäisi järjestää.

Kirkkovaltion ja paavin vastustajat edustivat useita erilaisia poliittisia taustoja. Suurin osa heistä oli sekularisaatiota kannattaneita liberaaleja, mutta esimerkiksi Britanniassa myös konservatiivit kritisoivat Kirkkovaltiota protestanttisuuden pohjalta. Italiassa Kirkkovaltiota vastustivat myös nationalistit, jotka pyrkivät kokoamaan yhteen Italian pikkuvaltiot, ja luomaan niistä yhtenäisen kokonaisuuden. Ajatuksen kannattajat eivät olleet suinkaan yksimielisiä, vaan mielikuvat tulevaisuuden Italiasta vaihtelivat valtioiden liitosta yhtenäiseen radikaaliin tasavaltaan, liittovaltioon tai Sardinian johtamaan perustuslailliseen monarkiaan.

Kirkkovaltion hallintoa ja olemassaoloa koskevan debatin ohella maalla oli paikkansa myös Euroopan herkässä suurvaltatasapainossa, etenkin kun jatkuvien kansannousujen vuoksi maassa pitivät järjestystä yllä sekä itävaltalaiset että ranskalaiset joukot. Nämä valtiot vuorostaan kilpailivat keskenään Euroopan ja erityisesti Italian johtoasemasta, mikä teki Kirkkovaltiosta ja koko Pohjois-Italiasta erittäin tulenaran alueen. Kansainvälistä painetta alueella nosti myös italialainen kansallistunne ja pyrkimykset maan yhdistämiseen. Euroopan viisi suurvaltaa⁶⁰ pyrkivätkin 1800-luvun alkupuolella välillä yksin ja välillä yhdessä painostamaan Kirkkovaltiota toteuttamaan uudistuksia, mutta pyrkimykset jäivät pääosin vaille vaikutusta.⁶¹

On toki huomioitava, että Kirkkovaltiota ei julkisessa keskustelussa ainoastaan vastustettu. Kirjoittelussa esiintyy nimittäin liberaalien ja Kirkkovaltiota vastustaneiden äänenpainojen lisäksi myös toinen näkemys, nimittäin paavia kannattaneiden katolilaisten edustama näkökanta, jonka mukaan Kirkkovaltio oli Jumalan oikeuttama valtio ja paavin toimintavapauden ehdottoman välttämätön takaaja. Paavi itse oli vakaasti sitä mieltä, että vain maallinen valta takasi hänen hengellisen itsenäisyytensä.⁶² Paitsi katolisen kirkon papit, myös katoliset maallikot osallistuivat kirjalliseen debattiin puolustamalla Kirkkovaltion ja paavin asemaa kirjoilla, pamfleteilla ja

⁵⁹ Vähemmistöjen kohtelussa erityisesti edelleen ghettoissa asuvien juutalaisten kohtalo herätti huomiota 1800-luvun puolivälissä, katso KERTZER 1997, CHADWICK 1998, 128–131. Muut uskonnot kuin katolilaisuus ja vaivoin sallittu juutalaisuus olivat kiellettyjä Kirkkovaltiossa.

⁶⁰ Britannia, Ranska, Preussi, Itävalta ja Venäjä.

⁶¹ Ks. esim. REINERMAN 1970, REINERMAN 1983 ja REINERMAN 1988.

⁶² COPPA 1998, 101. COPPA 2003, 680.

lehtikirjoittelulla. Myös osa nationalisteista kannatti ajatusta Italiasta paavin johtamana federaationa.

Keskustelu paavin maallisesta vallasta oli siis osa yleiseurooppalaista kirjallista debattia, joka oli Italian yhdistymisvaihteen aikaan, vuosina 1858–1861, kestänyt jo vuosikymmeniä. Ei ole siis yllätys, että myös Britannian parlamentissa käytiin tätä keskustelua. Eräs paavin puolustajista parlamentissa oli parlamentin katolilainen englantilainen jäsen George Bowyer, joka puhui heinäkuun 28. päivänä 1859 aiheesta, ja puolusti paavin asemaa maallisena hallitsijana sekä historiallisin että ajankohtaisin perustein. Bowyer totesi paavin hallinnon olevan hyvä hallinto, joka oli viime aikoina edistynyt huomattavasti, ja onnistunut jopa tuottamaan taloudellista ylijäämää. Hän myös korosti, että italialaiset olivat hyvin erilaisia ihmisiä kuin britit, eikä heitä voinut kohdella samalla tavalla.⁶³

Bowyer ei ollut mielipiteidensä kanssa täysin yksin Britannian parlamentissa, mutta paavin maallisen vallan kritisointi oli huomattavasti suositumpi näkemys kuin sen puolustaminen. Esimerkiksi lordi Russell totesi helmikuussa 1859, että Kirkkovaltion hallinto tulisi muuttaa maalliseksi, vaikka paavi voitaisiin säilyttää keulakuvana, jonka turvallisuuden Euroopan katoliset valtiot turvaisivat.⁶⁴ Lordi Russell pyrki kuitenkin usein osoittamaan, ettei hänen vastustuksensa Kirkkovaltiota kohtaan ollut uskonnollisesti motivoitunutta tai katolilaisvastaisuutta. Russell korosti kunnioittavansa paavia henkilökohtaisesti ja pitävänsä tätä tietyissä suhteissa hyvántahtoisena hallitsijana, mutta vastustavansa uskonnollista valtionjohtoa periaatteesta. Hän totesi uskovansa anglikaanisen kirkon johtajan Canterburyn arkkipiispan johtavan omaa valtiotaan yhtä huonosti kuin paavin omaansa, mikäli arkkipiispalle luovutettaisiin osa Englantia hallittavaksi.⁶⁵

Lordi Russell oli erittäin myötämielinen Italian yhdistymiselle. Kun konservatiivien hallitus kaatui ja korvattiin liberaaleilla kesällä 1859, Russell vaati ja sai ulkoministerin paikan voidakseen harjoittaa aktiivisesta Italia-mielistä politiikkaa. SCHERERin mukaan Russell piti lordi Palmerstonia ja toista mahdollista ulkoministeriä, Clarendonin jaarlia, liian vähän italialaismielisinä. SCHERER yhtyy tähän Russellin arvioon.⁶⁶

⁶³ Mr. Bowyer, HC Deb 28 July 1859 vol 155 cc569–577. Bowyerin puheenvuoron historiallisista perusteista tarkemmin luvussa 3.4. Bowyer oli liberaali, ja kannatti ”roomalaiskatolisen kirkon vapautta, ja piispojen ja papiston oikeuksia”. Dod’s 1859, 151.

⁶⁴ Lord John Russell, HC Deb 03 February 1859 vol 152 cc93–100.

⁶⁵ Lord John Russell, HC Deb 04 May 1860 vol 158 cc688–690.

⁶⁶ SCHERER 1987, 348.

Parlamenttipöytäkirjojen tutkiminen tukee tätä SCHERERin näkökantaa, sillä juuri Russell oli innokkain Italian yhtenäisyyden puolustaja parlamentissa, vaikka myös lordi Palmerston osallistui keskusteluun hallituksen italialaismielisen politiikan puolustajana. Clarendonin jaarli sen sijaan, vaikka puolustikin hallitusta, suhtautui negatiivisesti Italian yhdistymiseen, ja julisti huhtikuussa 1859, että ”Italian yhtenäisyyden kupla on puhjennut”, eikä maa todellisuudessa halunnut yhdistyä.⁶⁷ Clarendon oli siis parlamentissa eri linjoilla kuin muut liberaalien johtajat.

Helmikuussa 1861 lordi Russell toisti aikaisemman kantansa: paavin hengellinen itsenäisyys voitaisiin taata ilman maallistakin valtaa, ja paavin tulisi luopua vapaaehtoisesti maallisesta vallastaan Italian yhdistämiseksi, ja saadakseen takeet hengellisestä itsenäisyydestään. Russell muistutti kuitenkin tuntevansa suurta sympatiaa ja kunnioitusta paavia kohtaan henkilönä, vaikka ei hyväksynytäkään tämän hallintoa.⁶⁸ Myös pääministeri, lordi Palmerston, kritisoi paavin maallista valtaa, ja kysyi, miksi se pysyi pystyssä vain ulkomaisten armeijoiden tuella, vaikka se Bowyerin mukaan oli edistyksellinen ja hyvä hallinto.⁶⁹ Liberaalien johtavat miehet, erityisesti lordi Russell, kritisoivat siis ankarasti Kirkkovaltiota. Kuten SCHERER esittää, Russell ei kuitenkaan vaikuttanut olleen pelkkä Palmerstonin ”sätkynukke”, mistä näkemyksestä SCHERER kritisoi esimerkiksi BEALESia, vaan aktiivinen toimija, kahdesta valtiomiehestä parlamentissa jopa aktiivisempi.⁷⁰

Konservatiivien johtaja Derbyn jaarli ei mennyt niin pitkälle kuin liberaalit. Hän totesi, ettei ensimmäinen paavi, apostoli Pietari, ollut pitänyt maallista valtaa välttämättömänä. Derbyn mukaan suuri joukko katolilaisia kuitenkin piti maallista valtaa välttämättömänä paavin itsenäisyyden takaajana, eikä heidän vilpittömyyttään asiassa voinut epäillä, eikä siten ollut hyödyllistä vastustaa paavin maallista valtaa sinänsä. Derby kuitenkin muistutti, ettei paavi ollut itsenäinen, vaan hänen valtakuntaansa pitivät pystyssä Itävallan ja Ranskan sotilaat. Hänen mukaan Britannia ei voinut suhtautua paaviin muulla tavalla kuin mihin tahansa muuhunkin hallitsijaan maailmassa, ja siten ”hänen dynastiansa voitaisiin syrjäyttää, hänen perustuslakiaan voitaisiin muuttaa hänen alamaistensa vapaasta tahdosta, eikä millään vieraalla valtiolla ollut oikeutta sekaantua paavin ja hänen alamaistensa” välisiin asioihin.⁷¹ Derby siis sovelsi Kirkkovaltioon ja

⁶⁷ The Earl of Clarendon, HL Deb 18 April 1859 vol 153 cc1842–1849.

⁶⁸ Lord John Russell, HC Deb 06 February 1861 vol 161 cc133–139.

⁶⁹ Viscount Palmerston, HC Deb 28 July 1859 vol 155 cc576–580.

⁷⁰ SCHERER 1987, passim., erit. 348–350.

⁷¹ The Earl of Derby, HL Deb 24 January 1860 vol 156 cc57–64.

Italiaan samaa itsemääräämisoikeuden ja non-intervention periaatetta, kuin liberaali hallituskin julisti tukevansa.

Kuten Derbyn jaarli, myös ylähuoneen liberaalien johtaja Granvillen jaarli korosti, että kysymys paavin maallisesta vallasta ei ollut uskonnollinen, vaan poliittinen aihe. Granville moitti katolilaisia ja myös joitakin protestantteja, jotka pitivät kysymystä vain uskonnollisena.⁷² Moni parlamentin jäsen lähtikin liikkeelle siitä, että Britannian ei tulisi protestanttisena valtiona ottaa kantaa katolisen uskonnon sisäiseen kysymykseen, jollaiseksi he käsittivät paavin maallisen vallan. Esimerkiksi katolilainen konservatiivi Hennessy kiitteli aikaisempaa ulkoministeriä Malmesburyä juuri tällaisesta asenteesta.⁷³ Toisaalta katolilainen irlantilainen O'Brien totesi, että vaikka hän piti paavin maallista valtaa uskonnollisesti välttämättömänä, oli se ja paavin itsenäisyys hänen mielestään myös poliittinen välttämättömyys.⁷⁴

Myös valtionvarainministeri Gladstone vastusti paavin maallisen vallan käsittelyä vain uskonnollisena kysymyksenä. Gladstonen mukaan kyse oli sosiaalisesta kysymyksestä, ”kansallisesta totuudesta, oikeudenmukaisuudesta ja luonnollisesta moraalista”, eikä uskonnolla saanut olla valtaa tällaisiin moraalin ja oikeudenmukaisuuden kysymyksiin.⁷⁵ Näkemystä on vaikea sovittaa Gladstonen maailmankuvaan, jota WINSTANLEY kuvaa erittäin uskonnolliseksi.⁷⁶ Näkemys on ymmärrettävissä vain sen kautta, että Gladstone halusi vastustaa mielipidettä, jonka mukaan Britannia ei voisi ottaa kantaa toisen uskonnon sisäisiin kysymyksiin.

Mielipiteet siis jakautuivat sen suhteen, pidettiinkö kysymystä paavin hallinnosta uskonnollisena vai maallisena. Sekä Kirkkovaltion puolustajien että sen vastustajien joukossa oli parlamentin jäseniä, jotka pitivät kysymystä maallisesta vallasta vain uskonnollisena, minkä vuoksi Britannian ei tulisi sekaantua siihen. Molempien ryhmien joukossa oli myös jäseniä, jotka pitivät kysymystä vain poliittisena tai sekä poliittisena että uskonnollisena. Tällä perusteella he tukivat joko Kirkkovaltion puolustamista tai non-interventiota, joka itsessään saattoi olla neutraali tai Kirkkovaltiolle haitallinen politiikka, kuten luvussa 5.3 kuvataan.

⁷² The Earl of Granville, HL Deb 24 January 1860 vol 156 cc70–72.

⁷³ Mr. Hennessy, HC Deb 04 May 1860 vol 158 cc683–684. Malmesburyn jaarli ei varsinaisesti noudattanut tällaista politiikkaa, vaan oli valmis ajamaan uudistuksia Kirkkovaltioon tai jopa rajamuutoksia Kirkkovaltion haitaksi. MCINTIRE 1983, 19–21.

⁷⁴ O'Brien, HC Deb 25 May 1860 vol 158 cc1781–1782.

⁷⁵ The Chancellor of the Exchequer [Gladstone], HC Deb 28 July 1859 vol 155 c612.

⁷⁶ WINSTANLEY 1990, 1–6.

Maallisen vallan pitäminen poliittisena kysymyksenä ei siis itsessään ratkaissut sitä, millaisia toimia parlamentin jäsen kannatti. Myös painotuksissa oli eroja sen suhteen, että osa jäsenistä halusi Britannian pysyvän täysin maallisesta vallasta ja sen uudistamisesta käydyin kansainvälisen keskustelun ulkopuolella, osa taas halusi Britannian toimivan reformien hyväksi vain yhdessä muiden suurvaltojen kanssa ja tekemättä itse aloitetta, mikä sopisi protestanttiselle valtiolle.⁷⁷ Osalle jäsenistä Kirkkovaltion asioihin puuttuminen oli siis hyväksyttävää, jos suurvallat toimisivat yhdessä ja aloitteen tekisi joku muu kuin Britannia itse. Tämä näkemys sopii yhteen esimerkiksi PORTERin esittämän käsityksen kanssa, jonka mukaan Britannian johto tiedosti 1800-luvun puolivälissä, että maa voisi toimia mantereella vain liittolaisten, siis toisten suurvaltojen, tuella.⁷⁸

Liberaali Clanricarden markiisi totesi helmikuussa 1860, että paavin maallinen valta oli hyödyllinen ja säilytettävä asia jopa protestanttisten valtioiden kannalta. Hän kuitenkin lisäsi, että todellisuudessa Kirkkovaltiossa valtaa käytti suurelta osin Itävalta, joka oli epäonnistunut hallitsevana tahona, sillä se ei voinut suojella paavin alamaisia roistoilta ja pahantekijöiltä, mutta toisaalta harjoitti itse sortoa ja ryöstelyä.⁷⁹ Clanricarden markiisi siis piti paavin maallista valtaa positiivisena asiana, mutta vastusti Itävallan harjoittamaa sortoa, jota piti negatiivisena. Näkemyksen mukaan ongelma oli Itävalta, eikä Kirkkovaltio sinänsä.⁸⁰

Disraeli totesi tammikuussa 1861 molempien puolueiden tärkeimpien valtiomiesten aina pitäneen paavin itsenäisyyttä tärkeänä.⁸¹ Kontekstin perusteella vaikuttaa siltä, että Disraeli liitti useimpien muiden keskustelijoiden tapaan paavin maallisen vallan paavin itsenäisyyteen. Parlamentin keskusteluihin osallistuneista suuri joukko ilmaisikin olevansa paavin itsenäisyyden tukijoita, vaikka eivät välttämättä kannattaneet maallista valtaa sinänsä. Kun tähän itsenäisyyttä kannattaneiden joukkoon lisää ne parlamentin jäsenet, jotka kannattivat maallista valtaa jo sinänsä tai toivoivat sen uudistamista, suuri enemmistö keskusteluun osallistuneista näyttää kannattaneen paavin maallisen vallan

⁷⁷ Jälkimmäisestä näkökannasta ks. esim. Earl Stanhope, HL Deb 08 June 1860 vol 159 cc148–155. Esimerkiksi Vincent Scully taas kehotti olemaan täysin puuttumatta katolisen valtion sisäiseen asiaan, etenkin kun Britannian hallituksessa ei ollut lainkaan katolilaisia. Mr. Vincent Scully, HC Deb 16 August 1860 vol 160 c1374. Scully oli liberaali, ja kannatti ”kirkkojärjestelmän uudistamista”, mutta vastusti katolisen hierarkian palautuksen jälkeen säädettyä lakia kirkollisista arvonimistä (ks. viite 223). Dod’s 1859, 281.

⁷⁸ PORTER 1983, 22.

⁷⁹ The Marquess of Clanricarde, HL Deb 14 February 1860 vol 156 cc1024–1027.

⁸⁰ Tarkemmin Itävallan merkityksestä luvussa 5.2.

⁸¹ Mr. Disraeli, HC Deb 05 February 1861 vol 161 c78.

säilyttämistä välttämättömänä ehtona paavin itsenäisyyden säilyttämiselle. Tämä havainto poikkeaa merkittävästi tutkimuskirjallisuudesta, esimerkiksi MCINTIREn teoksesta, jossa pidetään selvänä Britannian molempien puolueiden ajaneen paavin maallisen vallan lakkauttamista.⁸² Parlamentissa maallisen vallan lakkauttamista kannattivat kuitenkin ensisijaisesti lordi Russell ja osittain lordi Palmerston, mutta heidän – ja protestanttien ääriäisen kuten Newdegaten – lisäksi vain harva kannatti suoraan maallisen vallan lakkauttamista. Tällaisiakin edustajia kuitenkin oli, ja heidän näkyvyytensä keskustelussa kasvoi kriisin edetessä.

Edwin James oli yksi niistä parlamentin jäsenistä, jotka vastustivat paavin maallista valtaa. Jamesin mukaan hengellinen ja maallinen valta olivat yhteensovittamattomat, sillä maallinen hallinto ja oikeudenkäyttö johti välttämättä uskonnollisen tunteen heikkenemisen. James totesi, että jos maallinen valta säätää epäoikeudenmukaisia ja julmia lakeja, seuraukset kohdistuvat siihen uskontoon, joka maalliseen valtaan liittyi. Jamesin mukaan Kirkkovaltiossa poliiseista oli tehty piispoja ja piispoista poliiseja, ja näin kaikki papit oli muutettu tavallisen kansan vihollisiksi ja vakoojiksi, mikä oli johtanut uskonnollisuuden tuhoutumiseen kansan parissa, ja paavi oli heidän silmissään vastuussa sorrosta ja tyranniasta.⁸³ Tämän näkemyksen taustalla oli siis usko siitä, että uskonnollinen johtaja ei voinut ottaa hoitaakseen epäsuosittuja maallisia tehtäviä ilman, että heikensi paitsi omaan, myös edustamansa uskonnon auktoriteettia. Katolinen uskonto ei siis sinänsä ollut huono asia, vaan pikemminkin se piti pelastaa itseltään painostamalla paavi luopumaan maallisesta vallastaan ja sen mukanaan tuomista rasitteista.

Paavista itsestään parlamentin jäsenet olivat läpi keskustelun hyvin yksimielisiä poliittisesta suuntautumisesta huolimatta. Parlamentin jäsenet kehuivat paavi Pius IX:ää johdonmukaisesti, ja tämä koski myös niitä parlamentin jäseniä, jotka kritisoivat Kirkkovaltiota tai katolista kirkkoa itsessään. Paavin kohtelu noudatti O'CONNORin

⁸² MCINTIRE 1983, passim. MCINTIRE perustaa näkemyksensä konservatiivien osalta ensisijaisesti konservatiivihallituksen ja erityisesti sen ulkoministerin Malmesburyn jaarlin ennen Italian sotaa harjoittamaan ulkopolitiikkaan, joka oli valmis ajamaan Kirkkovaltion heikentämistä Italian kriisin puhkeamisen todennäköisyyden vähentämiseksi, eikä juurikaan käsittele konservatiivien kesästä 1859 eteenpäin harjoittamaa oppositiopolitiikkaa. Tämä on ymmärrettävää hänen käyttämiensä diplomaattilähteiden valossa, mutta avaa mahdollisuuden sille virhetulkinnalle, että konservatiivien hallituksessa ennen sotaa sodan estämiseksi harjoittama politiikka olisi säilynyt samana myös sodan jälkeen ja oppositiossa, kun itseasiassa parlamenttipuheiden perusteella konservatiivit siirtyivät oppositioon siirtymisen yhteydessä hyvin eri linjoille aikaisempaan verrattuna suhteessaan Kirkkovaltioon, kuten yllä käy ilmi: oppositiossa konservatiivit pikemminkin puolustivat, kuin vastustivat Kirkkovaltiota.

⁸³ Mr. Edwin James, HC Deb 07 March 1861 vol 161 cc1543–1551.

kuvaamaa tapaa kuvata Italian poliittista tilannetta hyvin sukupuolittuneilla käsitteillä.⁸⁴ Siinä missä kirkollinen hallinto kuvattiin usein negatiivisesti ”naismaiseksi” (effeminate), paavia pidettiin eri puheenvuoroissa ”miehekkäänä” (manly) hänen rohkean ja avoimen toimintansa ansiosta.⁸⁵ Myös paavin kanssa eri mieltä olleet parlamentin jäsenet arvostivat ainakin puheissaan hänen tapansa esittää mielipiteensä avoimesti ja seisoa niiden takana.

Keskustellessaan paavin maallisesta vallasta Britannian parlamentin jäsenet esittivät mielipiteitä sekä puolesta että vastaan. Ääriprotestanttien muodostama pieni osa vastusti tiukasti Kirkkovaltion olemassaoloa, kun taas joukko katolilaisia jäseniä puolusti yhtä vahvasti kirkon oman valtion säilyttämistä. Suurin osa keskustelijoista katsoi kuitenkin, että Kirkkovaltiota tulisi joko uudistaa joko Britannian painostuksella tai Euroopan katolilaisten suurvaltojen aloitteesta. Suurin osa keskustelijoista niin ikään hyväksyi ajatuksen siitä, että jonkinlainen paavin oma valtio oli välttämätön tai ainakin hyödyllinen paavin itsenäisyyden takaamiseksi. Toisaalta liberaalien johtavat miehet, lordit Russell ja Palmerston, kritisoivat Kirkkovaltiota erityisesti siksi, että paavi tarvitsi kahden ulkomaisen armeijan tukea pysyäkseen vallassa.

3.2. Parlamentin jäsenten lähteet ja kontaktit Italiaan

Britannian parlamentin jäsenet kävivät kiivasta keskustelua ja esittivät vahvoja mielipiteitä Kirkkovaltiota ja koko Italian niemimaata koskien. Millaisista lähteistä parlamentin jäsenet saivat ne Kirkkovaltiota ja Italiaa koskeneet tietonsa, joihin he perustivat näkemyksensä ja politiikkansa? Millaiset sidokset Britannian poliittisella johdolla oli Italiaan?

Britannian korkeimmalla johdolla oli vahvat henkilökohtaiset sidokset Italiaan. Lordi Russellin veljenpoika Odo Russell toimi Britannian epävirallisena diplomaattisena edustajana paavin hovissa Roomassa. Vuonna 1847 Italiaan virallisen ja vaikutusvaltaisen matkan tehnyt lordi Minto oli vuorostaan lordi Russellin appi, ja lordi Russellin lanko, sir Henry Elliot, toimi Britannian Napolin lähettiläänä vuosina 1859–1860 ja Rooman lähettiläänä vuodesta 1863 eteenpäin. Häntä ennen Napolin

⁸⁴ O’CONNOR 1998, 32–33.

⁸⁵ Ks. esim. Mr. Drummond, HC Deb 28 July 1859 vol 155 c603. MCNEES huomioi poliittisen *Punch*-pilalehden katolilaisvastaisuutta koskevassa artikkelissaan vastaavan sukupuolittuneen termistön ja erityisesti kuvallisen ilmaisun käytön suhteessa paaviin. MCNEES 2004. Termin ”miehekkyyys” (manliness) käytöstä ja merkityksestä katso O’CONNOR 1998, 155.

lähettiläänä oli toiminut lordi Palmerstonin veli.⁸⁶ Useat Britannian hallituksen jäsenet vierailivat Italiassa ennen kriisivuosia, hyvänä esimerkkinä konservatiivihallituksen ulkoministeri Malmesburyn jaarli, joka vieraili Italiassa vuonna 1856, jossa tapasi sekä Britannian että Ranskan Torinon suurlähettiläät, James Hudsonin ja Gramontin herttuan, joista jälkimmäinen oli hänen serkkunsa. Hän tapasi myös Sardinian pääministerin kreivi Cavourin.⁸⁷

James Hudson, joka oli ulkoministeri Malmesburyn mukaan ”italialaisempi kuin italialaiset itse”,⁸⁸ toimi suurlähettiläänä Sardinian pääkaupungissa Torinossa, jossa hän muodosti läheisen työ- ja ystävyysuhteen kreivi Cavourin kanssa.⁸⁹ Myöhemmin Hudsonin merkitystä ja asennetta on sittemmin myös pyritty arvioimaan uudelleen, ja esimerkiksi CARTER esittää, että vaikka Hudson oli toki italialaismielinen, hän piti aina Britannian edut mielessä, ja oli tarvittaessa valmis vastustamaan Cavourin harjoittamaa politiikkaa.⁹⁰ Hudson oli myös ulkoministeri Malmesburyn henkilökohtainen ystävä,⁹¹ ja vieraili tämän luona vuonna 1858, minkä LANGHAM esittää vaikuttaneen merkittävästi Mortara-tapauksen käsittelyyn.⁹² Malmesbury ei ystävyysuhteesta huolimatta luottanut täysin Hudsonin puolueettomuuteen, ja pyrki siirtämään tämän toiseen asemapaikkaan.⁹³ Hudson oli kirjeenvaihdossa myös

⁸⁶ SETON-WATSON 1937 [1968], 405. O’CONNOR 1998, 181.

⁸⁷ Malmesbury 1885, 383. Gramontin herttua oli piemontelaismielinen, ja toimi Torinon jälkeen Ranskan lähettiläänä Roomassa vuosina 1857–1861. HALES 1954, 187.

⁸⁸ Malmesbury 1885, 475. Myös Sardinian pääministeri Cavour piti Hudsonia ”italialaisempina kuin [Cavour itse]”. CARTER 1997, 390.

⁸⁹ WRIGHT 2010, 144.

⁹⁰ CARTER 1997, 390.

⁹¹ BEALES 1961, 44.

⁹² Hudsonin vierailusta katso Malmesbury 1885, 449–451, ja vierailun merkityksestä Mortara-tapaukselle LANGHAM 2004, 88–89.

Mortara-tapaus koski Edgardo Mortaraa, Kirkkovaltiossa asunutta 6-vuotiasta juutalaista poikaa, joka erotettiin vanhemmistaan ja kasvatettiin katolilaisena, koska perheen palvelijatar väitti kastaneensa pojan salaa vuosia aikaisemmin, eikä kirkollisen lain mukaan juutalainen perhe ollut oikeutettu kasvattamaan katolilaiseksi kastettuja lapsiaan. Vuonna 1858 sattunut tapaus ei ollut Kirkkovaltiossa ainutlaatuinen, mutta toisin kuin sadat aikaisemmat vastaavat tilanteet, Mortara-tapaus herätti kansainvälistä huomiota ja paheksuntaa kautta Euroopan ja aina Yhdysvalloissa asti. KERTZER 1997, 83–90. Mortara-tapaus sattui alle kuukautta ennen kuin Napoleon III ja kreivi Cavour tapasivat Plombièresissa ja sopivat sodan provosoimisesta Pohjois-Italiassa, ja KERTZERin mukaan Roger AUBERT esittää, että Mortara-tapauksen herättämä paheksunta Ranskan yleisessä mielipiteessä avasi Napoleon III:lle mahdollisuuden ryhtyä sotaan, joka oli osittain suunnattu myös paavia ja Kirkkovaltiota vastaan. Ks. KERTZER 1997, 87. Ks. myös COPPA 2003, 686–689.

ALTHOLZin mukaan Britanniassa Mortara-tapauksen aiheuttama tyrmistys ja poliittinen agitaatio olivat ehtineet Italian yhdistymiskriisin alkaessa jo vaimeta. ALTHOLZ 1961. Parlamentin pöytäkirjojen perusteella tämä oli todella tilanne, sillä Mortaraan viitattiin vain muutamia kertoja ja ohimennen Kirkkovaltiosta keskusteltaessa. LANGHAM esittää (LANGHAM 2004, 87), että parlamentissa mainittu Mortaraa lainkaan, mutta tämä on virhe, sillä Mortarasta on pöytäkirjoissa ohimeneviä mainintoja.

⁹³ FLEMING 1973, 4.

Gladstonen kanssa, ja vaikutti merkittävästi tämän näkemyksiin.⁹⁴ Parlamentissa esimerkiksi lordi Wodehouse viittasi keskustelussa Hudsoniin tietolähteenään Italian asioista.⁹⁵

Muutkin Britannian diplomaattiset edustajat ja myös vieraiden valtioiden viralliset dokumentit olivat käyttökelpoisia lähteitä parlamentin jäsenille. Hennessy viittasi Britannian epäviralliseen Rooman-lähettilääseen lordi Lyonsiin, joka oli toiminut tehtävässä ennen Odo Russellia, Britannian konsuliin Kirkkovaltiossa, Ranskan Rooman lähettilääseen⁹⁶ sekä italialaisiin sanomalehtiin.⁹⁷ Gladstone vuorostaan viittasi Itävallan miehityshallinnon virallisiin asiakirjoihin ja Kirkkovaltion armeijan upseerin raporttiin, kumpaankin Itävallan ja Kirkkovaltion haitaksi.⁹⁸ Parlamentin jäsenet käyttivät siis myös ulkomaisia virallisia lähteitä, ja tarvittaessa jopa vastustamansa maan omia virallisia asiakirjoja.

Puhuessaan alahuoneessa vastauksena valtaistuinpuheeseen⁹⁹ helmikuussa 1859 lordi John Russell viittasi Irlannin oikeuskanslerin¹⁰⁰ kirjoittamaan teokseen, josta lainasi otteita.¹⁰¹ Kyseinen kirjoittaja oli irlantilainen parlamentin jäsen James Whiteside, joka kirjoitti vuonna 1848 teoksen *Italy in the Nineteenth Century* matkusteltuaan maassa, ja toimi vuosien 1858–1859 konservatiivisen hallituksen aikana Irlannin oikeuskanslerina Samassa puheessa lordi Russell viittasi myös ”signor Farinin” kirjoituksiin aiheesta.¹⁰² Kyseessä oli italialainen Luigi Farini, joka oli toiminut lyhyesti Kirkkovaltion maltillisen liberaalissa hallituksessa vuonna 1848, kunnes oli eronnut protestina paavin koventuville otteille.¹⁰³

⁹⁴ SCHREUDER 1970, 487.

⁹⁵ Lord Wodehouse, HL Deb 01 March 1861 vol 161 c1187.

⁹⁶ Hennessy vetosi Ranskan aikaisempaan Rooman lähettilääseen kreivi de Raynevaliin, joka oli siirretty Kirkkovaltiota kohtaan liian positiivisen raportin kirjoittamisen jälkeen Pietariin vuonna 1857, ja korvattu piemontelaismielisemmällä Gramontin herttualla. HALES 1954, 187. Myös John Maguire vetosi kreivi de Raynevaliin, ks. Mr. Maguire, HC Deb 07 March 1861 vol 161 c1587.

⁹⁷ Mr. Hennessy, HC Deb 04 March 1861 vol 161 c1347.

⁹⁸ The Chancellor of the Echequer [William Gladstone], HC Deb 07 March 1861 vol 161 c1570–1571.

⁹⁹ Valtaistuinpuhe oli ja on edelleen hallitsijan vuosittain parlamentin avajaisissa pitämä puhe, jossa esiteltiin hallituksen tavoitteet ja politiikka, sekä ne lait, jotka hallitus pyrki istuntokauden aikana käsittelemään parlamentissa.

¹⁰⁰ Attorney General for Ireland. Tehtävä vastaa lähinnä oikeuskanslerin tehtävää.

¹⁰¹ Lord John Russell, HC Deb 03 February 1859 vol 152 cc94–100.

¹⁰² Lord John Russell, HC Deb 03 February 1859 vol 152 cc94–100.

¹⁰³ Farinin teoksen oli kääntänyt englanniksi William Gladstone, ja teokseen viitattiin parlamentissa usein, esim. Mr. Hennessy, HC Deb 17 May 1860 vol 158 c1369; Mr. Maguire, HC Deb 17 May 1860 vol 158 c1409. Myöhemmin Farini toimi vielä Modenan, Parman ja Romagnan alueista muodostetun Emilian provinssin tilapäisenä diktaattorina ennen kuin se liitettiin Sardiniaan. HIBBERT 1965, 168. Kreivi Cavourin kuoleman jälkeen Farini toimi vielä yhdistyneen Italian pääministerinä vuosina 1862–1863.

Puhuessaan heinäkuun 28. päivä 1859 parlamentin katolilainen jäsen George Bowyer viittasi John Maguiren vuonna 1857 kirjoittamaan kirjaan *Rome: its Ruler and its Institutions*, ja muistutti aikaisemmin kysyneensä oliko Kirkkovaltiota kritisoinut lordi Russell lukenut kirjan, mihin lordi Russell oli vastannut ettei ollut, mutta olisi pitänyt lukea.¹⁰⁴ Bowyerin mukaan tähän kirjaan tutustuminen olisi välttämätöntä ennen kuin kuin ryhdyttäisiin kritisoimaan paavia ja Kirkkovaltiota, sillä se osoittaisi kaikki sellaiset väitteet pelkäksi herjaukseksi. Kirjan kirjoittanut John Maguire oli itsekin parlamentin liberaali jäsen, ja kuului irlantilaisten katolilaisten ryhmään. Hän oli vierailut Roomassa ja kirjoittanut ensin sarjan kirjeitä julkaistavaksi lehdissä ja niiden pohjalta edellämäinintun kirjan, joissa hän pyrki osoittamaan vääräksi väitteet paavin johtaman hallinnon huonoista puolista, ja vertasi niitä Britannian eri osien hallintoon Kirkkovaltioon eduksi.

Laajasta paavin maallista valtaa koskeneesta kirjallisuudesta Layard viittasi ”herra Aboutin” kirjoittamaan teokseen.¹⁰⁵ Kyseessä on ranskalainen lehtimies ja kirjailija Edmond About, joka oli kirjoittanut vuonna 1859 pamfletin Rooman kysymyksestä. Teos käännettiin ja julkaistiin englanniksi vielä samana vuonna nimellä *The Roman Question*.¹⁰⁶ John Maguire vuorostaan viittasi niin ikään ranskalaisen de Montalembertin vuonna 1856 julkaistuun pamflettiin.¹⁰⁷ Myös muissa yhteyksissä mainittiin saman kirjoittajan teokset, jotka koskivat paavin maallista valtaa.¹⁰⁸ Normanbyn markiisi, Britannian Firenzen lähettiläs vuosina 1854–1858, vuorostaan viittasi Orleansin piispan kirjoittamaan teokseen ”*Sur la Souveraineté Pontificale*”.¹⁰⁹

¹⁰⁴ Mr. Bowyer, HC Deb 28 July 1859 vol 155 cc571–572.

¹⁰⁵ Mr. Layard, HC Deb 04 March 1861 vol 161 c1361.

¹⁰⁶ Aboutin teos oli hyvin kriittinen Kirkkovaltiota ja paavin maallista valtaa kohtaan. Kuten monet Britannian parlamentin jäsenet, myös About korosti kirjoittaneensa omien kokemustensa ja Italiassa tekemiensä matkojen perusteella.

¹⁰⁷ Mr. Maguire, HC Deb 07 March 1861 vol 161 c1581. Charles de Montalembert oli ranskalainen poliitikko ja historioitsija, joka kirjoitti lukuisia teoksia katolisesta kirkosta, esimerkiksi vuonna 1860 valmistuneen *Pie IX et la France* (käännetty englanniksi nimellä *Pius IX and France in 1849 and 1859*). Parlamentin pöytäkirjan kirjoittajan mukaan Maguire luki ääneen vuodelta 1856 olleesta teoksesta. Tuona vuonna de Montalembert ei kuitenkaan ilmeisesti julkaissut yhtään teosta. On mahdollista, että vuosiluku viittaa englanninkielisen käännöksen julkaisuvuoteen, tai on yksinkertaisesti virhe. Koska pöytäkirjaan ei ole kirjattu Maguiren lukemaa lainausta, on teoksen tunnistaminen hankalaa.

¹⁰⁸ Ks. esim. The Chancellor of the Echequer [Gladstone], HC Deb 07 March 1861 vol 161 c1572; Mr. Newdegate, HC Deb 26 April 1861 vol 162 c1185.

¹⁰⁹ The Marquess of Normanby, HL Deb 30 July 1860 vol 160 c340. Orleansin piispana toimi Felix Dupanloup (1802–1878), ja hänen teoksensa *La Souveraineté Pontificale selon le Droit Catholique et le Droit Européen* ilmestyi vuonna 1860. Myös tämä teos käännettiin ja julkaistiin vielä saman vuoden aikana englanniksi, nimellä *The Papal Sovereignty*. Dupanloup varasi teoksessaan kolme lukua Britannian katolilaisvastaisuuden kritisoimiselle.

Parlamentin jäsenet olivat siis hyvin tietoisia paavin maallista valtaa koskeneesta kirjallisuudesta, ja lainasivat sekä paavin puolustajien että vastustajien kirjoittamia teoksia. On myös huomioitava, että osa paavin maallista valtaa koskeneista kirjoista käännettiin ja julkaistiin englanniksi hyvin pian niiden alkuperäisen julkaisemisen jälkeen, mikä osoittaa myös brittien tunteneen suurta kiinnostusta aiheeseen.

Maallista valtaa koskeneen kirjallisuuden ohella Normanbyn markisii viittasi toisessa yhteydessä myös ”merkittävältä italialaiselta” saamaansa kirjeeseen, mutta ei paljastanut kirjoittajaa.¹¹⁰ Myös Layard viittasi saamaansa kirjeeseen, jonka oli tuonut mukanaan parlamenttiin, mutta ei paljastanut sen kirjoittajaa.¹¹¹ Muutkin parlamentin jäsenet viittasivat saamiinsa kirjeisiin kertomatta niiden kirjoittajaa, eivätkä heidän vastustajansa näyttäneet juurikaan haastavan tämän lähdetyypin uskottavuutta esimerkiksi vaatimalla puhujia tuomaan esiin kenen kirjeestä oli kysymys.

Voidaan todeta parlamentin jäsenten käyttäneen Kirkkovaltiosta keskustellessaan hyvin laajasti erilaisia kirjallisia lähteitä. Parlamentin jäsenet mainitsivat Kirkkovaltiota koskeneessa keskustelussa lähteinään paitsi suoraan Kirkkovaltion asemaan ja paavin maalliseen valtaan liittyneitä teoksia, myös yksityiskirjeitä, ulkomaisia ja kotimaisia sanomalehtiä, sekä ulkomaisia ja kotimaisia virallisia dokumentteja. Näiden kirjallisten lähteiden ohella useat Italiassa matkustaneet parlamentin jäsenet vetosivat myös omakohtaisiin kokemuksiinsa maasta.

Roomassa ja Kirkkovaltiossa käyneet jäsenet eivät muodostaneet yhtenäistä näkemystä tilanteesta, vaan olivat pikemminkin mielipiteiltään vielä kotona pysyneitä kollegoitaan jakaantuneempia. Toiset Roomassa käyneet kokivat nähneensä edistyksellisen ja oikeudenmukaiset valtion, toiset taas olivat todistaneet maailman huonoimman hallinnon toimintaa. Esimerkiksi Maguire puolusti innokkaasti paavin valtaa monella eri perusteella, niiden joukossa omat Roomassa käymänsä keskustelut.¹¹² Niin ikään katolilainen O’Donoghue vuorostaan totesi, että kuka tahansa Kirkkovaltiossa matkustava saisi nähdä, ettei maailmassa ollut toista yhtä suosittua ja rakastettua hallitsijaa kuin paavi Pius IX.¹¹³ Toisaalta taas niin ikään Italiassa käynyt itsenäinen

¹¹⁰ The Marquess of Normanby, HL Deb 01 March 1861 vol 161 c1182.

¹¹¹ Mr. Layard, HC Deb 04 March 1861 vol 161 c1364.

¹¹² Mr. Maguire, HC Deb 17 May 1860 vol 158 c1410.

¹¹³ The O’Donoghue, HC Deb 08 August 1859 vol 155 c1181.

liberaali Marsh totesi, että pelkkä matkustaminen Toskanasta Kirkkovaltion alueelle sai kenet tahansa ymmärtämään, miksi paavin alamaiset halusivat kapinoida.¹¹⁴

Ristiriita Italiassa matkustaneiden käsityksissä ei jäänyt huomaamatta. Parlamentin liberaali jäsen sir Robert Peel huomautti kollegoilleen juuri tästä aiheesta. Peelin mukaan häntä alkoi kahta täysin vastakkaisista Italian-kokemuksista kertanutta jäsentä kuunneltuaan mietityttää, tiesikö kumpikaan yhtään mitään siitä, mistä he puhuivat. Tämä ei estänyt Peeliä kertomasta olleensa itsekin Italiassa ja tuntevansa hyvin maata, ja esittelemästä omia vaikutelmiaan, jotka oli saanut matkoillaan.¹¹⁵ Peelin esittämät omat kokemukset olivat Kirkkovaltiolle erittäin epäedulliset, joten hänkään ei varsinaisesti tuonut keskusteluun puolueetonta näkemystä omia kokemuksiaan esittelemällä, vaikka kritisoikin sekä Kirkkovaltion puolustajien että vastustajien esittämiä ristiriitaisia kokemuksia.

Parlamentin jäsenten erilaisiin matkakokemuksiin saattoi vaikuttaa se, että heidän matkansa Italiaan oli tehty usein hyvin eri syistä. Osa oli ehtinyt käydä Italiassa viimeisten grand tour -matkan tehneiden joukossa, osa taas ensimmäisten turistien asemassa. Esimerkiksi liberaalien johtokolmikko, Gladstone ja lordit Palmerston ja Russell, olivat kaikki käyneet Italiassa grand tourillaan nuorina miehinä.¹¹⁶ PEMBLE vuorostaan esittää viktoriaanisten turistien päämotiivien olleen heidän oman näkemyksensä mukaan ”pyhiinvaellus, kulttuuri ja terveys”.¹¹⁷ Italiassa matkustaneiden parlamentin jäsenten perusteellisuutta on syytä korostaa, sillä 1800-luvun alkupuolen matkailuilmapiiri suosi hyvin perusteellista tutustumista matkakohteisiin. Hyvä esimerkki tästä on vuosina 1837–1863 parlamentissa toiminut liberaali Richard Milnes, joka osallistui Kirkkovaltiosta käytyyn keskusteluun aktiivisesti. Milnes lykkäsi vuonna 1831 Rooman-matkaansa ehtiäkseen opiskella kaupungin topografiaa, koska hänelle todettiin, että matka ilman edeltäviä opintoja topografiasta olisi ”sama kuin ei menisi ollenkaan”.¹¹⁸

Eräät parlamentin jäsenet olivat varmasti käyneet Italiassa myös saadakseen ensikäden tietoa ja kokemuksia maan tilanteesta. O’CONNOR esittää, että 1850-luvun alusta lähtien Britanniassa syntyi italialaismielisen parissa painetta korostaa huvia ohella myös

¹¹⁴ Mr. Marsh, HC Deb 20 March 1860 vol 157 c951. Itsenäisestä liberaaliudesta ks. Dod’s 1859, 246.

¹¹⁵ Sir Robert Peel, HC Deb 07 March 1861 vol 161 cc1554–1556.

¹¹⁶ CAVALIERO 2005, 6. SCHREUDER 1970, 476.

¹¹⁷ PEMBLE 2009, 53–109. PEMBLE huomauttaa, että kyseiset motiivit olivat usein vaikeammin määriteltävien motiivien rationalisaatioita, tai tekosyitä, jotka peittivät vaikeasti myönnettävät todelliset motiivit. PEMBLE 2009, 96.

¹¹⁸ PEMBLE 2009, 68.

omakohtaisen poliittisen mielipiteen muodostamista Italian-matkoilla.¹¹⁹ Yksi esimerkki Italiaan muissa asioista matkustaneesta, mutta alueen politiikkaan heränneistä matkailijoista oli William Gladstone. Hän oli lähtenyt vuonna 1850 Italiaan terveystalokalle, mutta pöyristynyt Napolissa näkemistään tapahtumista, ryhtynyt keräämään tietoa asiasta ja lopulta kirjoittanut Britannian pääministerille protestin, joka julkaistiin hieman myöhemmin.¹²⁰ Gladstone oli ollut myös Roomassa vuonna 1849, ja saapunut kaupunkiin vain tunteja vallankumouksellisen Rooman tasavallan kukistaneen ranskalaisarmeijan jäljessä.¹²¹ Osa parlamentin jäsenistä oli myös asunut Italiassa, esimerkiksi Bowyer, joka totesi asuneensa Italiassa vuosia, tosin Napolissa eikä Kirkkovaltiossa.¹²² Hän oli kuitenkin viettänyt pitkiä aikoja myös Roomassa. Myös Richard Milnes totesi asuneensa pitkän ajan Italiassa.¹²³

Parlamentissa tiedostettiin ongelmat, jotka liittyivät parlamentin jäsenten lähteisiin, ja käytiin ahkerasti metakeskustelua siitä, millaiset lähteet olivat luotettavia ja kenen kokemuksia voitiin pitää perusteena poliittisten päätösten teolle. Ylähuoneessa Clanricarden markiisi huomautti helmikuussa 1860, että usein yhteen puolueeseen tai ryhmään kiinnittynyt henkilö, joka oli asunut pitkään ulkomailla, oli itse asiassa vähemmän tietoinen maan todellisista olosuhteista, kuin maahan lyhyeksi aikaa tullut vierailija, joka kuitenkin pyrki uteliaana ja ennakkoluulottomasti selvittämään asioiden todellisen tilanteen.¹²⁴ Samoin Hennessy kritisoi lordi Russellia esittämällä tämän olleen Italiassa vain Sardinialle ystävällismielisten ihmisten seurassa, ja muodostaneen Italiaa koskevat mielipiteensä suoraan näiltä henkilöiltä saamiensa tietojen pohjalta.¹²⁵

Hennessy itse vuorostaan korosti, että hänen lähteensä Kirkkovaltion taloustilanteeseen eivät suinkaan olleet ulkomaalaisia, vaan brittiläisiä virallisia dokumentteja, vaikka käyttikin samassa yhteydessä lähteinä myös Ranskan Rooman lähettilään raporttia ja

¹¹⁹ O'CONNOR 1998, 81–82.

¹²⁰ SCHREUDER 1970, 478–479. Gladstone oli tyrmistynyt Napolissa poliittisten toisinajattelijoiden oikeudenkäynneissä ja vankilaloissa havaitsemistaan puutteista. SCHREUDERin artikkelin kantava näkemys on, että juuri Gladstonen kokemukset ja näkemykset Italiasta vaikuttivat ratkaisevasti hänen siirtymiseensä konservatiiveista liberaaleihin. SCHREUDER 1970. Napolissa Gladstone tutustui myös Britannian lähetystöä avustaneeseen paikalliseen Giacomo Lacaitaan, joka toimi sittemmin Gladstonen sihteerinä, oli Gladstonen mukana Joonianmeren saarilla (ks. viite 136) ja sai Britannian kansalaisuuden ja aateloitiin sir James Lacaitana. HIBBERT 1965, 177.

¹²¹ SCHREUDER 1970, 478.

¹²² Sir George Bowyer, HC Deb 04 March 1861 vol 161 c1382.

¹²³ Mr. Monckton Milnes, HC Deb 08 August 1859 vol 155 c1183. Milnes oli siirtynyt konservatiiveista liberaaleihin, ja piti ”uskonnollista tasa-arvoa jokaisen britin synnyinoikeutena”, mutta oli äänestänyt Maynooth-rahoitusta vastaan ja kirkollisten arvonimien lain puolesta (ks. viite 223). Dod's 1859, 250.

¹²⁴ The Marquess of Clanricarde, HL Deb 14 February 1860 vol 156 c1024–1027.

¹²⁵ Mr. Hennessy, HC Deb 04 March 1861 vol 161 cc1332–1333.

italialaisia sanomalehtiä.¹²⁶ Hennessyn jälkeen puhunut Layard kysyi, mistä tämä oli saanut lähteensä, ja Hennessy vastasi välihuudolla ”hallitukselta”. Layard sivuutti Hennessyn lähteet toteamalla saaneensa itse omat tietonsa suoraan Italiasta, vaikka hän tosin käytti itsekin diplomaattisia raportteja esimerkiksi Britannian Milanon konsulilta. Hän myös kyseenalaisti Hennessyn omat kokemukset kysymällä osasiko tämä italiaa ja oliko hän saanut tietonsa monsignoreilta¹²⁷ ja kardinaaleilta, vai ”Rooman ahkeralta keskiluokalta – miehiltä, jotka [...] ylläpitävät parveilevia kerjäläisiä ja naismaista kirkollista järjestelmää”. Oliko Hennessy käynyt provinseissa ja pikkukaupungeissa, vai ainoastaan Roomassa? Oliko Hennessy seurustellut kansan parissa, vai oliko hän saanut tietonsa vain ylimystöltä ja monsignoreilta?¹²⁸

Layard kritisoi vahvasti myös John Maguiren lähteitä ja hänen tapaansa hankkia tietoa Kirkkovaltiossa. Layard kertoi itse olleensa Roomassa samaan aikaan tämän kanssa, ja nähneensä, miten Maguire keräsi tietonsa:

”[Maguire was] led away in the morning by [...] an illustrious Prelate, taken from institution to institution, and brought home at night: and then the hon. Gentleman who had seen no other part of the Roman States, and who could not speak a word of Italian, came home to England and wrote a book which was an authority upon the subject!”¹²⁹

Pitkän puheensa loppupuolella Layard lainasi vielä George Bowyerin vuonna 1848 kirjoittamaa kirjaa intervention oikeutusta perustellakseen, todeten, että tätä tuskin voitiin pitää puolueellisena Italian liberaaleille.¹³⁰ Lainamalla Bowyeriä, yhtä Kirkkovaltion innokkaimmista puolustajista, Layard halusi osoittaa, että myös paavin kannattajien mielipiteet vaihtuivat tilanteen mukaan. Samoin esimerkiksi Milnes esitti, että Kirkkovaltion kannattajat halusivat vapaasta perustuslaista nauttivien brittien tukevan epäsuosittua tyranniaa toisessa maassa.¹³¹ Tekopyhyys ja kaksoisstandardit, joista paavin puolustajat syyttivät vastustajiaan, ei siis tämän näkemyksen mukaan ollut ainoastaan Kirkkovaltion vastustajien yksinoikeus.

¹²⁶ Mr. Hennessy, HC Deb 04 March 1861 vol 161 cc1332–1356. Tarkemmin Ranskan lähettiläästä ks. viitteet 87 ja 96.

¹²⁷ Monsignor on tiettyihin paavin myöntämiin katolisen kirkon kunnia-arvoihin liittyvä puhuttelumuoto.

¹²⁸ Mr. Layard, HC Deb 04 March 1861 vol 161 cc1358–1373. Viittaus kerjäläisten ja kirkollisen järjestelmän ylläpitoon oli osa laajempaa liberaalia Kirkkovaltio-kritiikkiä, jossa toisaalta hyväntekeväisyyden varassa elävän köyhälistön, toisaalta kirkon hierarkian esitettiin elävän Kirkkovaltiossa työtätekevän kansan kustannuksella. Vastaavaa kritiikkiä käytti esimerkiksi About, joka kiinnitti erityistä huomiota Kirkkovaltion munkkien määrään. About 1859, luvut III, V ja VI.

¹²⁹ Mr. Layard, HC Deb 04 March 1861 vol 161 cc1358–1373.

¹³⁰ Mr. Layard, HC Deb 04 March 1861 vol 161 c1360.

¹³¹ Mr. Monckton Milnes, HC Deb 08 August 1859 vol 155 c1182–1183.

Layard myös sanoi pitävänsä Hennessyn lähteitä, jotka kertoivat paavin vastustajien tekemistä raakuuksista, arvottomina, ja uskoi Hennessyn ajattelevan samaa Layardin päinvastaisista lähteistä. Hän ehdotti, että keskustelijat voisivat siis jättää tiedot raakuuksista huomiotta, etenkin kun sellaisia tapahtui aina jonkin verran vallankumouksellisten tilanteiden yhteydessä. Layard korosti, että paras todiste Kirkkovaltion huonosta hallinnosta oli se, että Rooman ympäristö oli kuin autiomaata, ja sen asukkaat kapinoivat.¹³² Maguire vuorostaan kumosi tämän näkemyksen toteamalla historiankirjoittaja Gibbonin kuvailleen 1700-luvulla kirjoittamassaan teoksessa saman alueen olleen autiomaata jo 500-luvulla, siis 1200 vuotta aikaisemmin, mitä ei Maguiren mukaan missään tapauksessa voitu pitää Kirkkovaltion nykyisen hallinnon syynä.¹³³

Parlamentin jäsenet kävivät innokkaasti keskustelua eri lähteiden ja lähdeyppien uskottavuudesta tai sen puutteesta. Tämä keskustelu ei kuitenkaan luonut johdonmukaista kriteeristöä tai hierarkiaa, vaan painotukset vaihtuivat tilanteen ja puhujan mukaan. Parlamentin jäsenet vaikuttavat korostaneen lähteiden luotettavuutta ensisijaisesti sen mukaan, käyttivätkö he niitä itse vai käyttikö niitä heidän vastustajansa. Esimerkiksi Layard vuoroin korosti omien kokemusten merkitystä yli kaiken, vuoroin lainasi saamiaan kirjeitä ja lukemiaan kirjoja oman näkemyksensä tueksi, eikä hän ollut ainoa näin toiminut keskustelija.

Yhteenvetona voidaan todeta, että keskustellessaan paavista ja Kirkkovaltiosta parlamentin jäsenet käyttivät erittäin laajaa skaalaa erilaisia ja erityyppisiä lähteitä. Keskustelijat käyttivät hyvin laajasti Britannian ja osittain myös Ranskan diplomaattien laatimia virallisia asiakirjoja ja heiltä saatuja epävirallisia tietoja, omia kokemuksiaan, sanomalehtien ja kirjeiden kautta saamiaan tietoja sekä paavin maallisesta vallasta käytyyn keskusteluun liittyneitä kirjoja, jotka olivat sekä brittiläisiä että ulkomaalaisia. Mielenkiintoista kyllä, parlamentissa käytiin myös keskustelua siitä, mitkä lähteet ja lähdeyypit olivat arvokkaita ja uskottavia, mitkä taas epäluotettavia ja virheellisiä. Tästä keskustelusta ei kuitenkaan muodostunut mitään koherentteja johtopäätöksiä tai jäsenten hyväksymää hierarkiaa sille, mitkä lähteet olivat toisia uskottavampia. Joka tapauksessa suurin osa keskustelijoista oli käynyt Italiassa ja pystyi keskustelemaan omien kokemustensa pohjalta aiheesta. Lisäksi erityisesti liberaalien ja konservatiivien

¹³² Mr. Layard, HC Deb 04 March 1861 vol 161 cc1358–1373

¹³³ Mr. Maguire, 07 March 1861 vol 161 cc1582–1583.

johdolla oli myös vahvat henkilökohtaiset ystävyys- ja sukulaisuussiteet, joiden kautta he saivat tietoa Italiasta

3.3. Kirkkovaltion vertaaminen muihin valtioihin

Parlamentin jäsenten mielipiteet paavin hallinnon laadusta vaihtelivat suuresti. Osa keskustelijoista piti paavin hallintoa kirjaimellisesti maailman huonoimpana, osa taas perusteli sen olevan eräs maailman parhaiten hallituista valtioista. Tärkeässä osassa tässä hallinnon arvioinnissa oli Kirkkovaltion vertaaminen muihin valtioihin. Erityisesti Kirkkovaltiota verrattiin sen italialaiseen kilpakumppaniin, Sardinian kuningaskuntaan, mutta toisaalta myös Britanniaan ja sen imperiumiin. Paitsi Britanniaa ja Kirkkovaltiota, keskustelijat vertasivat myös Britannian omaa politiikkaa suhteessa toisaalta Kirkkovaltioon, toisaalta muihin vastaaviin tapauksiin.

Positiivisesti Kirkkovaltioon suhtautuneet edustajat vertasivat maan hallintoa Britanniaan yleensä, mutta myös Britannian eri osien hallintoon.¹³⁴ Erityisesti kiinnitettiin huomiota Irlantiin ja siirtomaihin, joissa molemmissa Britannian hallinto oli vähemmän demokraattista kuin kotisaarella. Yleensä vertailun suorittivat Kirkkovaltiota puolustaneet katolilaiset, mutta myös liberaali Charles Buxton vertasi Britannian Intian kapinan kukistamisessa suorittamia veritekoja Kirkkovaltioon, ja huomautti, että britit harjoittivat Intiassa paljon pahempaa sortoa kuin se, jota vastaan he protestoivat Kirkkovaltioissa ja Sisiliassa.¹³⁵ Samanlaista vertausta käytti myös John Maguire syyttäessään parlamentin liberaaleja tekopyhyydestä, kun he vastustivat Joonianmeren saarten luovuttamista saarten asukkaiden tahdon mukaisesti Kreikalle, vaikka Kirkkovaltion osalta samat jäsenet vetosivat paavin alamaisten mielipiteeseen maallisen vallan lakkauttamisen puolesta.¹³⁶ Myös ”periaatteiltaan liberaali” Monsell ja

¹³⁴ Italialaisten itsensä suorittamasta Britannian ja Italian vertailusta ennen vuotta 1848 katso ISABELLA 2009.

¹³⁵ Mr. Buxton, HC Deb 18 March 1858 vol 149 cc366–367. Buxton oli liberaali, ja kannatti non-konformistien vapauttamista kirkollisveroista sekä Maynoothin valtionrahoitusta. Dod’s 1859, 158–159.

¹³⁶ Mr. Maguire, 07 March 1861 vol 161 c1609. Joonianmeren saaret oli siirretty Britannian protektoraatiksi Napoleonin sotien jälkeen. Seitsemän saaren ryhmä oli lähellä Kreikkaa ja suurin osa niiden asukkaista olisi halunnut saarten siirtyvän Kreikalle, mitä osa parlamentin jäsenistä vastusti strategisista syistä ja osa Kreikan epäsuosittun kuninkaan vuoksi. Gladstone oli matkustanut Italian kautta saarille toimiakseen erikoislähettiläänä vuosina 1858–1859, ja selvittääkseen mitä saarille tulisi tehdä. Gladstone suositteli saarten pitämistä protektoraattina, mutta Kreikassa tapahtuneen vallankumouksen jälkeen saaret luovutettiin Kreikalle kruunajaislahjana uudelle kuninkaalle Yrjö I:lle vuonna 1864.

konservatiivinen Baillie Cochrane vetosivat Joonianmeren saarten esimerkkiin.¹³⁷ Lordi Palmerston vertauksen toisella esittämällä, että toisin kuin Italiassa, jossa hallitsija oli paennut ja jättänyt siten vallan, kuten kuningas Jaakko II¹³⁸ Englannissa, Joonianmeren saarilla Britannia ei ollut paennut. Sitä paitsi Britannia ei ollut saarten hallitsija, vaan suojelija.¹³⁹

Myös Bowyer muistutti parlamenttia Britannian hallituksen tekopyhyydestä toteamalla lordi Palmerstonin uhkailevan pieniä valtioita, kuten Kirkkovaltiota, samaan aikaan kun vahvoja valtioita nöyristeltiin. Bowyerin mukaan esimerkiksi Ranskan toteuttamista karkoituksista, Ranskan poliisin toiminnasta ja ”ajatuksen ja puheen vapauden täydellisestä tuhoamisesta” ei hallitus sanonut mitään.¹⁴⁰ Maguire totesi saman,¹⁴¹ ja vastaavasti Vincent Scully totesi, että Britannia ei ollut protestoinut Venäjän toteuttamaa katolilaisten vainoamista eikä ”Ruotsin hirvittävää kiihkoilua” vastaan, vaan käytti aina voimaansa katolilaisia vastaan protestanttisia pyrkimyksiä varten.¹⁴² Ylähuoneessa Granvillen jaarli vastusti näitä syytöksiä toteamalla, että Belgiassa Britannia oli tukenut katolilaisten itsenäistymistä protestanttisesta hallitsijasta.¹⁴³ Granvillen mukaan Britannia ei siis johdonmukaisesti toiminut katolilaisia vastaan, vaan oli myös puolustanut heitä.

Bowyer vertasi heinäkuun 28. päivänä 1859 Kirkkovaltion aikaansaamaa budjettitasapainoa ja pientä ylijäämää Britannian taloudelliseen tilanteeseen, ja piikitteli valtionvarainministeriä toteamalla, että tämä olisi varmaan mieluummin Kirkkovaltion kuin Britannian valtionvarainministeri.¹⁴⁴ Pääosin taloudellinen vertailu keskittyi kuitenkin Sardinian ja Kirkkovaltion käsittelyyn, epäilemättä siksi, että olisi ollut hankala todistaa pienen Kirkkovaltion olevan edellä Britanniaa, joka oli 1800-luvun puolivälissä maailman kiistatta merkittävin talous- ja teollisuusmahti.¹⁴⁵

¹³⁷ Mr. Baillie Cochrane, HC Deb 13 March 1860 vol 157 cc472–473. Mr. Monsell, HC Deb 17 May 1860 vol 158 c1394. Monsell vastusti kaikkia uskonnollisia rajoituksia. Dod’s 1859, 252.

¹³⁸ Jaakko II:n käytöstä historiallisena vertauksena katso seuraava alaluku.

¹³⁹ Viscount Palmerston, HC Deb 13 March 1860 vol 157 cc487–488.

¹⁴⁰ Mr. Bowyer, HC Deb 28 February 1860 vol 156 cc1961–1965. Napoleon III oli karkoittanut joukon poliittisia vastustajiaan Ranskan Guayanaan toteutettuaan vallankaappauksen vuonna 1851.

¹⁴¹ Mr. Maguire, HC Deb 17 May 1860 vol 158 c1408.

¹⁴² Mr. Vincent Scully, HC Deb 18 June 1860 vol 159 cc578–579.

¹⁴³ Earl Granville, HL Deb 04 March 1861 vol 161 c1288–1289.

¹⁴⁴ Mr. Bowyer, HC Deb 28 July 1859 vol 155 cc569–577.

¹⁴⁵ John Maguire totesikin kirjassaan, ettei pientä ja heikkoa valtiota voida arvioida samoilla (taloudellisilla) perusteilla kuin suurta ja mahtavaa imperiumia. Maguire 1857, 388–396. Ero Britannian ja Kirkkovaltion välillä 1800-luvun puolivälissä oli ilmeinen: Britannia oli taloudellisen valtansa huipulla,

Talouden sijaan Kirkkovaltion katolilaiset puolustajat löysivät toisen osa-alueen, jossa he kykenivät vertaamaan Kirkkovaltiota positiivisesti Britanniaan. Hennessy toi esiin elokuussa 1859 pitämässään puheenvuorossa, että älylliseltä kannalta katsottuna Kirkkovaltio oli edistyksellinen paitsi Sardiniaan, myös Britanniaan verrattuna, sillä maassa älyllinen koulutus (”intellectual education”) oli joka kuudennella, kun Britanniassa vastaava suhdeluku oli vain 1:8,25, siis huomattavasti alhaisempi.¹⁴⁶ John Maguire käytti omassa kirjassaan paavin maallisesta vallasta samaa vertailua, ja pyrki osoittamaan Britannian jääneen merkittävästi jälkeen Kirkkovaltiosta.¹⁴⁷

Vertailua Britanniaan käytti Bowyerin, Hennessyn ja muiden Kirkkovaltion puolustajien ohella myös konservatiivinen ulkoministeri Malmesburyn jaarli. Hän ei tosin pyrkinyt puolustamaan Kirkkovaltion sisäistä hallintoa, jota Malmesbury piti aliarvoisena,¹⁴⁸ vaan oikeuttamaan Italian poliittisten olojen säilyttämistä entisellään. Malmesbury muistutti, että Britannia piti hallussaan Skotlantia, Intian imperiumia ja osaa siirtomaista samoilla perusteilla kuin Itävalta Pohjois-Italiaa ja Kirkkovaltio omia alueitaan. Nämä perusteet olivat perintö, sopimukset ja valloitus.¹⁴⁹ Malmesburylle vertaus oli keino tukea Itävallan asemaa Pohjois-Italiassa, mutta hän käytti samaa argumenttia siitä, että Britannia ei voisi johdonmukaisesti vastustaa Itävallan hallintoa, joka perustui aivan samalle pohjalle kuin Britannian oma toiminta.

Vertaamalla Kirkkovaltiota positiivisesti Britanniaan Kirkkovaltion puolustajat pyrkivät osoittamaan kaksi asiaa. Heidän näkemyksensä mukaan Kirkkovaltio oli hyvin hallittu ja moderni valtio, joten sen oloihin ei tullut puuttua eikä paavin maallista valtaa kumota. Toisaalta haluttiin myös osoittaa, että Britannialla ei ollut moraalista oikeutta sekaantua toisen valtion hallintoon, kun se samaan aikaan harjoitti itse huonompaa hallintoa esimerkiksi Irlannissa, ei ottanut paikallisten toiveita huomioon, kuten Joonianmeren saarilla, tai ei kritisoinut Ranskan tapaisten suurvaltojen toteuttamaa vapauden tukahduttamista. Näin Kirkkovaltion kannattajat pyrkivät osoittamaan, että paavin

ja sen osuus maailman tavaratuotannosta oli yli 40 %, kun taas noin 36 % maailman tuotannosta vietiin Britanniaan. KENNEDY 1981, 20–21.

¹⁴⁶ Mr. Hennessy, HC Deb 08 August 1859 vol 155 cc1187–1188.

¹⁴⁷ Maguire 1857, 288–294, 413–420. Maguiren huomiot eivät olleet täysin perusteettomat. Esimerkiksi KENNEDY esittää juuri Britannian koulutusjärjestelmän puutteiden olleen yksi perussyy Britannian 1800-luvun lopulla kärsimässä suhteellisessa heikkenemisessä kilpailijoihinsa nähden. KENNEDY 1981, 23–24.

¹⁴⁸ MCINTIRE 1983, 20–21.

¹⁴⁹ Englanti (sisältäen Walesin) ja Skotlanti olivat yhdistyneet 1600-luvun alussa perimyksen kautta, kun Skotlannin kuningas Jaakko IV peri Englannin kruunun nimellä Jaakko I. Osa Britannian siirtomaista oli siirtynyt maalle Wienin kongressin sopimuksella, ja suurin osa Intiasta valloituksen kautta. Itävalta vuorostaan oli perinyt Lombardian 1700-luvulla, ja Lombardian ja Venetsian omistaminen oli vahvistettu sille Wienin kongressissa vuonna 1815.

vastustamisessa oli kyse pikemminkin katolilaisvastaisuudesta, kuin todellisesta italialaisten vapaudesta huolehtimisesta.

Britannian ja sen imperiumin ohella toinen vertauskohde oli Sardinian kuningaskunta. Sardinia oli paitsi Italian uudelleenjärjestelyjä ajanut valtio, myös Britannian ja Belgian ohella ainoa perustuslaillinen monarkia Euroopassa. Liberaaleille paavin vastustajille Sardinia oli menestystarina, joka osoitti, että italialaisuus pystyttiin yhdistämään taloudelliseen menestykseen, liberaaliin hallitukseen ja perustuslaillisuuteen. Esimerkiksi Layard kehotti kollegoitaan suoraan vertaamaan Sardiniaa ja Kirkkovaltiota:

”Compare Piedmont with Rome. Look at the railways of Piedmont, at the increase of her commerce, and the prosperity of her population: no one could travel through the country without being struck with wonder at the progress she had made in a few years.”¹⁵⁰

Myös konservatiivinen Malmshuryn jaarli, joka toimi puheensa aikana ulkoministerinä, totesi, että Sardinian tehtävä oli näyttää esimerkkiä muille Italian valtioille. Malmshuryn mukaan Sardinia oli ikävä kyllä ryhtynyt suunnittelemaan sotatoimia ja valloituksia, kun sen olisi pitänyt tyytyä toiminnallaan näyttämään niemimaan muille valtioille perustuslaillisen hallinnon edut.¹⁵¹ Sardinian positiivinen vertailu Kirkkovaltioon ja muihin Italian valtioihin ei siis rajoittunut vain liberaaleihin, vaan myös konservatiivinen Malmshury katsoi Sardinian perustuslaillisen hallinnon itsestään ilmaisevan oman paremmuutensa, mikä saisi mahdollisesti muut maat seuraamaan sen esimerkkiä.

Myös Kirkkovaltion kannattajat vertasivat ahkerasti puolustamaansa valtiota Sardiniaan. Hennessy toteutti kahteen eri otteeseen erittäin yksityiskohtaisen ja pitkän Kirkkovaltiota ja Sardiniaa taloudellisten tilastojen valossa tarkastelleen vertailun, jolla hän pyrki osoittamaan Kirkkovaltion olleen taloudellisesti ylivoimaisesti tehokkaampi ja suotuisampi valtio kuin Sardinia.¹⁵² Hennessy lainasi esimerkiksi raudan ja hiilen kulutusta, verotusta ja laivojen tonnistomääriä koskevia tilastoja väitteidensä tueksi. Hänen mukaan siinä missä Sardinialla meni taloudellisesti huonosti, eivätkä rautatieosakkeet tuottaneet edes 3 % korkoa sijoituksille, olivat paavin ja Itävallan alueet edistyneet teollisuudessa ja vaurastuneet merkittävästi. Vaikka Sardinia kärsi

¹⁵⁰ Mr. Layard, HC Deb 04 March 1861 vol 161 c1373.

¹⁵¹ The Earl of Malmshury, HL Deb 18 April 1859 vol 153 c1832.

¹⁵² Mr. Hennessy, HC Deb 08 August 1859 vol 155 cc1183–1188. Mr. Hennessy, HC Deb 04 March 1861 vol 161 cc1333–1351.

taloudellisesta kehittymättömyydestä, maassa oli Hennessyn mukaan silti korkeammat verot ja raskaampi asevelvollisuus kuin Kirkkovaltiossa.¹⁵³ Tätä verojen ja asepalveluksen raskautta muutkin parlamentin jäsenet pitivät eräänlaisena yleisindeksinä eri hallintojen laadusta tai kuormittavuudesta. Esimerkiksi Bowyer piti epäuskottavana, että Romagnan asukkaat, joilla oli alhainen verotus eikä asevelvollisuutta, haluaisivat liittyä Sardiniaan, jossa oli korkeat verot ja pitkä ja raskas asevelvollisuus.¹⁵⁴

Hennessy muistutti, että paavi oli viime vuosien aikana alentanut tullimaksuja, ja tästä vapaakaupan suosimisesta oli seurannut taloudellisen toiminnan merkittävä lisääntyminen, ja erityisesti Britannian kanssa käytävän kaupan määrä oli kasvanut. Hennessy vertasi tätä Sardinian ja Britannian väliseen kauppaan, joka hänen lukujensa mukaan oli vuorostaan romahtanut samana ajanjaksona. Taloudellisen vertailunsa lopuksi Hennessy vielä totesi, että taloudellisen hyvinvoinnin mittareilla katsottuna Kirkkovaltio, Toskana ja Molempain Sisiliain kuningaskunta olivat erittäin tyydyttävässä kunnossa, kun taas Sardinia oli tässä asteikolla alimpana.¹⁵⁵

Hennessyn ohella myös John Maguire piti pitkän ja yksityiskohtaisen Kirkkovaltion taloutta esitelleen puheen. Puheessaan hän kävi läpi mittavan määrän tilastoja, jotka koskivat lennätinyhteyksiä, rautateitä, maanviljelyä, karjankasvatusta, verotusta, kauppalaivaston tonnistoja ja muita taloudellisia tunnuslukuja. Tilastojen perusteella Maguire päätyi siihen, että Kirkkovaltio oli taloudellisesti edistyksellinen ja menestyvä valtio, ja paavi taloudellinen uudistaja ja vapaakaupan kannattaja.¹⁵⁶ Myös Maguire nosti siis esiin vapaakaupan yhtenä huomiona.

Hennessy ja Maguire olisivat tuskin voineet valita soveliaampaa ominaisuutta, jolla kerätä paaville sympatiaa, kuin vapaakaupan kannattaminen. Esimerkiksi HOWE korostaa juuri vapaakaupan merkitystä 1800-luvun puolivälin briteille. HOWEn mukaan vapaakaupan omaksuminen rehabilitoi brittien silmissä sekä Napoleon III:n että yhdistyneen Italian, ja dynastisten, sotilaallisten tai alueellisten pyrkimysten sijaan britit arvioivat mantereiden valtioita vapaakaupan omaksumisen perusteella, josta oli brittiläisen poliitikon Cobdenin mukaan tullut ”lähes universaalinen ansioitumisen

¹⁵³ Mr. Hennessy, HC Deb 08 August 1859 vol 155 cc1183–1188.

¹⁵⁴ Mr. Bowyer, HC Deb 28 July 1859 vol 155 c569.

¹⁵⁵ Mr. Hennessy, HC Deb 04 March 1861 vol 161 cc1333–1351.

¹⁵⁶ Mr. Maguire, HC Deb 07 March 1861 vol 161 c1582–1592.

mittari”.¹⁵⁷ Ranskan kanssa vuonna 1859 solmittu vapaakauppasopimus paransi Britannian ja Ranskan välisiä suhteita, jotka uhkasivat heikentyä Italian kriisin vuoksi, ja loivat sympatiaa Sardinialle.¹⁵⁸ Vapaakaupan innokkaimmat ystävät julistivat universaalin vapaakaupan johtavan myös universaaliin rauhaan, koska valtioiden väliset taloussiteet olisivat liian vahvat rikottaviksi.¹⁵⁹ Maguiren täky ei kuitenkaan saanut kannatusta puolelleen, eikä Kirkkovaltion tai paavin otaksuttuihin mielipiteisiin vapaakauppaa kohtaan palattu tässä tai muussa yhteydessä.

Edwin James totesi Hennessyn pitkään talousvertailuun, ettei tahtonut lähteä keskustelemaan siitä, mutta ryhtyi sitten kumoamaan Hennessyn väitteitä. James totesi, että Sardinian kaupankäynnin mittaaminen sodan ajalta oli yhtä järkevää, kuin Irlannin nälänhädän aikaisten talouslukemien käyttäminen todisteena Britannian heikosta taloustilanteesta. James myös huomautti, että raudan ja hiilen lisääntynyt vienti Kirkkovaltioon johtui ainoastaan maassa pysähtyvien laivojen määrän lisääntymisestä, eikä osoittanut Kirkkovaltion omaa taloudellista hyvinvointia.¹⁶⁰ James siis kiisti Hennessyn tilastojen merkitsevyyden. Samoin teki Arthur Russell¹⁶¹, joka totesi, että irlantilaiset parlamentin jäsenet tuskin tyytyisivät siihen, että heidän syytöksensä Irlannin huonoista taloudellisista oloista kumottaisiin luettelemalla heille sikojen vientitilastoja.¹⁶²

Kirkkovaltion kannattajat pyrkivät vertailullaan osoittamaan Kirkkovaltion olleen taloudellisesti ja sivistykseltään edistynyt valtio, joka oli ainakin Britannian tasolla, ja selvästi parempi kuin Sardinia, paavin merkittävin italialainen vastustaja. Samalla he pyrkivät myös osoittamaan Britannian tekopyhyiden, kun se asetti Kirkkovaltiolle erilaisia vaatimuksia kuin itselleen Irlannissa ja muualla imperiumissaan. Kirkkovaltion vastustajat vuorostaan pyrkivät vertailullaan todistamaan Kirkkovaltion olleen huonosti hallittu ja takapajuinen valtio, jonka oloja voitaisiin parantaa ainoastaan merkittäville uudistuksilla, tai ääritapauksessa syrjäyttämällä paavi vallasta ja korvaamalla hänet sekulaarilla hallinnolla.

¹⁵⁷ HOWE 2007, 33.

¹⁵⁸ BOURNE 1970, 85–86, 98.

¹⁵⁹ CHAMBERLAIN 1988, 123.

¹⁶⁰ Mr. Edwin James, HC Deb 07 March 1861 vol 161 cc1543–1551.

¹⁶¹ Lordi Russellin veljenpoika ja Odo Russellin veli.

¹⁶² Mr. Arthur Russell, HC Deb 07 March 1861 vol 161 cc1602–1604. Arthur Russell vastusti kirkollisveroa. Dod’s 1859, 277. Kirkollisvero oli pakollinen kaikille uskontokuntaan kuulumatta, mutta se maksettiin valtionkirkoille.

3.4. Historialliset esimerkit ja rinnastukset

Parlamentin jäsenet pyrkivät kontekstualisoimaan Kirkkovaltion paitsi paikassa vertaamalla sitä muihin valtioihin, myös ajassa käyttämällä historiallisia rinnastuksia, allegorioita ja esimerkkejä. Kirkkovaltion politiikkaa ja sen olemassaoloa pyrittiin myös toisaalta oikeuttamaan, toisaalta tukemaan käyttämällä historiallisia perusteita. Millaisia historiallisia rinnastuksia ja perusteluita parlamentin jäsenet käyttivät? Miten historiaa ja menneisyyttä käytettiin auttamaan Kirkkovaltion kontekstualisoinnissa?

Ehkä merkittävin Italian historiallinen konteksti 1800-luvun puolivälin briteille oli antiikin Rooman valtakunta.¹⁶³ Brittiläinen imperiumi näki itsensä mielellään antiikin Rooman perilliseksi,¹⁶⁴ mikä vaikutti maassa Italiasta käytyyn keskusteluun. Rooma ei vaikuttanut vain brittien näkemykseen itsestään, sillä myös moderni Italia nähtiin ainakin 1800-luvun alkupuolella olleen suoraa jatkumoa antiikin Roomalle.¹⁶⁵ Mielenkiintoista kyllä, vertaukset tai edes viittaukset antiikin Roomaan loistavat poissaolollaan parlamentin keskustellessa Kirkkovaltiosta ja paavista. Ensisijaisesti historiallista osviittaa haettiin Euroopan ”hullusta vuodesta” vallankumousvuonna 1848, Wienin kongressista ja vuoden 1815 sopimuksista, Ranskan vallankumousajasta, Englannin loistavasta vallankumouksesta vuonna 1688 sekä osittain myös Kirkkovaltion keskiajan historiasta. Antiikkiin ja Rooman valtakuntaan viitattiin lähdeaineistossa vain muutamia kertoja, ja silloinkin ohimennen.

Täytyy toki huomioida, että uusimmat edellä mainitut tapahtumat, esimerkiksi vuoden 1848 vallankumoukset, olivat tuolloin useimmille parlamentin jäsenille vielä lähimenneisyyttä ja oman aktiivisen poliittisen toiminnan aikaa, eivätkä historiaa. Äärimmillään tämä toteutui, kun eräs parlamentin jäsen, joka oli syntynyt 1700-luvulla ja toiminut parlamentissa vuodesta 1808 lähtien, ryhtyi muistelemaan omien kokemustensa pohjalta Ranskan suurta vallankumousta, joka oli tapahtunut noin 60 vuotta aikaisemmin.¹⁶⁶ Suurelle enemmistölle parlamentin jäsenistä Ranskan vallankumousaika oli toki jo historiaa, eikä omakohtaisia kokemuksia.

Sekä Kirkkovaltion kannattajat että vastustajat vetosivat vuoden 1848 tapahtumiin omien näkökantojensa tukemiseksi. Paavin kannattajien mielestä vuoden 1848 vallankumous oli osoittanut, että perustuslaillinen ja liberaali hallinto ei sopinut Italiaan

¹⁶³ BEALES 1961, 21.

¹⁶⁴ VANCE 1997, passim. PEMBLE 2009, 64–65.

¹⁶⁵ O’CONNOR 1998, 50–51.

¹⁶⁶ Lord Brougham, HC Deb 01 July 1859 vol 154 cc522–525.

eikä etenään Roomaan. Vallankumouksen puhkeamiseen oli nimittäin vaikuttanut paavin otaksuttu liberaalius, sekä hänen tekemänsä maltilliset uudistukset. Vallankumouksellisten painostuksesta paavi oli suostunut myös parlamentin perustamiseen ja nimittänyt aikaisemmin maanpaossa olleen liberaalin kreivi Rossin sisä- ja valtionvarainministeriksi. Rossi oli kuitenkin murhattu parlamentin portailla matkalla istuntoon marraskuussa 1848.¹⁶⁷ Murha ja sitä seuranneet tapahtumat johtivat paavin pakoon ja vallankumouksellisen Rooman tasavallan perustamiseen. John Maguire muistutti kreivin Rossin murhasta, ja totesi, etteivät laajakaan paavin antamat liberaalit uudistukset tyydyttäneet mazzinilaisia vallankumouksellisia, jotka uhkasivat Kirkkovaltion vakautta ja paavin asemaa.¹⁶⁸ Paavin kannattajat katsoivat oppineensa historiasta vuoden 1848 tapahtumien kautta sen, ettei Italiaa voinut hallita samoin kuin perustuslaillista Britanniaa. ”Ihmiset siellä ovat hyvin erilaisia kuin ihmiset täällä”, totesi George Bowyer, jonka mukaan ”Italiaa ei voi kohdella samoin kuin Englantia”.¹⁶⁹

Myös lordi Palmerston viittasi vuoden 1848 tapahtumiin, ja vertasi Kirkkovaltiossa tapahtunutta vallankumousta Britanniassa tuolloin vallinneeseen rauhalliseen järjestykseen. Lontooseen mieltään osoittamaan saapuneet väkijoukot varustautuivat tuolloin Palmerstonin mukaan ”rehellisillä englantilaisilla pampuilla”, eivätkä ”tikareilla, pistooleilla ja musketeilla – muiden maiden aseilla”. Hän myös totesi, ettei Italiaa tosiaan ikävä kyllä kohdeltu kuten Britanniaa, mutta että hän ei nähnyt yhtään hyvää syytä miksi näin olisi. Palmerstonin mukaan ei ollut yhtään syytä siihen, etteivätkö italialaiset voisi nauttia samoista poliittisista vapauksista ja samanlaisista poliittisista instituutioista kuin brititkin.¹⁷⁰

Palmerstonin näkemys sopi hyvin hänen politiikkaansa, jota on kuvattu ”kosmopoliittisuuden ja kansalliskiihkoilun yhdistelmäksi”.¹⁷¹ Toisaalta Palmerston ajoi vahvasti Britannian intressejä, toisaalta taas ainakin retoriikan tasolla vapautta ja liberalismia Euroopan kansoille. Hänen puheenvuorossaan kävi myös ilmi vakaumus siitä, että Britannian liberaalit ja perustuslailliset instituutiot sopivat myös muihin maihin ja muille kansoille, ainakin Euroopan sisäpuolella, eivätkä olleet rajoittuneet

¹⁶⁷ ISABELLA 2009, 243.

¹⁶⁸ Mr. Maguire, HC Deb 28 July 1859 vol 155 cc615–622.

¹⁶⁹ Mr. Bowyer, HC Deb 28 July 1859 vol 155 cc569–570.

¹⁷⁰ Viscount Palmerston, HC Deb 28 July 1859 vol 155 cc576–580.

¹⁷¹ O’CONNOR 1998, 65. Lordi Palmerston yhdisti politiikassaan paitsi kosmopoliittisuuden ja kansallismielisyyden, myös ulkomailla harjoitetun liberalismiin ja vapauden tukemisen sekä kotimaisen konservatiivisuuden. Palmerston esimerkiksi esti kuolemaansa (vuonna 1865) saakka kaikki pyrkimykset äänioikeuden laajentamiseen Britanniassa, vaikka ajoi samaan aikaan Euroopassa liberalismia tukenutta ulkopoliitiikkaa. KENNEDY 1981, 37.

vain Britannialle. Lordi Palmerstonille Britannian edustaman liberalismien arvot olivat siis universaaleja.

Kirkkovaltion puolustajien ohella myös sen vastustaja olivat ottaneet oppia vuoden 1848 tapahtumista, mutta tehneet eri johtopäätökset. PORTERin mukaan suurin osa briteistä katsoi 1800-luvun puolivälissä, että juuri Britannian erityislaatuinen poliittinen järjestelmä ja sen sosiaaliset ja poliittiset instituutiot olivat estäneet vallankumouksen maassa, kun taas mantereiden voimankäyttöön perustuneet järjestelmät olivat joutuneet vakavaan vaaraan.¹⁷² Kuten Palmerston esitti, juuri brittiläisten nauttima vapaus oli tae maan vakaudesta.

Lordi Russell vertasi eri yhteyksissä Italian kriisitilannetta Britannian omaan loistavaan vallankumoukseen vuonna 1688, jolloin Britannian parlamentti oli kutsunut hollantilaisen Oranjen prinssin ajamaan kuningas Jaakko II:n maanpakoon tämän katolilaisuuden vuoksi.¹⁷³ Myös lordi Palmerston käytti tätä vertausta.¹⁷⁴ Granvillen jaarli vuorostaan oli käyttänyt samaa vertausta jo Italian kapinoidessa vuonna 1848.¹⁷⁵ O'CONNORin mukaan myös Garibaldi itse käytti samaa vertausta Italian tapahtumista puhuessaan.¹⁷⁶ Vertaus oli siis laajassa käytössä, ja levinnyt Britanniaa myös italialaisten itsensä käyttämäksi, joskin on huomioitava, että esimerkiksi Benjamin Disraeli kritisoi ankarasti vertausta, ja muistutti kansainvälisen lain kieltävän kapinaan yllyttämisen.¹⁷⁷

Vertaus on ymmärrettävä historiallisessa kontekstissaan: Jaakko II:n karkoittaminen ”loistavassa vallankumouksessa” oli Britannian liberaalien eli whighien historianäkemyksen kulmakivi. Juuri loistava vallankumous oli vahvistanut parlamentin ja kuninkaan välisen vallanjaon, ja estänyt Britannian kuningasta saavuttamasta samanlaista absoluuttista asemaa kuin samaan aikaan esimerkiksi Ranskassa.¹⁷⁸ Italian tilanteen liittäminen Britanniaan omaan historialliseen vallankumoukseen oli myös siitä oivallinen vertaus, että se teki vallankumouksesta porvarillisen ja keskiluokkaisen, jolloin kyse ei ollut alempien luokkien anarkiasta ja demokratiasta.¹⁷⁹ Näin vertauksen

¹⁷² PORTER 1983, 2–4.

¹⁷³ Katso esimerkiksi Lord John Russell, HC Deb 28 February 1860 vol 156 cc1968–1969; Lord John Russell, HC Deb 17 May 1860 vol 158 c1406; Lord John Russell, HC Deb 06 February 1861 vol 161 c127.

¹⁷⁴ Viscount Palmerston, HC Deb 13 March 1860 vol 157 cc487–488.

¹⁷⁵ O'CONNOR 1998, 123–124.

¹⁷⁶ O'CONNOR 1998, 143–144.

¹⁷⁷ Mr. Disraeli, HC Deb 05 February 1861 vol 161 c80.

¹⁷⁸ STUCHTEY 1999, 31–32.

¹⁷⁹ O'CONNOR 1998, 124.

käyttäjät eivät joutuneet asettumaan samalle puolelle kuin mazzinilaiset tasavaltalaiset ja demokraatit, jotka koettiin uhaksi sivistykselle ja järjestykselle.

Lordi Russell vertasi Italian vapauden tukemista myös Belgian, Kreikan ja Alankomaiden vapaussotien tukemiseen. Russellin mukaan jos belgialaisilla oli oikeus kapinoida kuningastaan vastaan ja itsenäistyä, niin kymmenen tai sata kertaa enemmän sama oikeus oli Sisilian kuningaskunnan asukkailla.¹⁸⁰ Russell ei suoraan sanonut saman koskevan myös Kirkkovaltiota, mutta viittasi myös siihen. Ylähuoneessa lordi Wodehouse viittasi myös Belgian ja Kreikan tapauksiin, joita piti tarvittavina poikkeuksina Britannian ”kaikkien poliitikkojen ja kaikkien hallitusten” hyväksymästä linjasta olla sekaantumatta toisten maiden sisäisiin asioihin.¹⁸¹

Hennessy viittasi vuoteen 1808, jolloin silloinen paavi Pius VII oli kieltäytynyt toimimasta Napoleonin hyväksi ja Britanniaa vastaan. Napoleon oli tuolloin ottanut paavin vangiksi ja liittänyt Kirkkovaltion omaan Italian kuningaskuntaansa.¹⁸² Jälleen kerran Kirkkovaltion puolustajan käyttämän vertauksen tarkoituksena oli osoittaa Britannian harjoittaman politiikan tekopyhyys. Siinä missä paavi oli Napoleonin sodissa puolustanut Britanniaa ja kärsinyt siitä, pyrki Britannia nyt kiittämättömästi ja ilman mitään syytä hyökkäämään paavia vastaan. Vertaus myös osoitti Kirkkovaltion moraalista etulyöntiasemaa: se ei ollut suostunut hyökkäämään Britanniaa vastaan edes voimankäytöllä uhatessa ja itsensä pelastaakseen.

George Bowyer puolusti Kirkkovaltiota historiallisin ja ajankohtaisin perustein heinäkuun 28. päivänä 1859 pitämässään puheenvuorossa. Bowyer kysyi mitä Rooman kaupunki olisi ilman paaveja, mitä muuta Rooma oli kuin paavin kaupunki, ja miten Rooman kävisi, jos paavista tehtäisiin ”maaton eläkeläinen” – tällöin Roomasta tulisi Bowyerin mukaan pelkkä museo. Hän myös muistutti paaviuden merkityksestä Italialle korostaen paavin olleen historian aikana aina kansallinen johtaja ja yhtenäisyyden puolustaja Italiassa. Bowyer viittasi keskiaikaan ja 1500-lukuun, korosti Danten, Petrarkan ja muiden Italian kirjallisuuden klassikoiden tukeneen paavia, ja sanoi paavin

¹⁸⁰ Lord John Russell, HC Deb 06 February 1861 vol 161 cc126–128. Britannia oli tukenut Kreikan itsenäistymistä Ottomaanien valtakunnasta 1820-luvulla ja Belgian itsenäistymistä Alankomaista vuonna 1831. Alankomailla lordi Russell viittasi maan itsenäistymiseen Espanjasta 1600-luvulla, jota silloinen Englanti oli myös tukenut. BOURNEn mukaan Kreikan itsenäistymisen ja Italian yhdistymisen tukeminen olivat erityisen suosittuja antiikin historiaan liittyvien yhteyksiensä ansiosta. BOURNE 1970, 98.

¹⁸¹ Lord Wodehouse, HL Deb 01 March 1861 vol 161 c1189.

¹⁸² Mr. Hennessy, HC Deb 04 March 1861 vol 161 cc1347. Italian kuningaskunnan luomisesta huolimatta Napoleon ei yhdistänyt koko niemimaata, vaan antoi Napolin kuningaskunnan kruunun ensin veljelleen ja sitten eräälle marsalkoistaan. Napolin ja Sisilian kuningashuone vetäytyi Sisilian saarelle, jonka Britannia miehitti. Napoleonin järjestelyt peruttiin Wienin kongressissa.

olleen aina edistämässä Italian kansallisia intressejä.¹⁸³ Bowyerin näkemys liittyi 1840-luvulla syntyneeseen neo-guelfistiseen ideologiaan, mikä on hyvin mielenkiintoista. Neo-guelfistit olivat italialainen, lähinnä historiantutkimuksesta lähtöisin ollut ryhmä, joka katsoi paavin olleen keskiajalla positiivinen vaikutus Italian kehitykseen, ja joka pyrki puolustamaan paavin maallista valtaa. Poliittisena ideologiana neoguelfismi pyrki asettamaan paavin Italian yhdistymisen johtoon, mikä näytti vuosina 1846–1848 mahdolliselta liberaaliksi katsotun paavi Pius IX:n avulla.¹⁸⁴

Kirkkovaltiota puolustaessaan Bowyer viittasi samassa yhteydessä painokkaasti toisen parlamentin jäsenen, John Maguiren kirjoittamaan kirjaan paavin hallinnosta, mutta kyseinen kirja ei käsittele historiaa ennen vuotta 1846, eivätkä neo-guelfistiset ideat olleet peräisin ainakaan siitä. Neo-guelfistisen ideologian katsotaan päättyneen vuoden 1848 vallankumouksiin, joiden yhteydessä liberaalien luottamus Pius IX:hin romahti tämän asetuttua vastustamaan vallankumousta.¹⁸⁵ On siis mielenkiintoista, että vielä vuonna 1859 Britannian parlamentissa vedottiin tähän ”vanhentuneeseen” ideologiaan. Voidaan ajatella sen johtuvan siitä, että Bowyer oli tukenut johdonmukaisesti paavin maallista valtaa, eikä Italian yhdistyminen sinänsä merkinnyt hänelle mitään, toisin kuin useimmille italilaisille neo-guelfeille, joille neo-guelfismi oli tapa yhdistää paavin tukeminen ja Italian yhtenäisyyden kannattaminen. Heille tämän ideologian ylläpitäminen muuttui mahdottomaksi, kun paavin ja liberalismien välinen välirikko pakotti valitsemaan kahden osapuolen väliltä, mutta Bowyerille tämä valinta ei ollut vaikea, hänhän ei ollut periaatteellisesti yhtenäisyyden kannattaja. Bowyerin näkökulmasta neo-guelfismi tarjosi lisäargumentteja paavin maallisen vallan tukemiseksi, ei tietä Italian yhdistymiseen.

Lähes kaksi vuotta myöhemmin käydyssä keskustelussa Layard ei hyväksynyt Kirkkovaltion puolustajien näkemystä paavista Italian yhtenäisyyden tukijana. Hänen mukaansa Italia oli 900-luvulta 1400-luvulle ollut rikkaampi ja vauraampi kuin mikään muu maa, mutta paavien kunnianhimo ja Ranskan hyökkäys olivat johtaneet Italian kaupan ja vapauden tuhoutumiseen. Jos paavin valta ja ulkomaalaiset miehittäjät, sekä ranskalaiset että itävaltalaiset, poistettaisiin, Italia saavuttaisi aikaisemman

¹⁸³ Mr. Bowyer, HC Deb 28 July 1859 vol 155 c572.

¹⁸⁴ THOM, 1999. CHAPMAN 2009, 30.

¹⁸⁵ THOM 1999, 74. Seurauksena liberaalit siirtyivät suurimmaksi osaksi kannattamaan Sardinian johdolla tapahtuvaa yhdistymistä, mukaanlukien Gioberti, alkuperäisen neo-guelfistisen teoksen kirjoittaja. CHAPMAN 2009, 69.

menestyksensä uudelleen.¹⁸⁶ Bowyer vastasi toteamalla, että Italia oli renessanssin aikana ollut suuri ja kunniakas, mutta ei yhdistynyt. Italian yhdistyminen oli Bowyerin mukaan aina tapahtunut valloituksen kautta ja johtanut sotilasvaltaan, aikaisemmin vieraan vallan, mutta nyt Sardinian harjoittamana.¹⁸⁷ Bowyerin näkemyksen mukaan Italian yhtenäisyys ei siis mitenkään liittynyt maan kulttuuriseen suuruuteen, pikemminkin päinvastoin.

Kuten todettua, viittaukset Rooman valtakuntaan ja antiikin aikaan loistavat poissaolollaan lähdemateriaalissa. Parlamentissa käydyssä keskustelussa viitattiin vain muutamaan kertaan paavin asemaan myöhäisantiikissa, jolloin konservatiivisen Whitesiden mukaan Rooman valtakunnan vetäytyttyä Länsi-Euroopasta ja aristokratian siirryttyä Konstantinopoliin paavi oli suojellut sekä Länsi-Eurooppaa yleensä että Rooman kaupunkia erityisesti.¹⁸⁸ Viittausten puute Rooman valtakuntaan on mielenkiintoinen huomio, jonka selittäminen on vaikeaa. Whitesiden viittaus on myös siitä mielenkiintoinen, että hän oli konservatiivi, ja vaikka irlantilainen, ilmeisesti protestantti eikä katolilainen. Siitä huolimatta hän puolusti paavia historiallisin perustein, vaikka totesi samaan aikaan, ettei ihailnut paavin hallintoa eikä pitänyt sitä erityisen hyvänä.¹⁸⁹ Poikkeuksellisen viittauksen taustalla on mahdollisesti se, että Whiteside oli kirjoittanut ainakin yhden kirjan antiikin Roomasta, eli aihepiiri oli hänelle erityisen läheinen.¹⁹⁰

Myös lordi Henley viittasi hyvin kaukaiseen menneisyyteen tammikuussa 1860, kun hän totesi Italian tuoneen tuhat vuotta aikaisemmin kristinuskon Britanniaan, ja nyt oli Britannian vuoro viedä vuorostaan vapaus Italiaan.¹⁹¹ Näkemys sopii hyvin yhteen O'CONNORin esittämän tulkinnan kanssa, jonka mukaan 1700-luvulla Italiassa vierailleet britit olivat ensisijaisesti halunneet oppia ja ottaa vaikutteita Italiasta, kun taas 1800-luvulla huomio kiinnittyi pikemminkin italialaisten opettamiseen ja tukemiseen. O'CONNOR myös esittää, että britit pyrkivät 1800-luvun aikana luomaan Italian kautta Britanniaa ja brittiläisyyttä, mutta myös Britannian kautta uutta Italiaa. O'CONNOR toteaa, että ”jotta Italian niemimaa olisi voinut antaa keskiluokkaisille” brittiläisille mielekästä mielihyvää, ”he tunsivat itsensä velvoitetuiksi luomaan” Italian

¹⁸⁶ Mr. Layard, HC Deb 04 March 1861 vol 161 c1373.

¹⁸⁷ Sir George Bowyer, HC Deb 04 March 1861 vol 161 cc1381–1382.

¹⁸⁸ Mr. Whiteside, HC Deb 28 July 1859 vol 155 cc598–599.

¹⁸⁹ Mr. Whiteside, HC Deb 28 July 1859 vol 155 cc598.

¹⁹⁰ Dod's 1859, 308–309.

¹⁹¹ Lord Henley, HC Deb 24 January 1860 vol 156 c86.

kaupungeista ja alueista ja hajanaisista osista yhdistyneen italialaisen kansakunnan omaksi kuvakseen.¹⁹²

O'CONNOR ei varsinaisesti tutki teoksessaan sitä, miten italialaiset ottivat vastaan tämän brittiläisten heihin kohdistaman muutospyrkimyksen. Esimerkiksi ISABELLAN perusteella italialaisten suhtautuminen ei ollut aivan niin suora vaikutteiden vastaanotto kuin O'CONNORin perusteella voisi päätellä.¹⁹³ Olennaista kuitenkin on, että Britannian parlamentin keskusteluissa on tunnistettavissa O'CONNORin esittämä pyrkimys italialaisuuden muokkaamisesta brittiläisyyden kuvaksi.

Lordi Russell ei hyväksynyt Kirkkovaltiota puolustaneiden jäsenten esittämien antiikin ja keskiajan vertausten merkityksellisyyttä enää 1800-luvulla. Russell ei halunnut sanoa oliko paavin maallinen valta aikoinaan ollut hyödyllinen, kuten esimerkiksi Bowyer esitti, vai ei, mutta totesi, että jos paavin maallinen valta olikin suojellut Roomaa ja ollut hyödyksi Italialle ja Euroopalle tuolloin, ei se enää ollut sitä. Russell totesi, että nyt paavin oli aika luopua maallisesta vallastaan, joka oli ehkä suojellut Roomaa anarkialta ja pohjoisen barbaarien hyökkäyksiltä Itä-Rooman vetäytyttyä Italiasta, mutta joka ei enää ollut hyödyllinen.¹⁹⁴ Myös sir Robert Peel totesi, että maallisen ja hengellisen vallan yhteenliittäminen oli aikaisemmin ollut paaviuden vahvuus, mutta nyt muuttunut heikkoudeksi ja haitaksi.¹⁹⁵

Lordi Russellin ja sir Robert Peelin tässä yhteydessä esittämät näkemykset kuuluivat whighiläiseen historiakäsitykseen, jonka mukaan kansallinen edistyminen tarkoitti ajan myötä tapahtuvaa sekularisaatiota ja vapauden laajenemista, ainakin Britannian tapauksessa protestanttisuuden suojissa.¹⁹⁶ Tämän näkemyksen omaksuneet parlamentin jäsenet toivoivatkin siis, että paavi ymmärtäisi aikojen muuttuneen ja luopuisi taakaksi muuttuneesta vallastaan. Tämä näkemys oli toki ristiriidassa paavin ja häntä kannattaneiden katolilaisten näkemyksen kanssa, jonka mukaan katolinen kirkko ja sen edustamat arvot olivat ikuisia, ja että yli tuhat vuotta kestänyt Kirkkovaltio olisi välttämätön kirkon säilymiselle.

¹⁹² O'CONNOR 1998, passim., erit. 54–55.

¹⁹³ ISABELLA 2009, 111–212. ISABELLAN mukaan etenkin ennen vuotta 1848 italialaiset tarkastelijat pitivät esimerkiksi Ranskan perustuslakia parempana poliittisena mallina Italialle kuin Britanniaa. ISABELLA 2009, 111–146.

¹⁹⁴ Lord John Russell, HC Deb 06 February 1861 vol 161 cc135–136.

¹⁹⁵ Sir Robert Peel, HC Deb 07 March 1861 vol 161 c1562.

¹⁹⁶ STUCHTEY 1999, 34. BOSWORTHin mukaan italialaisilla nationalisteilla oli maan yhdistymisen suhteen vastaava whighiläinen historiakäsitys. BOSWORTH 1995, 17–18.

Eräät parlamentin jäsenet vetosivat Italian historiallisiin ja nykyisiin suurmiehiin paavin maallista valtaa vastustaakseen. Esimerkiksi sir Robert Peel totesi Dantesta alkaen edistyksellisten roomalaiskatolisten vastustaneen ja tuominneen paavin maallisen vallan.¹⁹⁷ Samoin Layard kysyi retorisesti, oliko kukaan tieteen, taiteen, kirjallisuuden tai politiikan saralla menestynyt italialainen paavin maallisen ja hengellisen vallan yhdessä säilyttämisen kannalla, ja vastasi kieltävästi. Hennessy huusi väliin kuuluisan astronomi Secchin nimen, mutta Layard huomautti, että Secchin täytyi jesuiittana kannattaa paavia.¹⁹⁸ Kuten edellä totesin, Bowyer oli jo aikaisemmin kommentoinut sekä Petrarkan että Danten kannattaneen paavia. Roomaa kritisoineet näkemykset Danten teksteissä Bowyer selitti sillä, että tämän elinaikana oikea paavi oli vaikuttanut Ranskan Avignonissa, kun taas Roomassa oli ollut vallassa vastapaavi.¹⁹⁹ Näkemykset Italian historiallisten suurmiesten ajatuksista olivat siis ristiriitaiset, mutta asiasta ei noussut sinänsä keskustelua eri tulkintoja tehneiden parlamentin jäsenten välillä.

Parlamentin jäsenet eivät katsoneet historiaa vain taakse-, vaan myös eteenpäin. Useampi kuin yksi parlamentin jäsen vetosi tulevaan historian tuomioon, ja esimerkiksi Maguire totesi, että lordi Palmerston olisi haudattuna Westminster Abbeyhyn, ja Palmerstonin ja Russellin nimet olisivat olleet jo kauan unohdettuja tai liitettyjä ”hetken ennakkoluuloja ja pahantahtoisuutta lietsoneiden latteiden poliitikoiden listalle”, kun paavin maallinen valta vielä säilyisi.²⁰⁰ Kinglake vuorostaan totesi, että sadan vuoden päästä tulevaisuudessa tultaisiin tutkimaan suurella kiinnostuksella vuoden 1859 tapahtumia.²⁰¹

Parlamentin jäsenet käyttivät historiallisia esimerkkejä hyvin laajasti Kirkkovaltion kontekstualisoimiseksi, sekä tukeakseen tai kiistääkseen sen oikeutuksen olemassaoloon. Liberaaleille merkittävin historiallinen vertauskohta oli Britannian oma loistava vallankumous vuonna 1688, johon he vetosivat todistaakseen Italian vallankumouksellisten oikeutuksen. Kirkkovaltion tukijat taas pyrkivät historiallisilla vertauksillaan osoittamaan toisaalta Kirkkovaltion ja paaviuden historiallisen merkityksen ja oikeutuksen, toisaalta taas Britannian harjoittaman politiikan

¹⁹⁷ Sir Robert Peel, HC Deb 07 March 1861 vol 161 c1562.

¹⁹⁸ Mr. Layard, HC Deb 04 March 1861 vol 161 c1359. Angelo Secchi toimi Rooman paavillisen yliopiston observatorion johtajana vuosina 1850–1878.

¹⁹⁹ Mr. Bowyer, HC Deb 28 July 1859 vol 155 c572.

²⁰⁰ Mr. Maguire, HC Deb 28 July 1859 vol 155 c621. Lordi Palmerston kuoli vuonna 1865, ja hänet tosiaan haudattiin kunnianosoituksena Westminster Abbeyhyn, kuten Maguire oli olettanut. Paavin maallinen valta lakkautettiin viisi vuotta myöhemmin, vuonna 1870, ja lordi Russell kuoli 1878.

²⁰¹ Mr. Kinglake, HC Deb 08 August 1859 vol 155 c1139. Kinglake ilmoitti Dod’sissa olevansa ”edistynyt liberaali”, mutta ei sitoutunut lordi Palmerstoniin tai muihin ryhmiin. Dod’s 1859, 229.

tekopyhyyden ja virheellisyyden. Paavin tukijat pyrkivät erityisesti osoittamaan, että vuoden 1848 tapahtumat todistivat perustuslaillisen hallinnon olevan mahdotonta Italiassa, sekä paavin olleen vuosisatojen ajan yhtenäisyyttä ja Italian etuja vaalinut taho. Mielenkiintoista kyllä, antiikkiin ja Rooman valtakuntaan keskustelijat eivät juuri viitanneet, vaikka 1800-luvulla sekä Italia että Britannia itse koettiin kumpikin omalla tavallaan Rooman valtakunnan perillisiksi.

4. Paavi ja katolilaiset sisäisenä uhkana

Tässä luvussa käsittelen Britannian parlamentissa käytyjä keskusteluja, jotka koskivat paavin ja katolilaisten asemaa Britanniassa. Aluksi käsittelen uskollisuudenvalan uudistamista vuonna 1858 käytyä keskustelua, joka ilmensi pelkoja paavin maallisesta ja hengellisestä vallasta Britanniassa. Toisessa alaluvussa tutkin laajemmin kuvaa katolilaisuudesta ja paavista uhkana Britannialle, ja käsittelen maailmankuvaa, jossa Britannia oli jatkuvasti uhattuna. Lopuksi kolmannessa alaluvussa käsittelen keskustelua katolilaisten ja irlantilaisen uskollisuudesta tai sen puutteesta, minkä osa parlamentin jäsenistä näki muodostavan sisäisen uhan Britannialle.

4.1. Paavin valta Britanniassa: keskustelu uskollisuudenvalasta

Parlamentissa keskusteltiin vuoden 1858 alussa uskollisuudenvalan uudistamisesta. Kunkin parlamentin jäsenen tuli ennen paikkansa vastaanottamista vannoa uskollisuutta Britannian hallitsijalle ja protestanttiselle kruununperimykselle.²⁰² Uskollisuudenvala oli estänyt muita kuin protestantteja toimimasta parlamentissa 1600-luvun lopulta lähtien, mutta ei-anglikaanisten protestanttien sekä katolilaisten pääsy parlamenttiin oli mahdollistettu vuosina 1828 ja 1829 uskollisuudenvalaa uudistamalla. Vuonna 1858 uskollisuudenvalaa uudistettiin jälleen, jotta myös juutalaiset voisivat toimia parlamentissa, eikä parlamentin jäsenten tulisi enää vakuuttaa uskollisuuttaan ”kristillisen uskonsa” kautta.²⁰³

Uskollisuudenvalasta keskusteltaessa nousi juutalaisten parlamenttiin pääsyn ohella esiin kuitenkin merkittävä keskustelu toisesta uskollisuudenvalan kohdasta. Valassa oli uskonpuhdistuksen vakiintumisesta alkaen ollut kohta, jossa vannot vakuutti, ettei ”yhdelläkään vierasmaalaisella ruhtinaalla, henkilöllä, valtiolla tai mahtimiehellä ollut

²⁰² Tarkkaan ottaen uskollisuudenvala koostui kolmesta eri valasta, joilla ensimmäisellä vahvistettiin uskollisuus hallitsijalle, toisella taattiin protestanttinen vallanperimys ja kolmannella kiellettiin ulkopuolisten auktoriteettien valta. Selkeyden vuoksi käsittelen tässä luvussa kaikkia kolmea valaa yhteistermillä uskollisuudenvala.

²⁰³ Britannian parlamentin ensimmäiset juutalaiset jäsenet oli valittu jo useita vuosia aikaisemmin 1840-luvulta lähtien useissa eri vaaleissa, mutta aina parlamentin aloittaessa istuntokautensa kyseiset jäsenet kieltäytyivät vannomasta kristillistä uskollisuudenvalaa, eivätkä siten voineet ottaa vastaan parlamentin jäsenen tehtäviä. ENDELMAN 2002, 106–107. Juutalaisten toiminta parlamentissa mahdollistettiin lailla 1858, ja tehtävä avautui ateisteille ja muille uskontokunnille vuonna 1886.

tai saanut olla” hengellistä tai kirkollista auktoriteettia valtakunnassa.²⁰⁴ Osa parlamentin jäsenistä protestoi tätä vastaan, ja esitti, että vala ei voinut pitää paikkaansa, sillä paavilla oli merkittävä valta Britannian katolilaisten asukkaiden parissa.

Keskustelussa esiintyi lukuisia erilaisia tulkintoja ja määritelmiä paavin vallasta Britanniassa, mikä kertoo parlamentin jäsenten suhtautuneen aiheeseen vakavasti. Osan mielestä paavilla selkeästi oli hengellistä valtaa Britanniassa, koska katolilaiset noudattivat paavin ohjeita. Osa taas oli sitä mieltä, että paavilla oli ehkä epävirallista valtaa, mutta että uskollisuudenvalassa tarkoitettiin tuomioistuimessa toteutettavaa valtaa, jota paavilla ei ollut. Esimerkiksi lordi Russell kannatti tätä näkemystä, ja muistutti, että vaikka katolilaiset noudattaisivat paavin ohjeita vaikkapa paaston vietosta, ei paavin ohjeita rikkonutta voitu haastaa oikeuteen ja pakottaa muuttamaan tapojaan.²⁰⁵ Myös liberaali sir Charles Napier korosti, että paavilla ei ollut Britannian lain tunnustamaa valtaa.²⁰⁶ Paavilla ei siis ollut lakien mukaista valtaa, vain ainoastaan epävirallista valtaa.

Ylähuoneessa Lordi Lyndhurst asettui tukemaan lordi Russellin näkemystä, ja erotti toisistaan toisaalta epämääräisen, moraalisen ja ideaalisen vaikutusvallan, toisaalta oikeusistuimissa toteutettavan todellisen laillisen vallan. Hänen mukaan paavilla oli ja sai olla ensimmäisen kategorian valtaa, mutta uskollisuudenvalassa tarkoitettiin ainoastaan jälkimmäistä eli todellista valtaa, jota paavilla ei ollut.²⁰⁷ Tämän ohella ylähuoneessa ei juuri keskusteltu samasta aiheesta, vaikka aikaisemmin juuri ylähuoneen vastustus oli estänyt uskollisuudenvalan uudistamisen.²⁰⁸

Eräät parlamentin jäsenet, ensisijassa radikaali John Roebuck, huomauttivat kuitenkin Russellille, että paavilla oli myös hengellistä lainkäyttövaltaa (*jurisdiction*) Britanniassa maan lakien perusteella. Paavi valitsi katolisen kirkon piispat, jotka toimivat tiettyjen julkisten hyväntekeväisyysjärjestöjen valvojina parlamentin asetusten mukaisesti. Toisaalta Roebuck ei katsonut paavilla olleen maallista, tuomioistuimissa toteutuvaa lainkäyttövaltaa. Roebuck myös kannatti ja hyväksyi paavin vallan, ja sanoi pitävänsä

²⁰⁴ Käännös kirjoittajan oma. Alkuperäinen englanninkielinen muotoilu: “[...] no foreign prince, person, prelate, state or potentate hath or ought to have any jurisdiction, power, superiority, pre-eminence or authority ecclesiastical or spiritual within this realm [...]”. Kuningatar Elisabetin valtakaudella (1558–1603) laadittu muotoilu oli suunnattu paavia ja katolilaisia vastaan.

²⁰⁵ Lord Russell, HC Deb 10 February 1858 vol 148 cc1089–1090.

²⁰⁶ Mr. Napier, HC Deb 10 February 1858 vol 148 c1087. Napier oli liberaali, ja kannatti kirkollisveron lakkauttamista sekä piispojen jäsenyyden lakkauttamista ylähuoneessa. Dod’s 1859, 255.

²⁰⁷ Lord Lyndhurst, HL Deb 27 April 1858 vol 149 cc1755–1756.

²⁰⁸ Ylähuone oli kieltäytynyt hyväksymästä alahuoneen hyväksymiä muutoksia uskollisuudenvalaan yhdeksän kertaa vuosien 1834 ja 1857 välisenä aikana. ENDELMAN 2002, 102.

sitä oikeudenmukaisena.²⁰⁹ John Bagwell vuorostaan totesi, että katolisen kirkon papit, jotka kääntyivät protestanteiksi, olivat edelleen pappeja, eikä heitä täytynyt vihkiä uudelleen protestanttisten menojen mukaan voidakseen toimia virassa.²¹⁰ Paavin antama kirkollinen asema oli siis pätevä myös protestanttisessa hierarkiassa ja Britannian tuomioistuimissa, mikä Bagwellin mukaan todisti paavilla olevan todellista valtaa valtakunnassa.

Lordi Russell kieltäytyi hyväksymästä Roebuckin ja Bagwellin edustamaa tulkintaa, ja vertasi paavin asemaa ulkomaiden konsuleihin. Russellin mukaan myös he antoivat dokumentteja ja tekivät virallisia päätöksiä, vaikka olivatkin vieraan hallitsijan alaisia ja nimittämiä. Tämä ei Russellin mukaan silti rikkonut uskollisuudenvalaa vastaan. Russell myös totesi toivovansa yhtä yhteistä uskollisuudenvalaa, joka kävisi kaikille, mutta ei pitänyt sitä vielä poliittisesti mahdollisena.²¹¹

Katolilaiset parlamentin jäsenet John Maguire ja George Bowyer pyrkivät myös osoittamaan, että paavilla oli valtaa, ja että olisi absurdia vaatia katolilaisia kieltämään se. Bowyer muistutti paavin olevan Kristuksen sijainen maan päällä, ja siten hänen hengellisen valtansa kieltämisen olevan katolilaisille pyhänhäväistystä ja Jumalanpilkkua. Hän kuitenkin muistutti, että paavilla oli nimenomaan hengellistä valtaa, sillä paavi ei Bowyerin mukaan edes pyrkinyt hankkimaan laillista tai maallista valtaa missään oman valtakuntansa Kirkkovaltion ulkopuolella.²¹² Katolilaisten jäsenten näkemys oli siis se, että paavilla oli hengellistä, mutta ei maallista valtaa, mutta kyseessä ei heidän mielestään ollut ongelma.

Charles Newdegate esitti kaikkein äärimmäisimmän protestanttisen näkökannan asiaan. Hän vastusti useimpia muita keskustelijoita toteamalla, että paavin maallisen vallan vastustaminen ilman hänen hengellisen valtansa kieltämistä oli turhaa. Hänen mukaan protestanttinen vapaus voitaisiin säilyttää vain vastustamalla sekä paavin hengellistä että

²⁰⁹ Mr. Roebuck, HC Deb 22 March 1858 vol 149 cc486–487. Roebuck oli liberaali, ja vastusti kaikkia valtion tuen lisäyksiä uskonnoille. Dod's 1859, 275.

²¹⁰ Mr. Bagwell, HC Deb 10 February 1858 vol 148 c1088. Bagwell oli liberaali, ja tuki kirkon ja valtion perusteellista uudistamista, Irlannin valtionkirkon aseman uudistamista, sekä Maynooth-rahoitusta "pienenä osamaksuna siitä kaikesta mitä Irlannin enemmistöuskonnon jäsenet ovat valtiolta ansainneet". Dod's 1859, 140. On mielenkiintoinen huomio, että ainakin tässä yhteydessä Roebuck ja Bagwell tekivät hyvin samanlaisen tulkinnan, vaikka heidän ilmaisemansa uskonnolliset mielipiteet olivat lähes päinvastaiset.

²¹¹ Lord Russell, HC Deb 10 February 1858 vol 148 cc1089–1090. Russell oli aikaisemmin tehnyt lakialoitteen tällaisesta kaikille yhteisestä uskollisuudenvalasta vuonna 1854, mutta se oli kukistettu parlamentin alahuoneessa. ENDELMAN 2002, 102.

²¹² Mr. Bowyer, HC Deb 10 February 1858 vol 148 cc1107–1111.

maallista auktoriteettia.²¹³ Siinä missä useimmat muut paavia vastustaneet parlamentin jäsenet keskittivät huomionsa käytännössä ainoastaan paavin maalliseen valtaan, eivätkä halunneet horjuttaa paavin hengellistä asemaa, Newdegate vastusti aktiivisesti myös sitä. Hän vastusti katolilaisuutta ja paavi-instituutiota ensisijaisesti hengelliseltä kannalta. Näin pitkälle meni hänen kanssaan vain harva parlamentin jäsen. Newdegaten äärimmäiset mielipiteet kumpusivat näkemyksestä, joka yhdisti katolisen kirkon uskon- ja muunkin vapauden tukahduttamiseen, ja pelkäsi ei-protestanttien uhkaa Britannialle ja sen vapauksille.

Debatti sanavalinnoista ja niiden tarkasta tulkinnasta saattaa tuntua triviaalilta, mutta kertoo osaltaan suhtautumisesta paavin, Kirkkovaltion asemaan ja katolilaisuuteen vuonna 1858. Osa protestanttien innokkaimmasta laidasta vastusti katolilaisuutta ja paavia jo itsessään, puhtaasti hengellisinä toimijoina, jotka olivat vaarallisia Britannialle, mutta he olivat pienehkö äärisuuntaus. Paljon merkittävämpää oli se, että useilla protestanttisilla parlamentin jäsenillä oli hyvin vaihtelevat mielipiteet siitä, oliko paavilla todellista valtaa Britanniassa, ja jos oli, millaista se tarkalleen ottaen oli. Radikaali Roebuck oli poikkeus siinä suhteessa, että hänestä paavin valta oli olemassa, mutta se ei aiheuttanut mitään huolta, sillä kaikilla oli oikeus uskontoonsa. Yleisempi oli näkemys, jonka mukaan paavin asema oli ongelmallinen, koska hän harjoitti Britanniassa valtaa, joka oli ristiriidassa uskollisuudenvalan kanssa. Toisaalta parlamentti ei nähnyt tarvetta millekään toimenpiteille asian suhteen, ja sekä ala- että nyt myös ylähuoneessa hyväksyttiin uskollisuudenvalan uudistaminen juutalaisten päästämiseksi parlamenttiin ilman, että katolilaisten valaan tai heidän asemaansa puututtiin mitenkään. Tästä huolimatta osa parlamentin jäsenistä piti uhkaa todellisena, ja seuraavissa alaluvuissa käsittelem tää huolta paavin ja katolilaisten otaksutun epälojaaliuden aiheuttamasta uhasta.

4.2. Brittiläinen vapaus uhattuna

Britannia oli 1800-luvun puolivälissä maailman johtava sotilaallinen, taloudellinen ja teollinen valtio, joten voi vaikuttaa oudolta, että monet parlamentin jäsenet ja maan kansalaiset kokivat olevansa uhattuina. Erityisen mielenkiintoista on, että uhkaavana tekijänä oli paavin auktoriteetti, olihan paavi maalliselta kannalta katsottuna vain pienen italialaisen valtion johtaja. 1800-luvun puolivälin asenneilmapiiriin kuitenkin kuului

²¹³ Mr. Newdegate, HC Deb 10 February 1858 vol 148 c1102.

Britanniassa tietty epävarmuus imperiumin turvallisuudesta, mistä todistavat lukuisat Ranskaan kohdistuneet hyökkäyspelot, vaikka maa oli Britannian liittolainen.²¹⁴

Brittien luottamusta olivat horjuttaneet esimerkiksi Krimin sodan (1853–1856) lukuisat epäonnistumiset ja Intian yllättävä kapina 1857, mutta myös ajan nopea teknologinen kehitys. Höyrylaivojen yleistymisen myötä Britannian kotisaarten koettiin olevan alttiita hyökkäykselle mantereelta. Uusien höyrylaivojen nopeuden ansiosta hyökkäävä armeija ehtisi ylittää Englannin kanaalin, jos Britannian ylivoimainen laivasto saataisiin edes muutamaksi tunniksi houkuteltua toisaalle.²¹⁵ Ainoa uskottava hyökkääjä oli Ranska, joka oli edelleen Euroopan merkittävin suurvalta ja Napoleon III:n johdolla varustautunut laivaston ja armeijan osalta.²¹⁶ Ranskan toiminta Italiassa korosti uhkaa, ja aiheutti Britanniassa miehityspelkoja.²¹⁷ Toisaalta tulee muistaa, että osa parlamentin jäsenistä ei kokenut uhkaa uskottavaksi. Baillie Cochrane kritisoi kollegoitaan toukokuussa 1861, muistutti Ranskan hyökkäyksen pelkäämisen olevan naurettavaa ja maan varustautuvan hallituksen johdolla kauhun vallassa ainoaa liittolaistaan vastaan.²¹⁸ Myös valtionvarainministeri Gladstone vastusti varustautumista, mutta ensisijaisesti säästösyistä.²¹⁹ Lordi Brougham vuorostaan totesi, ettei uskonut Ranskan hyökkäyksen uhkaan, mutta kannatti silti varustautumista sitä vastaan.²²⁰ Tämä Ranskan otaksuttu uhka ei sinällään liity Kirkkovaltioon, mutta valottaa sitä, miksi osa parlamentin jäsenistä koki valtakunnan olevan uhattuna.

Ranska oli Britannian perinteinen vihollinen, mutta myös katolilaisuuden ja paavin kuvitellulla ja todellisella uhalla oli pitkä historia Britanniassa. 1500- ja 1600-luvuilla lukuisat katoliset salaliitot uhkasivat kuningatar Elisabetin ja hänen seuraajiensa henkeä, huipentuen vuoden 1605 ruutusalaliittoon. 1600-luvun lopulla tekaistun katolisen salaliiton tutkiminen johti useisiin teloituksiin ennen hysterian laantumista. Katolinen uhka näytti kuitenkin olevan todellinen, kun katolilainen Jaakko II nousi

²¹⁴ Mielenkiintoista kyllä, samaan aikaan kun osa briteistä koki itsensä uhatuksi, COPPA:n mukaan paavi vuorostaan koki itsensä ja katolisen uskon erittäin vahvasti modernisaation ja vallankumouksen uhkaamaksi niin Italiassa, Euroopassa kuin koko maailmassa. COPPA 1998, 100. CHADWICKin mukaan taas 1850-luku nähtiin katolisessa kirkossa loistavan voittokulun ajaksi. CHADWICK 1998, 109–131.

²¹⁵ CHAMBERLAIN 1988, 115.

²¹⁶ Ks. FARRELL 2011, 139, 153.

²¹⁷ BOURNE 1970, 98.

²¹⁸ Mr. Baillie Cochrane, HC Deb 10 May 1861 vol 162 c1865. Britannian hallitus oli Ranskan hyökkäyksen pelossa aloittanut mm. vapaaehtoisjoukkojen varustamisen ja Kanaalin rannikolla sijaitsevien satamien ja arsenaalien linnoittamisen. Ks. FARRELL 2011, 153–156. Sekä Palmerstonin liberaalihallitus että sitä edeltänyt konservatiivihallitus laajensivat myös laivastoa pysytelläkseen laivastokilpailussa Ranskan edellä. MCINTIRE 1983, 57.

²¹⁹ MCCORD & PURDUE 2007, 277.

²²⁰ Lord Brougham, HL Deb 01 July 1859 vol 154 cc523–525.

valtaistuimelle vuonna 1685. Vuoden 1688 ”loistavassa vallankumouksessa” Jaakko II karkotettiin, ja kruunu siirtyi hänen protestantisille tyttärilleen. Heidän kuoltuaan kruunu siirtyi Hannoverin hallitsijasuvulle, ja protestanttinen kruununperimys vahvistettiin sulkemalla katoliset sen ulkopuolelle.²²¹ Paavi tuki Jaakko II:tä ja tämän katolilaisia jälkeläisiä heidän yrittäessään asevoimin palauttaa valtansa, ja tunnusti Hannoverin suvun Britannian hallitsijoiksi vuonna 1766.

Edellä kuvatut tapahtumat olivat osa korkeasti koulutettujen²²² parlamentin jäsenten historiakuvaa, mutta historiallisia tapahtumia lähempänä parlamentin jäsenten muistissa oli vuonna 1850 tapahtunut katolilaisen hierarkian palauttaminen. Kirkkovaltio oli tuolloin noussut Britannian parlamentissa ja koko maassa kiistan kohteeksi, kun paavi oli palauttanut voimaan Englannin ja Walesin katolisen hierarkian, joka oli lakkautettu uskonpuhdistuksen yhteydessä.²²³ Toimenpide herätti Britanniassa katolilaisvastaisia mielenosoituksia, sillä protestanttinen enemmistö koki paavin asettuneen Britannian katolilaisten johtajaksi myös maallisissa asioissa.²²⁴ ”Paavillisen hyökkäyksen” ajatus yhdistettynä Ranskan otaksuttuun sotilaalliseen uhkaan muovasivat brittien maailmankuvaa 1850-luvulla.²²⁵

Pisimmälle uhkakuvia täynnä olleen näkemyksen vei Charles Newdegate. Newdegaten puheista välittyvä piiritysmentaliteetti, jossa Britannian protestanttinen vapaus oli uhattu yhtä aikaa monelta eri suunnalta. Britannia oli viimeinen ”vapaa valtio” Euroopassa, poislukien ”merkityksettömät” Belgia ja Sardinia.²²⁶ Paavin johdolla katolinen kirkko eteni Britanniassa, mikä ei ollut aivan perusteeton arvio. CHADWICKin mukaan myös katolisen kirkon piirissä pidettiin edistymistä Britanniassa tyydyttävänä ja toivottiin sen

²²¹ Rajoitukset katolisten kruununperimykselle ovat osittain edelleen voimassa. Katolilainen ei voi edelleenkään nousta Britannian valtaistuimelle, mutta vuodesta 2013 alkaen Britannian hallitsijaksi voi nousta myös katolilaisen kanssa naimisissa oleva henkilö.

²²² ARNSTEINin mukaan noin puolet parlamentin jäsenistä oli yliopistokoulutettuja vuonna 1865. ARNSTEIN 1974, 137.

²²³ CHADWICK 1998, 114–116. Skotlannin katolinen hierarkia palautettiin voimaan vasta vuonna 1878. ROBBINS 1988, 63. Uskonpuhdistuksesta vuoteen 1850 asti Britannian katolista kirkkoa oli johdettu suoraan Rooman alaisena tilapäisjärjestelyinä, jossa kirkkoa johtivat kahdeksan apostolista vikaaria, mutta hierarkian palauttamisen jälkeen Britanniaan perustettiin Westminsterin arkkihiippakunta, jonka alaisuudessa toimi 12 hiippakuntaa. CHADWICK 1998, 114. Parlamentti sääti vastaukseksi lain uskonnollisista arvonimistä, joka kielsi rangaistuksen uhalla katolilaisia piispoja ottamasta käyttöön samoja hiippakuntien nimiä kuin anglikaanisen kirkon piispoilla, jotka olivat ”perineet” uskonpuhdistusta edeltäneet katolilaiset hiippakuntien nimet. Katolilaiset ottivat hiippakunnilleen uudet nimet, eikä lain perusteella syytetty koskaan ketään, ja se kumottiin 1870-luvulla.

²²⁴ CHADWICK 1998, 114–116.

²²⁵ BEALES 1961, 19.

²²⁶ Mr. Newdegate, HC Deb 10 February 1858 vol 148 c1103. Ennen vuotta 1848 Ranska oli ollut Britannian ohella liberaali suurvalta. BEALES 1961, 19.

johtavan jopa koko maan kääntymiseen.²²⁷ Katolisten emansipaatio sekä juutalaisten päästäminen parlamenttiin uhkasi parlamentin kristillistä luonnetta.²²⁸ Rooman johdolla jesuiitat työskentelivät vapauden tuhoamiseksi ja despotian luomiseksi kautta Euroopan.²²⁹ Erityisen uhkaavaa oli katolisen kirkon hierarkian perustaminen uudelleen, mitä Newdegate luonnehti ”valtaa anastavan auktoriteetin hyökkäykseksi maan vapautta vastaan”.²³⁰

Ylähuoneessa vastaavaa kantaa edusti Clancartyn jaarli, joka kehotti kaikkia kollegoitaan vastustamaan juutalaisten päästämistä parlamenttiin. Kristinuskon vaatimuksesta tinkiminen johtaisi Clancartyn mukaan siihen, että parlamenttiin tulisi hinduja, muslimeja, pakanoita ja vääräuskoisia, ja että katolilaiset ryhtyisivät palauttamaan paavin ylivaltaa, mikä olisi täysin ristiriidassa Britannian itsenäisyyden ja maan vapauksien kanssa.²³¹ Tässäkään yhteydessä ylähuone ei jatkanut keskustelua aiheesta.

Merkittävän osan sisäisen uhan retoriikkaa muodosti Maynoothin katolilainen kollegio Irlannissa. Maynooth oli perustettu kouluttamaan katolilaisia pappeja, koska Ranskan vallankumouksen vuoksi pappiskokelaiden oli hankalaa tai mahdotonta matkustaa mantereelle saamaan opetusta, kuten oli ollut aikaisemmin tapana. Kollegion rahoituksesta oli syntynyt 1840-luvulla poliittinen kiista, kun sir Robert Peelin hallitus kolminkertaisti sen ja muutti sen vuosittain myönnettävästä pysyväksi avustukseksi.²³² Asia oli ajankohtainen vielä Italian yhdistymisen aikana, ja osa parlamentin jäsenistä oli valinnut juuri Maynoothin rahoituksen lakkauttamisen tai vähentämisen, osa taas sen säilyttämisen omaksi pääteesikseen.²³³

Whalleyn mielestä Maynoothin kollegio oli tehnyt ”vapaasta, protestanttisesta Englannista [...] paavin linnakkeen” ja ”suurimman tuen epäpyhässä sodassa Italian yhteiskunnallisia ja uskonnollisia vapauksia vastaan”. Maynoothissa opetettiin Whalleyn mielestä äärikatolilaista doktriinia, joka ”hyväksyi ja suositteli maanpetosta, väärää valaa ja murhaa kiitettävänä toimina, jos niillä edistettäisiin paavin asiaa”.

²²⁷ CHADWICK 1998, 114–116.

²²⁸ Mr. Newdegate, HC Deb 10 February 1858 vol 148 c1101.

²²⁹ Mr. Newdegate, HC Deb 22 March 1858 vol 149 c501.

²³⁰ Mr. Newdegate, HC Deb 26 April 1861 vol 162 cc1183–1185.

²³¹ The Earl of Clancarty, HL Deb 31 May 1858 vol 150 cc1153–1154.

²³² WALLIS 1987, 257.

²³³ Dod’s 1859, passim. WALLISin mukaan katolisen hierarkian palauttamisesta vuonna 1850 alkaneen anti-Maynooth-kampanjan johtaja parlamentissa oli Richard Spooner, joka toimi aktiivisesti parlamentissa vielä Italian yhdistymisen aikaan.

Tuloksena oli Britanniassa ”päivittäin nähtävät maanpetokselliset puheet ja kapinan valmistelu”.²³⁴ Spooner taas esitti, että Maynooth oli ”kansallinen synti”, josta Britannia tulisi kärsimään rangaistuksena.²³⁵ WALLISin mukaan Maynoothin vastustamisen taustalla oli laajempi evankelinen näkemys katolisesta kirkosta anti-Kristuksena.²³⁶

Newdegate vuorostaan liitti Maynoothin perustamisen vuonna 1795 vain kolme vuotta myöhemmin tapahtuneeseen kapinaan Irlannissa, ja Maynoothin rahoituksen korottamisen vuonna 1845 vuotta myöhemmin tapahtuneeseen tarpeeseen säätää Irlannissa laki pakkokeinoista ”hengen ja omaisuuden suojelemiseksi”.²³⁷ Juuri Maynoothin olemassaolo oli Newdegaten mukaan pitänyt Irlannin rauhattomana edellisistä tapauksista lähtien. Newdegate totesi, että Maynoothissa opetettiin doktriinia, joka ei ollut välttämätön osa roomalaiskatolisuutta, vaan joka oli suunnattu vain paavin maallisen vallan ylläpitoon ja laajentamiseen. Newdegaten mukaan tällaisesta ultramontaanisesta²³⁸ opista oli jo muualla Euroopassa luovuttu.²³⁹ Huolimatta vihamielisyydestään katolilaisuutta kohtaan Newdegate siis kuitenkin tunnusti sen sisäisen jakautumisen, ja piti uhkaavaa vaaraa vain pienen äärisuunnan edustamana doktriinina, eikä katolilaisen uskonnon peruseräteenä.

Kuten yllä käy ilmi, osa parlamentin jäsenistä vastusti kiivaasti paavia. Siinä missä paavi edusti näille parlamentin jäsenille tukahduttavaa katolilaisuutta, absolutismia ja patamustaa konservatismia, kokivat he itse edustavansa puhdasta kristinuskoa eli protestanttisuutta,²⁴⁰ uskonnollista suvaitsevaisuutta, uskonnon, ajattelun ja puhumisen vapautta sekä liberalismia. Tämä määrittely oli erittäin mustavalkoinen, ja osittain myös sisäisesti ristiriitainen. Miten Newdegate pystyi samaan aikaan vastustamaan tiukasti katolilaisia ja juutalaisia, mutta koki silti olevansa uskonnollisen suvaitsevaisuuden ja uskonvapauden kannattaja? Newdegaten mukaan Britannian vapaus perustui

²³⁴ Mr. Whalley, HC Deb 04 June 1861 vol 161 cc552–553.

²³⁵ Mr. Spooner, HC Deb 14 February 1860 vol 156 cc1040–1047. Spoonerin ainoa Dod’sissa mainittu periaate konservatiivisuuden ohella oli Maynooth-rahoituksen vastustaminen. Dod’s 1859, 288.

²³⁶ WALLIS 1987, 257.

²³⁷ Mr. Newdegate, HC Deb 14 February 1860 vol 156 cc1052–1054. Laki pakkokeinoista (coercion act) on yleisnimi laeille, jotka pyrkivät rauhoittamaan Irlannin tilannetta lisäämällä hallinnon valtaa esimerkiksi kotietsintöihin, pidätyksiin tai vangitsemisiin. Newdegaten viittaus lakiin pakkokeinoista on kuitenkin epäselvä. Hänen mainitsemaa vuoden 1846 lakia pakkokeinoista ei itse asiassa hyväksytty parlamentissa, mikä johti Peelin hallituksen kaatumiseen. Lakeja pakkokeinoista säädettiin Irlantia varten eri aikoina erittäin suuri määrä, joten Newdegate mahdollisesti sekoitti vuoden 1846 lain johonkin toiseen, tai tarkoitti, että laki olisi silloin tullut säätää.

²³⁸ Ultramontaanisuus on katolisen kirkon sisäinen ajatussuuntaus, joka kannattaa paavin valtaa.

²³⁹ Mr. Newdegate, HC Deb 14 February 1860 vol 156 cc1052–1054

²⁴⁰ Newdegate määritteli protestanttisuuden olevan ”yksinkertaisesti [---] kristinuskoa puhdistettuna Rooman kirkon korruptiosta ja virheistä”. Mr. Newdegate, HC Deb 10 February 1858 vol 148 c1101.

kristinuskolle, toisin kuin Euroopan muiden vapaiden valtioiden, eli Belgian ja Sardinian, perustuslait, jotka perustuvat Ranskan vallankumouksen perinnölle ja Napoleon I:n laeille. Kristillisenä maana Britannia on onnistunut luomaan ja säilyttämään vapautensa ainoastaan kristinuskon, eli protestanttisuuden, kautta.²⁴¹ Kuten keskustelussa uskollisuudenvalasta, myös katolisen uhan osalta Newdegate veti ääriinjaa. Hän puhui aktiivisesti koko Italian yhdistymiskriisin ajan katolisen kirkon aiheuttamasta vaarasta, ja hän vei kritiikkinsä poikkeuksellisen pitkälle.

Maailmankatsomus, jossa Britannian vapaus oli jatkuvasti uhattuna, ja jossa se oli Euroopan harvoja viimeisiä vapaita kolkkia, ei ollut ainoa parlamentin jäsenten esittämä näkemys. Osan mielestä maailma näytti olevan pikemminkin tiellä yhä laajempaan ja laajempaan vapauteen, ja Italian vapautuminen vaikutti lupaavalta enteeltä. Esimerkiksi Grant Duff esitti, että koska despoottiset hallinnot kaatuivat ennemmin tai myöhemmin omiin sisäisiin ongelmiinsa, Britannian tulisi yhdessä kansainvälisen yhteisön kanssa vain pakottaa kaikki maat noudattamaan non-intervention periaatetta toisten maiden sisäisissä konflikteissa, ja liberaalit kansannousut ”murskaisivat sortajansa” nopeasti.²⁴² Myös lordi Russellilla oli optimistinen näkemys tapahtumista. Maaliskuussa 1861 hän esitti, että vapaus oli etenemässä kautta Euroopan. Ranskassa sanavapaus oli edistynyt, Itävallassa ja Unkarissa oli kutsuttu koolle edustuksellisia elimiä, Preussissa maapäivät olivat saaneet enemmän valtaa, ja Puolan lordi Russell uskoi saavan pian Venäjältä takaisin vuoden 1831 kapinassa menettämiään etuoikeuksia. ”Lähes joka puolella todistamme perustuslaillisen vapauden edistymistä” totesi lordi Russell.²⁴³ Italian yhdistyminen ja vapautuminen oli vain yksi kehityskulku, joka vei Eurooppaa whighiläisen historiäkäsityksen mukaisesti kohti täyttä vapautta.

Koko Kirkkovaltiota koskeneen keskustelun ajan maan puolustajat pyrkivät esittämään vastustajansa motiivit ensisijaisesti katolilaisvastaisuutena, mikä esimerkiksi Newdegaten kohdalla piti suureksi osaksi paikkansa. Poikkeuksena linjasta oli Hennessyn toukokuussa 1860 pitämä puheenvuoro, joka kuvasi ehkä protestanttisuus–katolilaisuus-vastakkainasettelua paremmin sitä, miten ainakin osa parlamentin jäsenistä jäsensi tilanteen:

”[Hennessy] had no wish to charge the noble Lord [Russell] or his colleagues with seeking to overturn the King of Naples from anti-Catholic motives. [...] [Russell] was acting consistently in using all his influence to

²⁴¹ Mr. Newdegate, HC Deb 10 February 1858 vol 148 cc1101-1103.

²⁴² Mr. Grant Duff, HC Deb 11 May 1860 vol 158 c1129.

²⁴³ Lord Russell, HC Deb 07 March 1861 vol 161 c1624-1625.

promote the spread of Liberalism in Italy. [...] This was not a question of two religions, but of two different forms of politics. The noble lord was endeavoring to spread liberal views throughout Europe...”²⁴⁴

Hennessy paheksui Russellin politiikkaa, ja muistutti, ettei hallituksen tehtävä ollut tukea liberalismia mantereella Britannian kansan kustannuksella.²⁴⁵ Hennessyn lausunto ei siis ollut tarkoitettu kehuksi, vaan kritiikiksi. Russell ei kommentoinut Hennessyn näkemystä, mutta olisi todennäköisesti tunnistanut itsensä siitä, sillä Kirkkovaltion innokkaimmista puolustajista Hennessyn lausunto teki ehkä parhaiten oikeutetta lordi Russellin ajamalle politiikalle. Hän ei ollut liikkeellä katolilaisvastaista ideologiaa ajaakseen, kuten ei ollut Palmerstonkaan, joka oli tukenut katolilaisten emansipaatiota jo vuonna 1813, ja johdonmukaisesti sen jälkeen.²⁴⁶ Palmerstonin ja Russellin tarkoituksena oli tukea mantereen kansojen siirtymistä kohti vapautta, tosin siinä merkityksessä kuin he itse vapauden määrittelivät oman whighiläisen historiakuvansa ja brittiläisen parlamentaarisen tradition kautta.

Kysymys Britannian poliittisen johdon katolilaisvastaisuudesta on olennainen. BEALES ja osittain myös muut tutkijat esittävät, että Britannian vastustus Kirkkovaltiota kohtaan oli katolilaisvastaisesti motivoitunutta, huolimatta siitä, että myös Kirkkovaltion vastustajat Italiassa olivat pääosin katolilaisia. Tämä oli BEALESin mukaan mahdollista, koska Britanniassa "oli helppo unohtaa, että italialaiset liberaalit", paavin vastustajat, "olivat pääosin hyviä katolilaisia".²⁴⁷ Myös O'CONNOR esittää, että Britannian 1800-luvun puolivälissä unkarilaisille, italialaisille ja puolalaisille poliittisille pakolaisille antama tuki oli muiden syiden ohella katolilaisvastaisesti motivoitunutta. Lähteenä O'CONNOR käyttää BEALESia.²⁴⁸ Näkemys ei ole nähdäkseni hyvin perusteltu. BEALESia seuraten O'CONNOR esittää brittien antaman tuen olleen katolilaisvastaisesti motivoitunutta huolimatta siitä, että kaikki kolme tuettua ryhmää olivat enimmäkseen²⁴⁹ katolilaisia. Lisäksi kaikkein eniten tuettu ryhmä, puolalaiset, vastusti Venäjää, joka oli ortodoksinen, eikä katolilainen valtio.²⁵⁰

²⁴⁴ Mr. Hennessy, HC Deb 25 May 1860 vol 158 c1780.

²⁴⁵ Mr. Hennessy, HC Deb 25 May 1860 vol 158 cc1780–1781.

²⁴⁶ Lordi Palmerstonin tuesta katolilaisten emansipaatiolle ks. WOLFFE 2005, 907.

²⁴⁷ BEALES 1961, 23.

²⁴⁸ O'CONNOR 1998, 60.

²⁴⁹ Voidaan tosin huomauttaa, että unkarilaisten emigranttien johtaja Lajos Kossuth oli protestantti eikä katolilainen.

²⁵⁰ Puolalaiset olivat ainoa pakolaisryhmä, jolle parlamentti myönsi rahallista avustusta. O'CONNOR myös lainaa TAYLORIA, joka esittää katolilaisten emansipaation antaneen "voimakasta lisävahvistusta" Puolan tukemiselle. O'CONNOR 1998, 62.

BEALESin ja O'CONNORin mukaan britit siis tukivat rahallisesti katolilaisia, koska vastustivat katolilaisia.

BEALES myös toteaa, että protestanttiset britit uskoivat virheellisesti Italian liberaalien edistäneen protestanttista näkemystä toiminnallaan.²⁵¹ Näkemys on parlamentin pöytäkirjojen valossa epäuskottava. Suurin osa parlamentissa keskusteluun osallistuneista jäsenistä oli käynyt henkilökohtaisesti Italiassa, ja oli hyvin selvillä siitä, että myös maan liberaalit olivat katolilaisia. Lähdeaineistosta löytyy Kirkkovaltioon liittyen vain yhdeltä jäseneltä, sir Robert Peeliltä, puheenvuoro, jossa mainitaan Italiassa olevan meneillään uskonpuhdistus,²⁵² ja yksi ääriprotestanttisen Whalleyn maininta siitä, että hän piti Garibaldia ”katolilaisena nimellisesti mutta protestanttina arvoiltaan”.²⁵³ Näitä kahta yksittäistapausta lukuun ottamatta kukaan parlamentin jäsen ei puheidensa mukaan nähnyt Kirkkovaltion vastustamista italialaisen uskonpuhdistuksen tai protestanttisuuteen kääntymisen kontekstissa.

Edelliseen liittyen voidaan todeta useimpien keskustelijoiden johdonmukaisesti esittäneen, että heidän toiminnassaan oli kyse liberalismien tukemisesta, ei katolilaisuuden vastustamisesta. Sekä liberaali lordi Russell että Kirkkovaltiota puolustanut Hennessy totesivat eri yhteyksissä, että kahden katolilaisen osapuolen taistellessa ei toisen tukeminen voinut olla katolilaisvastaisesti motivoitunutta, vaan kyse oli nimenomaan liberalismien tukemisesta. Kuten lordi Russell totesi, vastaavassa tilanteessa vuonna 1830 Britannia oli tukenut katolilaisia belgialaisia protestanttisia alankomaalaisia vastaan. Russellin vastaus syytökseen katolilaisvastaisuudessa on paljonpuhuva:

”[A]ll the persona [...] who are fighting in Italy, are Roman Catholics. There is no Protestant Power which is directly concerned in the question at issue here. It is a contest of Roman Catholics against Roman Catholics. It is a contest not on any matter of faith, but upon a matter of temporal power and Government.”²⁵⁴

Aikaisempi tutkimus onkin painottanut liikaa Maguiren ja Bowyerin tapaisia Kirkkovaltion puolustajia, jotka syyttivät johdonmukaisesti vastustajiaan katolilaisvastaisuudesta, sekä Newdegaten ja Spoonerin tapaisia ääriprotestantteja, jotka osoittivat syytökset toiminnallaan todeksi. Britannian ulkopoliittikan

²⁵¹ BEALES 1961, 25.

²⁵² Sir Robert Peel, HC Deb 07 March 1861 vol 161 cc1564. Peel puhui tässä yhteydessä ensisijaisesti uskonvapauden syntymisestä Italiaan, ei varsinaisesta kääntymisestä protestanttisuuteen.

²⁵³ Mr. Whalley, HC Deb 04 June 1861 vol 163 c553.

²⁵⁴ Lord John Russell, HC Deb 07 February 1861 vol 161 c1619.

katolilaisvastaisuudesta vuosina 1859–1861 ja muulloinkin 1800-luvulla on muodostunut myytti, jota on mahdoton kumota.²⁵⁵ Brittien katolilaisvastaisuutta korostavassa tulkinnassa katolilaisen osapuolen vastustaminen todistaa brittien katolilaisvastaisuudesta, katolilaisen osapuolen tukeminen taas siitä, että britit eivät ymmärtäneet perustavia tosiasioita maasta, jossa he viettivät useiden parlamenttiedustajien tapauksessa vuosia. Näkemystä Britannian ulkopoliittikan katolilaisvastaisuudesta olisi siis tarvetta arvioida uudelleen erittäin kriittisesti.

Newdegate vastusti ankarasti paavin itsenäisyyttä, mutta kaikki eivät nähneet paavin itsenäisyyttä uhaksi, vaan pikemminkin eduksi Britannialle. Mielenkiintoista kyllä, esimerkiksi aikaisemmin pääministerinä toiminut Derbyn jaarli puolusti paavin maallista valtaa ja itsenäistä asemaa toteamalla, että paavin jääminen jonkin toisen valtion hallittavaksi aiheuttaisi tilanteen, jossa paavin arvovaltaa voisi käyttää Britanniaa vastaan.²⁵⁶ Näin huolimatta siitä, että esimerkiksi MCINTIRE arvioi Derbyn olleen katolilaisvastainen.²⁵⁷ Derbyn mukaan uhka ei ollut siis itsenäinen paavi, vaan paavin vallan siirtyminen jonkin vihamielisen valtion käsiin. Luonnollinen uhkakuva olisi edellä kuvatun tilanteen pohjalta Ranska, mutta näin suoraa johtopäätöstä Derbyn puheen pohjalta ei voi tehdä. On muistettava, että Rooman ja paavin ollessa uhattuna harkittiin hyvin erilaisia keinoja säilyttää paavin itsenäisyys. Eri aikoina ehdotettiin hänen siirtyvän Itävaltaan, Baijeriin, Ranskaan ja Espanjaan, ja jopa Britanniaan tai sen hallitsemalle Maltan saarelle.²⁵⁸ Ranska tai Italia eivät siis olleet ainoat valtiot, joiden vallan alaisuuteen paavi olisi saattanut joutua.

Moni Britannian poliittisen päätöksentekojärjestelmän jäsenistä koki maan olevan uhattuna 1800-luvun puolivälissä. Osalle uhkaavana tekijänä näyttäytyi Ranska, osalle katolilainen kirkko, osalle molemmat. Katolisen kirkon uhka perustui ensisijaisesti historialliseen kontekstiin, jossa katolilaisuus koettiin vapauden viholliseksi. Ranskan pelko vuorostaan oli peräisin maan sotilaallisesta kyvystä ja ennalta-arvaamattomassa ulkopoliitikassa. Tästä huolimatta parlamentissa oli myös joukko jäseniä, jotka syystä

²⁵⁵ Poikkeuksiakin tosin on. Esimerkiksi REINERMAN esittää, että vuosien 1831–1832 aikana, kun Euroopan suurvallat neuvottelivat paavin hallinnon uudistamisesta, katolilaisvastaisuus ei vaikuttanut yhtä merkittävästi Britannian politiikkaan Kirkkovaltiota kohtaan kuin MCINTIREn mukaan vuosina 1858–1861. REINERMAN 1988, 546.

²⁵⁶ The Earl of Derby, HL Deb 19 April 1861 vol 162 c794–800.

²⁵⁷ MCINTIRE 1983, 224. Esimerkiksi HAWKINGS vuorostaan esittää, että Derbyn jaarli kannatti katolilaisten emansipaatiota vuonna 1829 ja myöhemmin, eikä vastustanut niinkään katolilaisuutta kuin Rooman pyrkimystä poliittiseen valtaan. HAWKINGSin mukaan Derby ei myöskään pitänyt katolilaisia automaattisesti epälojaaleina alamaaisina. HAWKINGS 2008, 416–417.

²⁵⁸ MCINTIRE 1983, 59–60, 156, 214.

tai toisesta eivät hyväksyneet uhkakuvia todellisiksi. Lordi Russellille ja osalle liberaaleista kyse oli edistysuskosta ja luottamuksesta vapauden etenemiseen, katolilaiset jäsenet taas tuskin saattoivat kokea oman uskontonsa etenemistä uhaksi Britannialle. On myös huomioitava, että aikaisemman tutkimuksen korostama katolilaisvastaisuus on ainakin osittain perusteeton näkemys. Kirkkovaltion vastustajat eivät muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kokeneet taistelevansa katolista uskontoa vastaan, vaan liberalismiin puolesta.

4.3. Katolilaisten ja irlantilaisten uskollisuus kruunulle

Paavi edusti monelle parlamentin jäsenelle ulkopuolista uhkaa, mutta uhkaa korosti entisestään se, että paavilla oli Britannian sisäpuolella laaja kannattajakunta. Edellä esitetty keskustelu paavin mahdollisesta vallasta Britannian maaperällä kuvaa hyvin niitä epäluuloja, joita katolista kirkkoa ja katolilaisia kohtaan tunnettiin. Monet parlamentin protestanttiset jäsenet olivat syvästi huolissaan siitä, että suuri osa Britannian kansalaisista oli uskollisia myös toiselle, vierasta valtaa edustavalle auktoriteetille, joka vaikutti olevan täysin päinvastainen Britannian kruunun ja parlamentin edustamille aatteille. Toisaalta vastakkaista näkemystä edustaneet parlamentin jäsenet vakuuttivat täyttä luottamusta koskien irlantilaisten ja katolisten uskollisuutta Britanniaa ja sen kruunua kohtaan.

Uskonnon ohella irlantilaiset saatettiin kokea myös kansallisesti epäluotettavaksi ryhmäksi.²⁵⁹ Hyvänä osoituksena on John Maguire, jonka verratessa Italian kapinoita puhtaan hypoteettiseen kapinaan Irlannissa parlamentin välihuudot saivat hänet vaihtamaan esimerkkinsä Intiaksi, vaikka hän puhui täysin kuvainnollisesti.²⁶⁰ Vaikka Irlannin edellisestä merkittävästä kapinasta oli vuonna 1858 kulunut jo 60 vuotta, oli aihe siis edelleen erittäin tulenarka. Irlannin nälänhätää 1840-luvulta eteenpäin pakoontaneet katolilaiset taas koettiin Pohjois-Englannissa uhaksi kantaväestön työpaikoille ja kulttuurille, mikä herätti katolilaisvastaisuutta, joka EVANSin mukaan kanavoitui konservatiivisen puolueen kannattamiseksi.²⁶¹

Charles Newdegate yhdessä Richard Spoonerin kanssa ilmaisi vahvasti epäluottamuksensa katolilaisiin. Molemmat toivat esiin, että Irlannissa pidetyissä

²⁵⁹ MCWILLIAM 1998, 86.

²⁶⁰ Mr. Maguire, HC Deb 07 March 1861 vol 161 c1594.

²⁶¹ EVANS 1985, 44.

katolilaisissa kokoontumisissa hurrattiin paaville, mutta loukattiin kuningatarta. Spoonerin mukaan hallitus ja molemmat puolueet konsultoivat aivan liikaa katolilaisia, ja yrittivät sovittaa heidän kanssaan, mikä oli mahdotonta. Sovittelu vain mahdollisti kapinallisten ja epälojaalien mielipiteiden ylläpidon.²⁶² Newdegate vuorostaan kumosi erään toisen parlamentin jäsenen väitteet katolisten piispojen ja arkkipiispojen uskollisuudesta todeten, että Napoleon III:n kääntynyt paavia vastaan kyseiset kirkon johtomiehet olivat kyllä täynnä lojaaliutta, mutta aikaisemmin, kun Napoleonin koettiin ajaneen paavin asiaa, olivat piispat ja arkkipiispat olleet erittäin vahvasti hänen puolellaan ja Britanniaa vastaan.²⁶³ Newdegaten mukaan katolisen kirkon piispat ja arkkipiispat olivat täysin paavin vallan alla, ja saattoivat paavin määräyksestä kääntyä tukemaan Britannian ulkopuolisia vihollisia, esimerkiksi Ranskan keisaria. Näin Ranskan aiheuttama ulkoinen ja katolisen kirkon sisäinen uhka yhdistyivät.

Eräät parlamentin jäsenet, esimerkiksi Hennessy, yrittivät myös käyttää katolilaisten lojaaliuden heikkoutta paaville ystävällisemmän politiikan puolustamiseen. Maaliskuussa 1861 Hennessy kysyi lordi Russellilta retorisesti, uskoiko tämä paaville vihamielisen politiikan lisäävän Irlannin, Kanadan, Länsi-Intian ja Australian katolilaisten uskollisuutta kruunulle. Hennessy ei vihjannut kapinaan tai muuhun vakavaan epälojaaliuteen, mutta muistutti paavin olevan ”hallitsija, jota kohtaan miljoonat brittiläiset tunsivat syvää kunnioitusta, ja hänen hengellisessä roolissaan, vahvaa yhteenkuuluvuutta ja omistautumista”.²⁶⁴ Paavin hengellisen aseman korostaminen muistutti kuulijoita siitä, että katolilaiset eivät tunteneet maallista alamaisuutta paavia kohtaan tai nostaneet häntä yli Britannian maallisten auktoriteettien. Näin Hennessy onnistui kritisemaan paavinvastaisen politiikkaa katolilaisten lojaaliutta vähentävänä, mutta välttyi kompromettoimasta heitä syyllistymisestä epäuskollisuuteen kruunua kohtaan.

Toisessa yhteydessä John Maguire korosti Ranskan uhkaa ja kritisoi hallituksen Italian yhdistymistä kannattavaa politiikkaa, joka voimisti keisari Napoleonin, jolla oli varmasti salaisia suunnitelmia valtansa laajentamiseksi. Hänen mukaan Napoleon voisi toistaa Italiassa tekemänsä sotaretken vapauden puolesta nousemalla maihin samoilla perusteilla esimerkiksi Irlannissa. Maguire vakuutti, että irlantilaisena hän itse olisi

²⁶² Mr. Spooner, HC Deb 14 February 1860 vol 156 cc1040–1047. Spoonerin viimeinen huomio herätti kuulijoiden joukosta huutoja puolesta ja vastaan.

²⁶³ Mr. Newdegate, HC Deb 14 February 1860 vol 156 cc1052–1054.

²⁶⁴ Mr. Hennessy, HC Deb 04 March 1861 vol 161 c1355.

ensimmäisenä torjumassa hyökkäystä, mutta kehotti hallitusta varomaan tätä vaaraa.²⁶⁵ Maguire siis tunnisti ristiriidan, joka oli olemassa Britannian sisäisen ja ulkoisen toiminnan välillä, kun maa asettui tukemaan Italian kansallista vapauttamista, mutta hallitsi samaan aikaan tiukasti Irlantia. Maguiren suosittelu johtopäätös ei tässä tapauksessa kuitenkaan ollut saman vapauspolitiikan noudattaminen myös kotimaassa, vaan sen noudattamatta jättäminen ulkopolitiikassa.

Vaikka osa parlamentin jäsenistä nosti syystä tai toisesta esiin irlantilaisten ja katolilaisten uskollisuuden tai pikemminkin sen puutteen, enemmistö vaikutti kuitenkin olleen tyytyväinen tilanteeseen. Esimerkiksi liberaali sir De Lacy Evans esitti irlantilaisista vapaaehtoisjoukoista puhuessaan, ettei ollut mitään syytä uskoa irlantilaisten paavia kohtaan tunteman sympatian tarkoittavan heidän olevan epälojaaleja Britannian hallitusta kohtaan. Hänestä paaville osoitetun sympatian ei pitäisi aiheuttaa pienintäkään pelkoa tai huolestuneisuutta.²⁶⁶ De Lacy Evansin mukaan uskonnollinen ja kansallinen identiteetti eivät siis olleet ristiriidassa keskenään. Asennetta voi verrata parlamenttiin vuonna 1859 valitun katolilaisen sir John Actonin näkemykseen, jonka mukaan katolilaisten olisi pitänyt toimia osana joko liberaalia tai konservatiivista puoluetta oman vakaumuksensa mukaisesti, eikä muodostaa erillistä katolilaista ryhmittymää uskonnon pohjalta.²⁶⁷

Yksi lojaaliuskeskustelun aspekteista liittyi parlamenttivaaleihin. Vaikka Britannian katoliset ja irlantilaiset alamaiset eivät ehkä nousisi suoraan kapinaan tai vehkeilisi ulkomaisen valloittajan kuten Napoleon III:n hyväksi, paavin oli kuitenkin mahdollista käyttää vaikutusvaltaansa hyväkseen rauhanomaisesti maan parlamenttivaaleissa. Richard Spooner toi asian keskusteluun huhtikuussa 1858 Maynoothista keskusteltaessa, ja toi ilmi huolensa katolisen kirkon vaikutusvallasta erityisesti Irlannin vaalitulokseen.²⁶⁸

Spooner lainasi dokumenttia, jonka esitti olevan vuodelta 1853, ja sisältävän Irlannin priimaksen²⁶⁹, Dublinin arkkipiispan ja kolmen muun katolisen piispan hyväksynnän ja ohjeet katolisille papeille toimia katolisen uskonnon hyväksi tukemalla katolilaisille ystävällismielisiä ehdokkaita parlamenttivaaleissa. Hän piti asiakirjaa ”perustuslain

²⁶⁵ Mr. Maguire, HC Deb 17 May 1860 vol 158 c1411.

²⁶⁶ Sir De Lacy Evan, HC Deb 31 May 1860 vol 158 cc1824–1825. Evans oli liberaali, ja kannatti kirkollisveron lakkauttamista. Dod’s 1859, 187.

²⁶⁷ ALTHOLZ 1964, 100.

²⁶⁸ Mr. Spooner, HC Deb 29 April 1858 vol 149 cc1990–1995.

²⁶⁹ Priimas on arvoasema kunkin maan korkeimmalle katoliselle papille.

vastaisena vieraan mahtimiehen puuttumisena valtion asioihin”, ja korosti sen perustuvan paavin ohjeisiin.²⁷⁰ Spoonerin valitsema sanamuoto vieras mahtimies (”foreign Potentate”) oli sama kuin uskollisuudenvälässä, mihin hän varmasti halusi näin viitata.

Spoonerin huoli paavin vaikutuksesta vaaleihin oli ehkä perustellumpi kuin voisi arvata. MCINTIREN mukaan Britannian konservatiivinen hallitus pyysi paavilta vuotta myöhemmin erittäin epävirallisesti Odo Russellin kautta vetoapua loppukevällä 1859 tulossa olleisiin vaaleihin, jotta liberaalit eivät pääsisi valtaan.²⁷¹ Konservatiivien hallitus katsottiin Roomassa liberaaleja ystävällisemmäksi, joten paavi suhtautui pyyntöön suopeasti, ja ilmeisesti antoi Irlannin papistolle ohjeen tukea konservatiiveja.²⁷² Benjamin Disraeli, yksi konservatiivien johtohahmoista, oli jo vuoden 1858 puolella sopinut kardinaali Wisemanin²⁷³ kanssa, jonka perusteella katolilaiset saivat myönnytyksiä ja lupauksen Britannian non-interventiosta Italian asioihin vastineeksi tuestaan konservatiiveille parlamentissa ja vaaleissa.²⁷⁴ Konservatiivit voittivat vaaleissa paikkoja, erityisesti Irlannissa, jossa he saavuttivat ensimmäistä kertaa enemmistön parlamenttipaikoista.²⁷⁵ Menestyksestään huolimatta konservatiivit jäivät edelleen vähemmistöön, ja joutuivat luopumaan hallitusvastuusta kesällä 1859, kun liberaalit, radikaalit ja irlantilaiset liittyivät yhteen.²⁷⁶

On ehkä historian ironiaa, että juuri tiukka konservatiivi Spooner nosti huolestuneena esiin kysymyksen paavin vaikutusvallasta vaaleihin, kun hänen oma ryhmittymänsä pyysi ja sai apua vaaleihin paavilta.²⁷⁷ Spooner tosin itse totesi vuonna 1860, siis vaalien jälkeen, mutta oletettavasti tietämättä paavin ja konservatiivien johtajien välisestä yhteisymmärryksestä, että ei pitänyt katolilaisia ja konservatiiveja ”luonnollisina liittolaisina”, kuten eräs parlamentin jäsen oli todennut. Spooner korosti

²⁷⁰ Mr. Spooner, HC Deb 29 April 1858 vol 149 c1992.

²⁷¹ MCINTIRE 1983, 107–108.

²⁷² MCINTIRE 1983, 109–110.

²⁷³ Kardinaali Nicholas Wiseman toimi vuosina 1850–1865 Britannian katolisen kirkon johtaja.

²⁷⁴ ALTHOLZ 1964, 96–97. Disraeli toimi konservatiivien oppositiokaudella puolueen puhemiehenä ulkopoliittisissa kysymyksissä. LANGHAM 2004, 87. Disraelin asema ohi Derbyn ja Malmesburyn johtuneen siitä, että jälkimmäiset olivat molemmat ylä- eivätkä alahuoneen jäseniä.

²⁷⁵ EVANS 1985, 46.

²⁷⁶ MCINTIRE 1983, 110–111. Katolilaisilla oli vaalien jälkeen mahdollisuus ylläpitää konservatiivien hallitusta, mutta ratkaisevassa luottamusäänestyksessä katolilaisten äänet jakautuivat. Enemmistö katolilaisista, 21 edustajaa, äänesti hallitusta vastaan, ja vain 11 edustajaa sen puolesta. ALTHOLZ 1964, 97.

²⁷⁷ Spoonerin konservatiivisuudesta ks. WALLIS 1987, 530. Spooner myös määriteltiin konservatiiviksi Dod’sissa. Ks. Dod’s 1859, 238.

sen sijaan antavansa tukensa eniten sille puolueelle, joka antoi vähiten ”perustuslain vastaisia ja anti-protestanttisia myönnytyksiä” katolilaisille.²⁷⁸

Katolilaisten ja irlantilaisten lojaalius tai epälojaalius oli hankala aihe Britannian parlamentille. Sekä hypoteettiset että todelliset viittaukset irlantilaisten kapinaan aiheuttivat parlamentin jäsenissä välihuutoja, kuten kävi Maguiren ja Spoonerin puhuessa, vaikka toinen puhujista edusti mielipiteiltään katolilaista ja toinen protestanttista äärlaitaa. Ensisijaisesti Spooner ja Newdegate käyttivät tilaisuutta hyväkseen kritisoidakseen yhtä aikaa sekä katolista kirkkoa, että sen jäseniä, joita he syyttivät epälojaaliudesta kruunulle ja Britannialle, sekä ennen kaikkea maan edustamille uskonnollisen vapauden ja protestanttisuuden arvoille. Spooner ja Newdegate näkivät katolilaisuudessa identiteetin, joka oli tai uhkasi olla ristiriidassa brittiläisen identiteedin kanssa, ja uhkasi siten koko valtakunnan perusteita. Niin kauan, kun katolilaiset olivat paavin johdon alaisia, heidän lojaaliudestaan Britannialle ei voitu olla varmoja.

Parlamentin katolilaisten jäsenten voidaan katsoa ottaneen syytökset epälojaaliudesta omien päämääriensä käyttöön. Samaan aikaan, kun katolilaiset jäsenet kumosivat heihin kohdistuneet syytökset, he muistuttivat siitä vaarasta, jonka hallituksen paavinvastainen politiikka aiheutti heikentämällä katolilaisten lojaaliutta paitsi Englannissa ja Irlannissa, myös kautta imperiumin. Osa parlamentin jäsenistä vakuutti luottamustaan siihen, että katolilainen identiteetti ei ollut ristiriidassa brittiläisyyden kanssa, mutta Maguire ja Bowyer käänsivät taitavasti syytökset edukseen esittämällä, että juuri hallituksen Kirkkovaltiota heikentävä politiikka uhkasi aiheuttaa ristiriidan katolilaisten ja Britannian valtion välille.

Spoonerin pelko katolisen kirkon vaikutuksesta parlamenttivaaleihin on mielenkiintoinen aihe. Kysymyksestä ei juuri keskusteltu parlamentissa Spoonerin puheita lukuun ottamatta, mutta kuten edellä on esitetty, Malmesburyn jaarli ja Benjamin Disraeli olivat pyytäneet epäsuorasti tukea katolilaisen kirkon englantilaiselta ja maailmanlaajuiselta johdolta. Pääministeri Derbyn jaarli oli varmasti tietoinen tästä. Katolilaisvastaiset äänet taakseen keränneen konservatiivipuolueen johto oli siis korviaan myöten sekaantunut yhteistyöhön katolisen kirkon ja paavin kanssa edistääkseen omaa poliittista toimintaansa parlamentissa ja vaaleissa.

²⁷⁸ Mr. Spooner, HC Deb 14 February 1860 vol 156 cc1055–1056.

5. Kansainväliset suhteet

Tässä luvussa käsittelen parlamentissa käytyjä keskusteluja, joissa Kirkkovaltio liitettiin kansainvälisten suhteiden tematiikkaan. Aloitan käsittelemällä parlamentissa käytyjä keskusteluja, jotka koskivat Britannian virallisia ja epävirallisia diplomaattisia suhteita Kirkkovaltioon. Millaiset diplomaattiset suhteet Britannialla oli Kirkkovaltioon, ja miten parlamentin jäsenet keskustelivat aiheesta? Tutkin myös Ranskan ja Itävallan aseman sekä Kirkkovaltioon kohtalon suhteen käytyjä keskusteluja. Miten britit näkivät liittolaisensa Ranskan toiminnan suhteessa Kirkkovaltioon? Miten Kirkkovaltiota uhkaaviin aluemenestyksiin suhtauduttiin, ja miten parlamentissa nähtiin mahdollisuus siitä, että Kirkkovaltio lakkaisi kokonaan olemasta? Kahdessa viimeisessä alaluvussa aiheena on Britannian mahdollisesta interventioista tai non-interventioista käyty keskustelu, sekä Britanniassa tapahtunut tuen kerääminen Garibaldille ja Kirkkovaltiolle. Halusivatko parlamentin jäsenet Britannian sekaantuvan aktiivisesti Italian tapahtumiin, vai haluttiinko maan pysyvän pois hankalasta poliittisesta tilanteesta? Miten parlamentissa suhtauduttiin siihen, että Britannian maaperällä järjestettiin tukea ja värvättiin miehiä Italian konfliktin osapuolten hyväksi?

5.1. Suhteet Kirkkovaltioon

Britannian suhteita Kirkkovaltioon hallitsi vuosina 1815–1859 sama Wienin kongressin jälkeinen valtasapainopyrkimys kuin Britannian suhteita muihinkin Euroopan valtioihin. Britannia pyrki ylläpitämään Euroopan rauhaa ja suurvaltojen tasapainoa. O’CONNORin mukaan Wienin kongressin luoma järjestelmä muuttui Britanniassa vuosi vuodelta epäsuositummaksi,²⁷⁹ mutta ainakaan Kirkkovaltiosta käydyn parlamenttikeskustelun suhteen tällaista ei ole havaittavissa. Pikemminkin kaikki ryhmittymät puolustivat ainakin retoriikassaan Wienin kongressin päätöksiä, joiden katsottiin muuttuneen jo osaksi kansainvälistä lakia. Olennaista on toki pohtia, mitä Wienin järjestyksellä varsinaisesti tarkoitettiin tuolloin tai tarkoitetaan nykyään. Esimerkiksi BRIDGEN mukaan Britannian politiikka oli valmis muuttamaan Wienin kongressin luoman järjestyksen muotoja säilyttääkseen sen sisällön.²⁸⁰ Tällainen

²⁷⁹ O’CONNOR 1998, 121.

²⁸⁰ BRIDGE & BULLEN 1980, 95.

näkemyksellä oli myös lordi Russellilla, joka puolusti Sardinian aluelaajennuksia parlamentissa toteamalla Sardinian vahvistamisen mahdollistavan sen pysymisen itsenäisenä ja siten esteenä Ranskan laajenemiselle, kuten Wienin kongressissa oli tarkoitettu.²⁸¹ Myös lordi Palmerston kannatti Sardinian vahvistamista Ranskan voiman tasapainottamiseksi.²⁸² Tarvittaessa Wienin kongressin järjestelyistä voitiin siis joustaa, mikäli niiden ydinajatus – Ranskan ylivallan estäminen – pysyi koskemattomana.

Protestanttisena valtiona Britannia ei pitänyt yllä virallisia diplomaattisuhteita Kirkkovaltioon, eikä Roomassa ollut Britannian lähettilästä. Näin asiat olivat olleet Britannian irtauduttua uskonpuhdistuksessa katolisesta kirkosta, ja tilanne muuttui vasta ensimmäisen maailmansodan myötä, jolloin Britannia vaihtoi lähettiläitä paavin kanssa. 1800-luvun puolivälissä Britannia ylläpiti kuitenkin suurlähetystöä Firenzessä, Kirkkovaltion naapurimaan Toskanan suurherttuakunnan pääkaupungissa, ja tästä lähetystöstä yksi henkilö oli sijoitettuna Roomaan Britannian epävirallisena edustajana. Joulukuusta 1858 kesäkuuhun 1870 tässä tehtävässä toimi Odo Russell, jonka setä, lordi John Russell, toimi ulkoministerinä kesäkuusta 1859 alkaen lordi Palmerstonin johtamassa liberaalihallituksessa.

Vaikka Britannialla ja Kirkkovaltiolla ei ollut virallisia suhteita, Odo Russellia kohdeltiin Roomassa Britannian diplomaattina ja hänellä oli pääsy paavin ja erityisesti maan ulkoministerin luo, ja hänen raporttejaan pidettiin Lontoossa arvokkaina. Britannian hallituksella oli siis kriisitilanteessa vahva yhteys Kirkkovaltioon. MCINTIRE korostaa, että yhteys kulki molempiin suuntiin, ja Kirkkovaltion johto käytti vuorostaan Russellia kanavana vaikuttaakseen Britanniaan ja saadakseen maan politiikasta tietoa.²⁸³ Myös parlamentissa Odo Russellia pidettiin arvossa, kuten useiden parlamentin jäsenten puheenvuoroista käy ilmi.²⁸⁴ Odo Russellin hyvät suhteet eivät rajoittuneet Roomaan ja Lontooseen, sillä hänellä oli luottamukselliset välit myös kreivi Cavourin kanssa.²⁸⁵

²⁸¹ Lord John Russell, HC Deb 13 March 1860 vol 157 c452. Sardinian kuningaskuntaan oli Wienin kongressissa liitetty esimerkiksi Genoan kauppasavaltalon osana pyrkimystä ympäröidä Ranska aikaisempaa vahvemmillä valtioilla, jotka pystyisivät hillitsemään maan mahdollisia laajenemispyrkimyksiä tulevaisuudessa.

²⁸² GOOCH 1986, 27.

²⁸³ MCINTIRE 1983, passim., erit. 46–57.

²⁸⁴ Earl Stanhope, HL Deb 08 June 1860 vol 159 cc148–155.

²⁸⁵ Cavour esimerkiksi totesi Russellille avoimesti yrittävänsä provosoida Itävallan julistamaan sodan Sardinialle keväällä 1859. Russell vuorostaan neuvoi Cavouria olemaan julistamatta sotaa Itävallalle, jotta tämä ei menettäisi ulkomaiden tukea. HIBBERT 1965, 144.

Britannia oli vuonna 1848 pyrkinyt avaamaan tietä diplomaattisuhteiden luomiselle, ja tuolloin Russell ja Palmerston laativat lakialoitteen, joka olisi mahdollistanut suurlähettiläiden vaihtamisen paavin kanssa.²⁸⁶ Aloite meni parlamentissa läpi, mutta sitä muokattiin siten, että Kirkkovaltion lähettiläänä ei voinut toimia kirkollinen edustaja, jotta kuningatar ei joutuisi ottamaan hoviinsa korkea-arvoista katolista kirkonmiestä. Järjestely oli sama kuin kahdessa muussa ei-katolilaisessa suurvaltassa, Preussissa ja Venäjällä, joilla molemmilla oli diplomaattisuhteet Kirkkovaltioon. Paavi ei kuitenkaan hyväksynyt Britannialta kyseistä rajoitusta, eikä suostunut vaihtamaan lähettiläitä. Tällaiseksi tilanne jäi Italian yhdistymiskriisiin saakka, huolimatta ajoittaisista pyrkimyksistä lähettiläiden vaihtoon.²⁸⁷

Huolimatta Odo Russellin vaikutusvaltaisesta asemasta ja hänen luottamuksellisista suhteista Kirkkovaltion hallintoon, hänen epävirallisen asemansa haitat eivät jääneet huomaamatta Britanniassa. Esimerkiksi Stanhopen jaarli kommentoi kesäkuussa 1860 pitävänsä tilannetta erittäin hankalana, ja kehotti hallitusta pohtimaan, voitaisiinko Rooman kanssa avata varsinaiset diplomaattisuhteet. Samalla hän korosti arvostavansa Odo Russellin tekemää työtä, mutta totesi tämän arvovallan ja toimintakyvyn kärsivän suhteessa muiden maiden lähettiläisiin hänen epävirallisen aseman vuoksi.²⁸⁸

Stanhopen jaarli ei ollut kiinnostunut ainoastaan diplomaattisuhteiden käytännön kysymyksistä. Hän muistutti Rooman olevan tärkeä kulttuurin, taiteen ja historian keskittymä, ja uskoi diplomaattisuhteiden virallistamisen auttavan myös taiteellisten yhteyksien luomisessa Italiaan. Stanhope myös totesi, ettei Britannia kustantanut lainkaan opiskelijoita Roomaan, vaikka ”taiteellisen nerouden” puhkeamisen kannalta vuosi tai kaksi Roomassa oli aivan välttämätöntä. Lordi Stanhope kehotti hallitusta kustantamaan stipendejä opiskelijoille ja perustamaan Roomaan oman akatemian.²⁸⁹ Stanhope oli siis kiinnostunut luomaan maiden välille laajempia kulttuurisuhteita, ja käsitteli asiaa laajemmin kuin pelkästään käytännön kysymyksenä. Stanhopen näkemyksiin ei kuitenkaan tartuttu parlamentissa, vaan hänen puheenvuoroaan seuranneissa puheissa keskityttiin yksinomaan diplomaattisuhteiden käytännön seikkoihin. Lordi Stanhope ei myöskään tehnyt asiasta esitystä, vaan rajoitti toimintansa hallitukselle suunnattuun kehotukseen pohtia asiaa.

²⁸⁶ WOLFFE 2005, 913.

²⁸⁷ Tällaisista yrityksistä ks. esim. HICKS 2007, 97–100.

²⁸⁸ Earl Stanhope, HL Deb 08 June 1860 vol 159 cc148–155.

²⁸⁹ Earl Stanhope, HL Deb 08 June 1860 vol 159 cc148–155.

Virallisen lähettilään puuttuminen oli haitta Britannian diplomaatialle, mutta kaikki eivät pitäneet sitä pelkästään negatiivisena asiana. Esimerkiksi George Bowyer ilmaisi toukokuussa 1860 tyytyväisyytensä siihen, ettei Britannialla ollut Roomassa lähettilästä, sillä tällainen lähettiläs olisi varmasti hankkinut poliittista pääomaa kirjoittamalla lordi Russellin iloksi Kirkkovaltiota halventavia raportteja, kuten Bowyerin mukaan Britannian Napolin lähettiläs oli tehnyt omasta isäntämaastaan.²⁹⁰ Bowyer siis ilmaisi epäluottamuksensa Britannian diplomaatteihin, joista ainakin osan hän epäili hyvien suhteiden luomisen sijaan keräävän poliittista pääomaa oman uransa edistämiseen tuottamalla liberaalin hallituksen mieleen olevia raportteja asemamaastaan.

Katolilainen sir John Acton²⁹¹ oli jo hieman ennen Bowyerin kommenttia pyytänyt hallitukselta Britannian epävirallisen Rooman lähettilään lähettämiä raportteja.²⁹² Lordi Russell lupasi perehtyä asiaan ja selvittää, olisiko vuosilta 1855–1858 joitakin selventäviä raportteja, mutta korosti, että Britannian diplomaattinen läsnäolo Roomassa oli poikkeuksellinen ja epävirallinen, joten lähettilään tapana ei ollut ylläpitää sellaista jatkuvaa raportointia, kuin virallisten diplomaattien.²⁹³ Lordi Russellin vastauksen voidaan katsoa olleen välttelevä, tai jopa muunneltua totuutta. Etenkin Odo Russell raportoi aktiivisesti ja ahkerasti Roomasta, ja häntä kohdeltiin siellä käytännössä Britannian lähettiläänä.²⁹⁴ Teknisesti Odo Russellin olisi tullut raportoida Firenzen lähetystöön, joka olisi toiminut välittäjänä suhteessa Lontooseen, mutta käytännössä Odo Russell lähetti tietoja myös suoraan Lontooseen. Tämä myös virallistettiin kun Toskana liitettiin Sardiniaan, jolloin Britannian diplomaattisuhteet Toskanaan lakkasivat olemasta voimassa. Aluksi keskusteltiin Rooman epävirallisen lähettilään alistamisesta Torinon tai Napolin lähetystöille, mutta käytännön syistä asema siirrettiin suoraan Britannian ulkoministerin alaisuuteen.²⁹⁵

Parlamentin keskustellessa diplomaattisuhteista Kirkkovaltion kanssa keskustelijoiden huomio kiinnittyi ensisijaisesti käytännön kysymyksiin. Jäsenet olivat kiinnostuneita siitä, millainen lähettiläs Britannialla oli tai voisi olla Roomassa, miten suhteet

²⁹⁰ Mr. Bowyer, HC Deb 25 May 1860 vol 158 cc1773–1775.

²⁹¹ Acton ei ilmaissut vahvoja mielipiteitä aiheesta parlamentissa, mutta ALTHOLZin mukaan hän vastusti katolilaisuudesta huolimatta paavin maallista valtaa, mikä oli brittiläiseltä katolilaiselta poikkeuksellinen näkemys paitsi parlamentissa, myös sen ulkopuolella. ALTHOLZ 1964, 100–101.

²⁹² Sir John Acton, HC Deb 04 May 1860 vol 158 cc679–681.

²⁹³ Lord John Russell, HC Deb 04 May 1860 vol 158 cc688–689.

²⁹⁴ MCINTIRE 1983, 47–48.

²⁹⁵ MCINTIRE 1983, 47–48. Lähettilään alistaminen Torinolle olisi ollut hankalaa, sillä Kirkkovaltio oli katkaissut suhteensa Sardiniaan, eikä olisi mahdollisesti hyväksynyt toimenpidettä. Napoli taas oli huonompien tieto- ja liikenneyhteyksien päässä, joten raporttien kierrättäminen sen kautta Lontooseen olisi huomattavasti pidentänyt raporttien lähettämiseen vaadittua aikaa.

käytännössä järjestettäisiin ja millaisia käytännön ongelmia diplomaattisuhteiden puuttumiseen liittyi. Stanhopen jaarlin kiinnostus kulttuuri- ja muihin kysymyksiin jäi yksittäiseksi poikkeamaksi, mutta on sinällään mielenkiintoinen. Se on hyvä muistutus siitä, että Rooma oli briteille myös muuta, kuin potentiaalisesti vihamielisen valtion pääkaupunki. Rooma oli myös, ja ehkä jopa ensisijaisesti, kulttuurillinen ja historiallinen ”pyhiinvaelluskohde”, joka oli välttämätön vierailukohde sivistyneille briteille ja ennen kaikkea taiteilijoille. Stanhopen näkemys, joka korosti maiden välisiä kulttuurisuhteita pelkän käytännön diplomatian sijaan, voi vaikuttaa modernilta. On kuitenkin huomioitava, että se oli pikemminkin kaiku varhaisemmasta brittinäkemyksestä, joka O’CONNORin mukaan meni aina 1700-luvulle saakka, jonka mukaan Italiassa ja Roomalla oli paljon opetettavaa briteille. Se, että Stanhopen näkemys jäi yksittäiseksi kuriositeetiksi kertonee siitä, että O’CONNORin näkemysten mukaisesti 1800-luvun puolivälin britit olivat kiinnostuneempia siitä, mitä he voisivat opettaa Italialle, kuin mitä Italia voisi opettaa heille.²⁹⁶

5.2. Ranska, Itävalta ja Kirkkovaltion kohtalo

Ranska oli Italian yhdistymiskonfliktin aikana Britannian liittolainen, ja maat olivat hiljattain sotineet yhdessä Venäjää vastaan Krimin sodassa vuosina 1854–1856. Ranskaan suhtauduttiin kuitenkin suurella epäluulolla, ja maan epäiltiin toimivan Italiassa omien salaisten pyrkimystensä toteuttamiseksi. Miten Britannian hankala suhde suureen liittolaiseensa vaikutti sen näkemyksiin Kirkkovaltiosta? Miten toinen katolilainen suurvalta ja paavin suojelija Itävalta nähtiin parlamentissa? Miten parlamentissa suhtauduttiin Kirkkovaltiota uhanneisiin aluemenetyksiin, tai jopa koko valtion lakkauttamiseen?

Britannian parlamentissa suhtautuminen Ranskaan oli hankala aihe vuoden 1859 aikana. Helmikuussa lordi Russell, joka oli tässä vaiheessa vielä oppositiossa, ilmaisi pitävänsä ikävänä tilannetta, jossa Pohjois-Italiassa syttyisi sota, vaikka sodan tavoitteena olisi vapauttaa Italia. Russellin mukaan Itävalta nautti alueen hallinnasta vuoden 1815 sopimusten perusteella, ja vaikka hän toivoi, että Itävalta olisi luopunut vapaaehtoisesti oikeuksistaan, ei sitä voinut siihen asevoimin pakottaa. Sota itsessään olisi siis ikävää, mutta Russellin mukaan todella vastenmielisenä olisi, jos Ranska ja Sardinia ryhtyisivät

²⁹⁶ O’CONNOR 1998, passim., erit. 13–14.

Pohjois-Italiassa sotaan aluelaajennusten toivossa.²⁹⁷ Russell piti jo ennen sotaa siis Ranskan esittämiä motiiveja Italian vapauttamisesta kyseenalaisina.

Sodan ja hallituksen vaihtumisen jälkeen asiaan suhtautui samalla tavalla myös liberaali lordi Elcho, joka muistutti, että vuonna 1848 Ranskan presidentti oli kieltäytynyt ottamasta vastaan irlantilaisten lähetystä, joka toivoi apua kapinaan. Elchon mukaan Ranska oli nyt, elokuussa 1859, samassa tilanteessa, kuin jos maan presidentti olisi vuonna 1848 ottanut vastaan irlantilaisen lähetystön, naittanut serkkunsa ”neiti Smith O’Brienille” ja hyökännyt Irlantiin.²⁹⁸ Absurdilla vertauksellaan lordi Elcho halusi kyseenalaistaa Ranskan ilmaisemia motiiveja Italian auttamiseen. On mielenkiintoista, että Ranskaan suhtauduttiin näin negatiivisesti liberaalien parissa sekä ennen että jälkeen sodan. Parlamentin suhteet Ranskaan olivat siis osittain hankalat jo vuoden 1859 aikana, mutta täydellinen välirikko uhkasi maita seuraavan vuoden alussa Ranskan toiminnan vuoksi.

Napoleon III ja kreivi Cavour solmivat maaliskuussa 1860 sopimuksen, jolla Sardinian omistamat Savoijin ja Nizzan alueet liitettiin Ranskaan vastineeksi Keski-Italian liittamisestä Sardiniaan.²⁹⁹ Tämä aluesiirto oli Britannian johdolle erittäin epämiellyttävä käänne.³⁰⁰ Ranskan aluelaajennus oli sinänsä pieni, mutta se näytti viittaavan siihen, että Napoleon III pyrki Italian yhdistämisen sijaan laajentamaan omaa valtakuntaansa. Erityisen tyytymättömiä oltiin siihen, että Napoleon oli erikseen luvannut Britannialle välttää kaikkia aluelaajennuksia. Hän oli myös lopettanut Britannian kanssa avaamansa keskustelun Savoijin siirtämisestä Ranskalle, koska Britannia oli suhtautunut asiaan penseästi.³⁰¹ Savoijin ja Nizzan liittäminen Ranskaan heikensi Ranskan moraalista etulyöntiasemaa, sillä se todisti, ettei Napoleon III ollut liikkeellä vain altruistisesta motiivista auttaa italialaisia. Alueliitos sai myös tilanteen

²⁹⁷ Lord John Russell, HC Deb 03 February 1859 vol 152 cc94–100.

²⁹⁸ Lord Elcho, HC Deb 08 August 1859 vol 155 c1125–1126. Maininta avioliitosta oli viittaus Plombièresin sopimukseen (ks. viite 16). Napoleon III oli asettanut sopimuksen solmimisen ehdottomaksi ehdoksi hänen serkkunsa Napoléonin avioliiton Sardinian prinsessa Clotilden kanssa. Häät järjestettiin pian sopimuksen solmimisen jälkeen, ja avioliitto herätti paljon huomiota ja kritiikkiä Euroopassa. Napoléon oli häiden aikaan 37, prinsessa Clotilde 15.

²⁹⁹ BRIDGE & BULLEN 1980, 94.

³⁰⁰ Britannian ohella alueliitos oli erittäin epämiellyttävä käänne myös Garibaldille, joka oli kotoisin Nizzasta. Garibaldi harkitsi sotaretkeä Ranskaa vastaan Nizzan valtaamiseksi takaisin, mutta hänet taivuteltiin lähtemään sen sijaan Sisiliaan. HIBBERT 1965, 187–199. Tarkemmin Garibaldin retkestä ja sen vaikutuksista Britanniassa luvussa 5.4.

³⁰¹ BOURNE 1970, 102–103.

näyttämään siltä, että Ranska oli ryhtymässä uusiin aluelaajennuksiin esimerkiksi Belgian tai Reininmaan suhteen.³⁰²

Savoijin liitoksesta Britannian oppositio sai hyvän lyömäaseen liberaalia hallitusta vastaan. Esimerkiksi Bowyer muistutti helmikuussa 1860, että ellei Britannian hallitus olisi lietsunut Italiassa ”kapinoita, aluelaajennuksia, mielenosoituksia ja suunnitelmia uudelleenjärjestelyistä horjuttamalla kansainvälisen lain perusteena olevia sopimuksia”, ei koko Savoijin luovuttamisesta Ranskalle olisi koskaan kuultu mitään.³⁰³ Bowyer oli toki siinä suhteessa oikeassa, että Napoleon ja Cavour olivat pitäneet Sardinian aluelaajennuksia Savoijin luovuttamisen ehtona, ja ilman Italian konfliktia ja Keski-Italian liittämistä Sardiniaan kysymys Savoijista ei olisi noussut esiin. Savoijin luovutuksen ansiosta Bowyer pystyi esittämään liberaalihallituksen tulleen harhaanjohdetuksi, ja liberalismin edistämisen varjolla ”pelanneen Ranskan käsiin”.³⁰⁴ Hallitus oli tässä valossa nähtynä siis ajanut vallankumouksellista politiikkaa, joka kuitenkin vain vahvisti Britanniaa uhkaavaa suurvaltaa. Näin Britannia oli tehnyt kaksinkertaisen virheen, ja häirinnyt Euroopan rauhaa omaksi haitakseen.

Savoijin ja Nizzan liittämisen ohella Bowyer käsitteli myös havaitsemaansa tekopyhyttä liberaalien politiikassa. Bowyer vertasi erittäin kriittisesti lordi Palmerstonin toteuttamaa heikkojen valtioiden, kuten Kirkkovaltion ja Sisilian kuningaskunnan, uhkailua ja häiritsemistä vahvoille valtioille nöyristelyyn.³⁰⁵ Juuri samasta syystä Palmerstonin hallitus oli kaatunut alkuvuodesta 1858, kun hänen nähtiin ”nöyristelleen” Napoleon III:tä tämän salamurhayrityksen yhteydessä.³⁰⁶ Jälleen kerran Kirkkovaltion puolustajat siis pyrkivät vertailullaan osoittamaan Britannian tekopyhyden.

Ranskan ohella myös Itävalta oli tärkeä keskustelunaihe parlamentissa. Helmikuusta 1858 kesäkuuhun 1859 istunut Derbyn jaarlin konservatiivihallitus katsottiin ystävällisemmäksi Itävaltaa kohtaan kuin sitä seurannut ja edeltänyt liberaalihallitus. Parlamentin liberaali jäsen Henry Seymour kritisoi kesäkuun 10. päivänä 1859 hallituksen suuntausta Itävaltaa kohtaan, ja muistutti Itävallan kytkeytyvän yhteen paavin ja katolisen kirkon äärisuuntauksen kanssa. Seymour myös kysyi retorisesti, miksi muuten hänen katolilainen kollegansa Bowyer ylisti hallitusta, ellei sitten siksi,

³⁰² BRIDGE & BULLEN 1980, 94.

³⁰³ Mr. Bowyer, HC Deb 28 February 1860 vol 156 c1961.

³⁰⁴ Mr. Bowyer, HC Deb 28 February 1860 vol 156 c1963.

³⁰⁵ Mr. Bowyer, HC Deb 28 February 1860 vol 156 c1964.

³⁰⁶ MCCORD & PURDUE 2007, 276.

että se tuki Itävallan keskiaikaista Italian-politiikkaa.³⁰⁷ Seymour siis yhdisti itävaltalaismielisyyden Kirkkovaltion tukemiseen.

Mielenkiintoista kyllä, Seymour nosti nimenomaan Itävallan oman kritiikinsä kärjen kohteeksi. Seymourin mukaan Itävalta, joka oli takapajuisella konkordaatillaan paavin kanssa sitonut itsensä ”jalasta ja kädestä” jesuiittojen koulutukseen, oli pysäyttänyt kaiken kehityksen Italiassa ja Saksassa, ja estänyt viimeisen 25 vuoden ajan paavia tekemästä kaikkien suurvaltojen haluamia uudistuksia, joita nyt vietiin läpi pistimin. Hän myös totesi olevan aivan mahdotonta sympatisoida Itävaltaa sodassa, vaikka sen vihollisilla Ranskalla ja Sardinialla ei ollut mitään oikeutusta sodalleen.³⁰⁸ Seymour siis syytti Itävaltaa Kirkkovaltion huonoista olosuhteista ja uudistusten puutteesta.

Seymourin edellä esitetty näkemys poikkeaa sekä useimpien aikalaisten että myöhemmän historiantutkimuksen näkökulmasta. REINERMANin mukaan Itävalta oli pikemminkin pyrkinyt saamaan aikaan Kirkkovaltiossa uudistuksia muiden suurvaltojen kanssa kuin estänyt niitä, ja juuri paavi oli jarruttanut Itävallankin haluamia uudistuksia.³⁰⁹ Näin asian näkivät myös useimmat keskusteluun osallistuneet aikalaiset, esimerkiksi lordi Russell, joka totesi helmikuussa 1859 Kirkkovaltion uudistamisen vaativan kaikkien suurvaltojen yhteistoimintaa, sillä paavi osaisi ”voittaa ja välttää” kaikki joko Ranskan tai Itävallan yksinään esittämät uudistamissuunnitelmat.³¹⁰ Näin huolimatta siitä, että Russell muistutti samassa puheessa Itävallan aina sortaneen Italian perustuslaillisia. Myös Clarendonin jaarli totesi seuraavassa kuussa ymmärtäneensä, että Itävalta olisi valmis yhdessä Euroopan muiden suurvaltojen kanssa osoittamaan paaville vetoimuksen, joka johtaisi parempaan hallintoon Kirkkovaltiossa.³¹¹ Seymour kuuluu siis vähemmistöön esittäessään Itävallan Kirkkovaltion uudistamista rajoittavaksi valtioksi.

³⁰⁷ Mr. Danby Seymour, HC Deb June 10 1859 vol 154 cc341–342. Seymour oli liberaali, kannatti uskonvapautta ja oli äänestänyt kirkollisveroa vastaan vuonna 1855. Dod’s 1859, 282.

³⁰⁸ Mr. Danby Seymour, HC Deb June 10 1859 vol 154 cc342–343.

³⁰⁹ REINERMAN 1970. REINERMAN 1983. REINERMAN 1988. REINERMANin mukaan myös Ranska oli vuosina 1831–1832 jarruttanut toiminnallaan uudistusten etenemistä, mutta kyseessä oli enemmän pyrkimys saada aikaan ”liikaa” uudistuksia, mikä johti Kirkkovaltion vastustukseen kaikkia uudistuksia kohtaan, kuin pyrkimys estää uudistuksia toteutumasta. REINERMAN 1983. Mielenkiintoista kyllä, esimerkiksi ISABELLAN teoksessa syylliseksi uudistusten jarrutukseen mainitaan Itävalta ja Kirkkovaltio yhdessä. ISABELLA 2009, 208. Koska ISABELLA ei selitä asiaa tarkemmin tai mainitse näkemykselleen lähdeä, sitä on mahdotonta arvioida. Itävallan pyrkimyksistä uudistaa Kirkkovaltion juutalaispolitiikkaa ks. KERTZER 2001, 33–37 ja 80–82.

³¹⁰ Lord John Russell, HC Deb 03 February 1859 vol 152 cc93–100. Lordi Russell mainitsi Itävallan ja Ranskan, koska molemmilla valtioilla oli joukkoja Kirkkovaltiossa tukemassa paavin hallintoa, ja maat olivat Euroopan kaksi katolilaista suurvaltaa.

³¹¹ Earl of Clarendon, HL Deb 28 March 1859 vol 153 c906.

Seymorin ohella myös lordi Russell kritisoi ankarasti Itävaltaa, mutta samaan aikaan hän kritisoi myös Ranskaa. Helmikuussa 1859 Russell totesi, että Ranska ja Itävalta, jotka olivat lähettäneet molemmat joukkoja Kirkkovaltioon vuoden 1848 jälkeen, olivat kateellisia toisilleen, ja että joukkojen tarkoitus oli lähinnä estää toista suurvaltaa ottamasta Italiaa kokonaan haltuunsa. Russellin mukaan Ranska oli kylläkin yrittänyt tukea uudistuksia Kirkkovaltiossa, mutta niitä ei oltu toteutettu, minkä seurauksena Itävalta ja Ranska ylläpitivät yhdessä aseellisesti ”yhtä huonointa hallintoa, joka millään maalla oli ikinä ollut”.³¹² Kuten todettua, Russell ei pitänyt Ranskaa ja Itävaltaa sinänsä syyllisinä uudistusten jarruttamiseen, mutta kritisoi heitä toisilla perusteilla asettamalla kyseenalaisiksi suurvaltojen syyt Kirkkovaltioon tukemiseen (keskinäinen kilpailu paavin auttamisen sijaan) ja toteamalla heidän neuvoistaan huolimatta tukevan aseellisesti erittäin huonoa hallintoa.

Kirkkovaltioon kuulunut Romagnan alue kapinoi paavia vastaan ja Sardinia miehitti sen syksyllä 1859, mutta ei saanut heti Napoleon III:lta lupaa liittää aluetta Sardiniaan. Miten parlamentissa keskusteltiin tästä Kirkkovaltioon aluemenetyksestä? Tammikuussa 1860 lordi Henley totesi, että romagnalaiset olivat osoittaneet olevansa haluttomia jatkamaan paavin vallan alaisuudessa, ja paavin toisaalta osoittautuneen sopimattomaksi heitä hallitsemaan, joten Romagnan asukkaiden tulisi saada itse päättää valtiomuodostaan.³¹³

Samassa keskustelussa Benjamin Disraeli vuorostaan esitti pitkässä vastauksessaan valtaistuinpuheeseen, että Romagnassa, kuten muissakin Italian osissa asukkaat olivat erittäin erimielisiä siitä, minkä kohtalon he haluaisivat valtiolleen. Disraeli vastusti hallituksen pyrkimyksiä sekaantua Italian asioihin korostaen, että Italian tilanne oli siirtynyt diplomatian ja kabinettipolitiikan piiristä tilanteeseen, jossa vain italialaisten oma toiminta voisi ratkaista maan tulevaisuuden.³¹⁴ Disraeli siis puhui sinänsä itsemääräämisoikeuden puolesta, mutta kritisoi mahdollisuutta sen toteutumiseen, ja halusi Britannian joka tapauksessa pysyvän syrjässä asiasta. Hän ei myöskään uskonut, että alueen asukkaiden väitetty halukkuus liittyä Sardiniaan oli todellista.

Lordi Palmerston totesi vastauksena Romagnasta keskustelleille parlamentaarikoille, että jos Romagnan asukkaat haluaisivat palata paavin alamaisiksi, he voisivat sen toki

³¹² “[T]he very worst form of government that any country ever had.” Lord John Russell, HC Deb 03 February 1859 vol 152 cc96–97.

³¹³ Lord Henley, HC Deb 24 January 1860 vol 156 c86.

³¹⁴ Mr. Disraeli, HC Deb 24 January 1860 vol 156 cc104–105.

tehdä, sillä Britannian hallitus halusi vain antaa italilaisille mahdollisuuden päättää itse asioistaan.³¹⁵ Palmerston selvästi oletti, etteivät romagnalaiset haluaisi näin tehdä. Sekä konservatiivit että liberaalit siis esittivät kannakseen sen, että Romagnan asukkaat voisivat itse päättää, haluaisivatko he jäädä osaksi Kirkkovaltiota vai siirtyä osaksi Sardiniaa. On kuitenkin huomioitava, että Disraeli suhtautui konservatiivien edustajana huomattavasti negatiivisemmin asiaan kuin liberaalit. Disraeli vastusti väitteitä, joiden mukaan romagnalaiset haluaisivat liittyä Sardiniaan, ja vaikka sanoi kannattavansa itsemääräämisoikeutta, hän itse asiassa esitti, ettei se voinut todellisuudessa toteutua. Disraeli ei siis noudattanut edes tammikuussa 1860, yli puoli vuotta konservatiivihallituksen kaatumisen ja konservatiivien ja irlantilaisten välisen yhteistyön katkeamisen jälkeen, MCINTIREn kuvaamaa linjaa, jonka mukaan hänen olisi pitänyt aktiivisesti kannattaa Kirkkovaltion tuhoamista.³¹⁶ Pikemminkin Disraeli kritisoi Romagnan menetystä, ja vastusti toimia, jotka olisivat haitanneet paavia.

Romagnan menetyksen jälkeen seuraava Kirkkovaltiota kohdannut aluemenetys tapahtui syksyllä 1860, kun Sardinian armeija kukisti paavin armeijan ja valtasi Marchen ja Umbrian maakunnat. Italia yhdistyi maaliskuussa 1861, ja paaville jäi vain Rooma ympäristöineen. Britannian parlamentissa suhtauduttiin kehitykseen pääosin positiivisesti, ja nostettiin esiin toive Kirkkovaltion täydestä lakkauttamisesta. Ylähuoneessa sekä liberaali Clarendon jaarli että konservatiivinen Derbyn jaarli asettuivat tukemaan Kirkkovaltion lakkauttamista, olettaen että paavin asema hengellisenä johtajana turvattaisiin sopimuksella Italian kanssa, ja paavi saisi tarpeelliset rahavarat ja turvatakuut Italialta.³¹⁷ On kuitenkin huomioitava, että molemmat jaarlit ja suurin osa keskusteluun osallistuneista ylähuoneen jäsenistä korosti toistuvasti täyttä non-interventiota Kirkkovaltion asioihin. Tällä kertaa molemmat osapuolet noudattivat lähinnä ”negatiivista non-interventiota”³¹⁸, ja esittivät, että Britannian ei tulisi sekaantua asiaan mitenkään, ei edes diplomaattisin neuvoin.

Keskustellessaan Ranskan ja Itävallan merkityksestä suhteessa Kirkkovaltioon, sekä toisaalta Kirkkovaltion mahdollisesta kohtalosta, Britannian parlamentin jäsenet esittivät pääosin non-interventiota vahvasti kannattaneita näkemyksiä, ottaen toki huomioon edellisen alaluvun keskustelun non-intervention erilaisista määritelmistä.

³¹⁵ Viscount Palmerston, HC Deb 24 January 1860 vol 156 cc114–115.

³¹⁶ MCINTIRE 1983, 222.

³¹⁷ The Earl of Clarendon, HL Deb 19 April 1861 vol 162 cc788–793. The Earl of Derby, HL Deb 19 April 1861 vol 162 cc794–800.

³¹⁸ ”Negatiivisesta non-interventiosta” tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Parlamentin jäsenet suhtautuivat hyvin epäluuloisesti Ranskaan, erityisesti sen toteutettua alueliitoksia Sardinian kustannuksella, mutta osa keskustelijoista kritisoi vahvasti myös Itävaltaa, jonka nähtiin jarruttaneen Kirkkovaltion uudistusten toteuttamista.

5.3. Interventio vai non-interventio?

Välimeren tärkeimpänä merivaltana ja yhtenä Euroopan suurvalloista Britannialla oli potentiaalia vaikuttaa merkittävästi Italian tilanteen kehittymiseen. Mitä keskustelua parlamentin jäsenet kävivät Britannian mahdollisen sotilaallisen tai diplomaattisen intervention puolesta tai sitä vastaan? Toivottiinko Britannian osallistuvan aktiivisesti Kirkkovaltion asioiden järjestelyihin, vai pyrittiinkö Britannia pitämään täysin puolueettomana osapuolena? Miten puolueettomuuden sisältö määriteltiin?

Liberaalit puolustivat pääosin non-interventiota, eli sitä, että Britannia ei sekaantuisi Italian sisäisiin asioihin. Hyvä esimerkki tästä on Darby Griffith, jonka mukaan Britannian non-interventio, johon hän sisällytti Napoleon III:n hillitsemisen, oli yksi suurimmista moraalisisista riemuvoitoista, joka maailmassa oli ikinä nähty.³¹⁹ Myös Gladstone puhui innokkaasti non-intervention puolesta. Non-interventioperiaatteesta huolimatta Britannian oli Gladstonen mielestä kuitenkin oltava valmis estämään myös muita suurvaltoja, ensisijaisesti Ranskaa ja Itävaltaa, mutta myös muita maita, sekaantumasta Italian tilanteeseen. Italialaiset tuli jättää ratkomaan maan sisäiset asiat keskenään.³²⁰ Määrittelen tämän pääosin liberaalien edustaman näkemyksen, jossa Britannian tuli estää muita harjoittamasta interventiopolitiikkaa, ”positiivisesti non-interventioksi” erotuksena ”negatiiviselle non-interventiolle”, jonka mukaan Britannian olisi tullut pysytellä täysin erossa tilanteesta silläkin uhalla, että muut suurvallat voisivat vapaasti vaikuttaa Italian tapahtumiin.

BOURNEn mukaan non-interventio ei ollut Palmerstonin, Russellin ja Gladstonen muodostaman italialaismielisen kolmikön tavoitteena, vaan he olisivat halunneet Britannian ajavan aktiivisempaa politiikkaa, jolla olisi varmistettu Italian yhdistyminen ja itsenäisyys sekä Ranskan että Itävallan vaikutuksesta. Liberaalien johtokolmikko oli

³¹⁹ Mr. Darby Griffith, HC Deb 13 March 1860 vol 157 c480. Griffith oli liberaali-konservatiivi, ei sitoutunut mihinkään ryhmään tai henkilöön, vastusti kaikkea lähentymistä Rooman kirkkoon ja kannatti tasapuolista ratkaisua kirkollisverokysymykseen. Dod's 1859, 205–206.

³²⁰ The Chancellor of the Exchequer [Gladstone], HC Deb 08 August 1859 vol 155 cc1139–1152.

valmis toimenpiteisiin, jotka olisivat saattaneet heidän kriitikoidensa mielestä ajaa Britannian sotaan Itävaltaa vastaan. Hallituksen sisäinen paine, jota prinssipuoliso Albert ohjaili kulisseista käsin kuningatar Victorian täydellä tuella, pakotti liberaalien johtajat kuitenkin tinkimään pyrkimyksistään.³²¹ He joutuivat tyytymään positiiviseen non-interventioon, mikä oli sinänsä helppo kompromissi, sillä se ”tarkoitti käytännössä [...] konservatiivisten valtojen estämistä auttamasta paavia”, kuten MCINTIRE sanoo.³²² Parlamentissa liberaaleja kritisoitiin politiikasta, jonka väitettiin tarkoittavan itsemääräämisoikeutta ja non-interventiota, mutta joka itse asiassa jätti Italian vahvimman valtion vapaaksi kukistamaan sotilaallisesti kaikki heikommat valtiot. Tämä lopputulos oli se, mitä Palmerston, Russell ja Gladstone toivoivat, olettaen että vahvin valta oli englantilaismielinen ja perustuslaillinen Sardinia.

Vuoden 1860 valtaistuinpuheesta puhuttaessa Derbyn jaarli totesi ylähuoneessa kannattavansa italialaisten täyttä itsemääräämisoikeutta, ja vastustavansa erittäin vahvasti ulkomaiden interventiota minkään maan sisäisiin asioihin. Derby sanoi tämän olevan paitsi hänen ja parlamentin molempien huoneiden, myös kaikkien brittiläisten mielipide. Hän myös muistutti, että vaikka toivoi Italian vapautta, tulisi maan asukkaiden saavuttaa se itse, omien ponnistustensa kautta, eikä vieraan vallan avustamana.³²³ Derbyn näkemys oli sama kuin brittiläisillä Italian yhtenäisyyden ja itsenäisyyden tukijoilla yleisesti. Heidän näkemyksensä mukaan Britannia saattoi kyllä tarjota henkistä ja tarvittaessa jonkin verran aineellista tukea italilaisille, mutta italilaisten tuli saavuttaa itsenäisyytensä oman taistelunsa ja omien uhraustensa kautta.³²⁴ Derby siis vaikutti olleen samoilla linjoilla kuin liberaalit, eli non-intervention puolella.

Konservatiivien ja liberaalien non-interventiokäsitykset erosivat kuitenkin huomattavasti toisistaan. Siinä missä liberaalit määrittelivät non-intervention sisältävän aktiivista toimintaa, jolla yritettäisiin estää myös muita suurvaltoja sekaantumasta Italian asioihin, konservatiivit kannattivat tiukkaa puolueettomuutta ja täydellisestä puuttumattomuutta Italian asioihin. Konservatiivit esimerkiksi vastustivat osallistumista mahdolliseen suurvaltojen väliseen rauhankonferenssiin, joka olisi kokoontunut neuvottelemaan Villafrancan aselevon toteuttamisesta.³²⁵ Konservatiivit myös

³²¹ BOURNE 1970, 101–102.

³²² MCINTIRE 1983, 225–226.

³²³ The Earl of Derby, HL Deb 24 January 1860 vol 156 cc57–64.

³²⁴ O’CONNOR 1998, 74.

³²⁵ Mr. Disraeli, HC Deb 08 August 1859 vol 155 cc1229–1236.

puolustivat täydellistä puolueettomuutta, jonka myötä Britannian olisi kuulunut pitäytyä kaikista toimista ja mielipiteiden esittämisestä tai neuvojen antamisesta kiistan osapuolille. Tämän näkemyksen määrittelen ”negatiiviseksi non-interventioksi”, jonka kannattajat pyrkivät pysymään täysin erossa Italian niemimaan konfliktista, ja olivat valmiit siihen, että toiset suurvallat tekisivät omia interventioitaan Italian asioihin Britannian estämättä niitä toimimasta.

On huomioitava, että esittämäni näkemys konservatiivien negatiivisesta ja liberaalien positiivisesta non-interventiosta oli parlamentissa näkyvillä vasta liberaalien noustua valtaan ja Ranskan ja Itävallan välisen sodan päätyttyä, eli kesästä 1859 alkaen. Ennen sotaa konservatiivihallitus ja ulkoministeri Malmesburyn jaarli olivat valmiit puuttumaan aktiivisesti Italian tapahtumiin ja osallistumaan suurvaltakonferenssiin Italian kysymyksen ratkaisemiseksi.³²⁶ Liberaalit kritisoivatkin tätä konservatiivien politiikassa havaitsemaansa ristiriitaisuutta. Konservatiivit kuitenkin selittivät, että oli aivan eri asia osallistua konferenssiin ennen sotaa rauhan takaamiseksi, kuin sodan jälkeen rauhansopimuksen vahvistamiseksi ja toteuttamiseksi.³²⁷

Taistelu konferenssiin osallistumisesta hallitsi keskustelua Italiasta loppukesällä ja alkusyksystä 1859, mutta koska Kirkkovaltiota käsiteltiin tässä yhteydessä sangen vähän, en syvenny tarkemmin keskusteluun. Olennaista on, että keskustelun edetessä konservatiivit vastustivat ankarasti konferenssiin osallistumista, ja halusivat Britannian pysyvän täysin erossa Italian tilanteesta, eli he noudattivat edellä kuvaamaani ”negatiivista non-interventiota”. Disraeli totesi elokuussa 1859, että vaikka muita syitä ei olisi, jo paavi olisi tarpeeksi hyvä syy olla osallistumatta. Disraeli korosti puheessaan kahteen eri otteeseen, että pelkästään liberaalien liian paavinvastainen politiikka oli tarpeeksi tärkeä syy yrittää estää heitä osallistumasta Italian asioiden järjestelyihin. Disraeli myös kritisoi Gladstonen ”paavinvastaista ristiretkeä” ankarasti.³²⁸

Disraelin puheen ajankohtana katolilaisten irlantilaisten enemmistö oli siirtynyt tukemaan liberaalia hallitusta, mikä oli johtanut konservatiivien hallituksen kaatumiseen. On merkittävää, että vielä tässä vaiheessa konservatiivit pyrkivät aktiivisesti estämään liberaalien, erityisesti lordi Russellin, harjoittamaa politiikkaa, jonka katsoivat Kirkkovaltiolle haitalliseksi. Täysin päinvastoin kuin MCINTIRE esittää, konservatiivit eivät suinkaan ajaneet parlamentissa Kirkkovaltioon

³²⁶ MCINTIRE 1983, 88–101. GOOCH 1986, 26.

³²⁷ Mr. Disraeli, HC Deb 08 August 1859 vol 155 cc1229–1236.

³²⁸ Mr. Disraeli, HC Deb 08 August 1859 vol 155 cc1229–1236.

lakkauttamista, vaan halusivat säilyttää sen koskemattomana.³²⁹ MCINTIREN päätteesi siitä, että liberaalit ja konservatiivit olivat yhtä aktiivisesti tuhoamassa paavin maallista valtaa, ei siis ainakaan parlamentissa esiintyneiden mielipiteiden ja politiikan osalta näytä vedenpitävältä.

Valtaistuinpuhetta seuraneessa keskustelussa tammikuussa 1860 Disraeli oli huolissaan mahdollisuudesta, että Ranska perustaisi Italiaan sarjan vasallivaltioita, joita Britannia joutuisi turvaamaan, jos se sitoutuisi estämään ulkopuolisten valtioiden sekaantumisen Italian asioihin. Yhtenä mahdollisena vasallivaltiona Disraeli mainitsi Rooman kuningaskunnan, joka oletettavasti olisi korvannut Kirkkovaltion.³³⁰ Samana päivänä Derbyn jaarli kritisoi ylähuoneessa Ranskan sekaantumista Italian sisäisiin asioihin, ja muistutti hallitusta, että italialaiset eivät saaneet vapaasti päättää omista asioistaan niin kauan, kun maassa oli vahvat ranskalaiset armeijat sekä Roomassa että Lombardiassa.³³¹ Näin Derby satoi non-interventiosta käydyn debatin Ranskan asemaan, ja kritisoi sen kautta liberaalien positiivista non-interventiota.

Kysymys interventiota Kirkkovaltion hyväksyi nousi harvoin esiin keskusteluissa. Maaliskuussa 1860 eräs parlamentin irlantilainen jäsen kysyi pääministeriltä, oliko tämä ottanut vastaan Irlannin katolilaisten kokoaman lähetystön, joka oli pyytänyt Britanniaa tukemaan ja palauttamaan paavin täyden auktoriteetin, toisin sanoen tukemaan paavia Romagnan palauttamisessa.³³² Lordi Palmerston vastasi niukkasanaisesti ottaneensa lähetystön vastaan ja jättäneensä vastaamatta sille, koska uskoi ainoan mahdollisen vastauksensa olevan suuressa ristiriidassa lähetystön haluaman vastauksen kanssa. Lordi Palmerston korosti hallituksen omaksumaa non-intervention linjaa, eikä halunnut maan sekaantuvan kummankaan osapuolen hyväksi Italian tilanteeseen.³³³

Viikko edellisen kysymyksen jälkeen Vincent Scully tiedusteli pääministeriltä, aikoiko hallitus tosiaan noudattaa täydellisen puuttumattomuuden politiikkaa erityisesti suhteessa paaviin, ottaen huomioon, että hallituksen kaikki ministerit olivat

³²⁹ MCINTIRE 1983, passim.

³³⁰ Mr. Disraeli, HC Deb 24 January 1860 vol 156 cc100–101. Viittaus Rooman kuningaskuntaan on ehkä muistutus siitä, että Napoleon I oli yhdistänyt Pohjois-Italian vasallivaltioiksi ja antanut pojalleen arvonimen Rooman kuningas.

³³¹ The Earl of Derby, HL Deb 24 January 1860 vol 156 cc57–64. Derbyn jaarli myös tiedusteli hallitukselta, milloin ranskalaiset joukot poistuisivat Roomasta, mutta hallituksen puolesta vastannut Granvillen jaarli totesi, ettei Ranskan kanssa käydyistä keskusteluista huolimatta voinut antaa vastausta kysymykseen.

³³² The O'Donoghue, HC Deb 02 March 1860 vol 156 c2147.

³³³ Viscount Palmerston, HC Deb 02 March 1860 vol 156 c2147.

protestantteja, vaikka suuri osa maan kansalaisista oli katolilaisia.³³⁴ Lordi Palmerston vakuutti jälleen täydellisen puuttumattomuuden linjaa, ja korosti, ettei hallitus ottanut asiaa käsitellessään huomioon sen enempää omaa kuin Britannian kansalaistenkaan uskonnollista suuntausta.³³⁵ Lordi Palmerston ei siis halunnut käydä keskustelua Kirkkovaltiosta tai sen mahdollisesta tukemisesta uskonnollisena keskusteluna, vaan pitäytyi toistamaan hallituksen virallisen kannan non-intervention toteuttamisesta. Tämä olikin Palmerstonin vakiovastaus tilanteisiin, joissa hallituksen non-interventio tai sen aikeet Kirkkovaltion suhteen asetettiin kyseenalaisiksi.

Hennessy kritisoi toukokuussa 1860 hallituksen toimintaa, ja vaati sitä paljastamaan millaisia neuvoja se oli antanut Kirkkovaltiolle ja herttuakuntien hallitsijoille. Hennessyn mukaan hallitus oli kehottanut näitä valtioita välttämään asevoimien käyttöä ja estänyt niitä puolustamasta itseään, ja jälkeempään vedonnut kapinallisen valtaannousun olevan oikeutettua, koska lailliset hallitsijat eivät taistelleet kruunujensa puolesta. Hennessyn mukaan tällainen neuvominen oli selvää non-interventiopolitiikan rikkomista.³³⁶ Myös Bowyer kritisoi vahvasti neuvojen antamista paaville non-interventiopolitiikan vastaisena, ja korosti, ettei Britannialla ollut oikeutta antaa neuvoja toisen valtion sisäisestä uudistuksesta. Bowyer syytti lordi Russellia siitä, että kun tämä ei ollut saanut vaaliuudistusta läpi Britanniassa, hän yritti nyt ajaa sitä läpi ulkomailla.³³⁷

Kirkkovaltion puolustajat siis kritisoivat hallituksen positiivista non-interventio-käsitystä, ja olisivat halunneet Britannian siirtyvän konservatiivienkin ajamalle negatiivisen non-intervention linjalle. Kirkkovaltion innokkaimmille puolustajille tämä olisi toki ollut kompromissi alaspäin aktiivisesta tuesta paaville, mutta käytännössä poliittiset voimasuhteet eivät olisi missään tapauksessa mahdollistaneet Britannian aktiivista tukea Kirkkovaltiolle ja paaville esimerkiksi aseellisessa konfliktissa Sardinian kanssa.

Interventiokeskustelua tarkasteltaessa voidaan todeta, että Britannian parlamentti ja johto muotoilivat neljä erilaista toimintamuotoa, joista valita toteutettava politiikka. Nämä vaihtoehdot olivat Kirkkovaltiolle positiivisimmasta negatiivisimpaan lueteltuna

³³⁴ Mr. Vincent Scully, HC Deb 08 March 1860 vol 157 c108.

³³⁵ Viscount Palmerston, HC Deb 08 March 1860 vol 157 c108.

³³⁶ Mr. Hennessy, HC Deb 04 May 1860 vol 158 cc682–684.

³³⁷ Mr. Bowyer, HC Deb 04 May 1860 vol 158 cc684–685. Lordi Russell oli tehnyt aloitteen vaalilakien uudistamisesta vuosina 1852 ja 1854, mutta molemmat olivat epäonnistuneet. MCCORD & PURDUE 2007, 276.

aktiivinen interventio Kirkkovaltion hyväksi, negatiivinen non-interventio, positiivinen non-interventio sekä aktiivinen interventio Sardinian tueksi. Spektrin ääripäihin, aktiiviseen interventioon, ryhmittäytyivät lähinnä osa katolilaisista Kirkkovaltion hyväksi, ja liberaalien johtokolmikko Russell, Palmerston ja Gladstone Sardinian hyväksi. Konservatiivien enemmistö näyttää kannattaneen negatiivista non-interventiota ja liberaalien taas positiivista non-interventiota. Negatiivisen ja positiivisen non-intervention ero oli siinä, että ensimmäisen mukaan Britannian olisi pitänyt pysyä täysin ulkopuolella Italian tilanteesta, kun taas jälkimmäisen kannattajat pitivät välttämättömänä estää myös muita suurvaltoja sekaantumasta tilanteeseen.

Britannian varsinaisesti noudattama politiikka pysytteli positiivisen non-intervention uralla, mikä oli liberaalien johtokolmikolta kompromissi alaspäin heidän haluamastaan aktiivisesta interventiosta Sardinian hyväksi. Kompromissi oli kuitenkin heille hyväksyttävä, koska käytännössä positiivinen non-interventio suosi Sardiniaa, joka jäi Italian vahvimaksi sotilaalliseksi mahdiksi ja kykeni asevoimin toteuttamaan maan yhdistämisen, kun Britannia sulki muut suurvallat omalla vaikutuksellaan pois niemimaan asioista non-intervention nimissä.

5.4. Värväys paavin armeijaan ja Garibaldin joukkoihin

Yksi parlamentin merkittävistä keskustelunaiheista oli joukkojen värvääminen ja rahan hankkiminen toisaalta Kirkkovaltion virallisen armeijan, toisaalta Sisiliaan hyökänneen Garibaldin epävirallisten joukkojen tueksi. Erityistä huolta parlamentin protestanttisessa enemmistössä herätti Irlannissa toteutettu paikallisten katolisten värvääminen paavin armeijaan. Kysymys oli ongelmallinen paitsi käytännön tasolla, myös lailliselta kannalta, sillä brittien värväytymistä vieraiden valtioiden armeijoihin oli säädelty laeilla jo pitkän aikaa. Toisaalta samaan aikaan myös Kirkkovaltion vastustajat keräsivät rahaa, aseita ja miehiä kenraali Garibaldin tueksi hänen pyrkiessään valloittamaan Kirkkovaltion ja Molempain Sisiliain kuningaskunnan ja liittämään ne Sardiniaan yhdistyneen Italian luomiseksi.

Vuoden 1860 keväällä Italian tilanne oli hyvin epävarma. Kirkkovaltion Romagna ja herttuakunnat olivat kapinoineet ja päättäneet liittyä Sardiniaan, mutta Napoleon III ei antanut Sardinian kuninkaalle lupaa hyväksyä alueliitosta. Toisaalta Napoleon ei myöskään antanut Itävallalle lupaa palauttaa voimakeinoin herttuakuntia ja Romagnaa

hallitsijoilleen, vaikka asiasta oli sovittu Villafrancan aselevossa. Paavin pyynnöstä huolimatta Ranskan Roomassa olevat joukot eivät suostuneet valtaamaan Romagnaa takaisin, eivätkä luvanneet puolustaa kuin itse Roomaa ja sen lähialueita hyökkäykseltä. Itävalta ja Espanja, joilta paavi pyysi sotilaallista apua, eivät suostuneet lähettämään joukkoja Ranskan ja Britannian painostuksen vuoksi.³³⁸

Kirkkovaltio pyrki epävarmassa tilanteessa vahvistamaan armeijaansa turvatakseen maan jäljellä olevat alueet, ja tilaisuuden tullen valtaamaan Romagnan takaisin omin voimin. Koska suuri osa Kirkkovaltion armeijasta oli loikannut Sardinian puolelle, eikä paikallisten lojaaliudesta ollut varmoja takeita, pyrki paavi värväämään ulkomailta katolilaisia sotilaita palvelukseensa. Eniten sotilaita tuli Itävallasta, mutta myös Ranskasta, Belgiasta ja Espanjasta värvättiin joukkoja.³³⁹ Samaan aikaan katolinen kirkko keräsi myös vapaaehtoisia rahalahjoituksia eri maissa paavin armeijan kustantamiseksi.³⁴⁰ Myös Irlannin katolilaiset osallistuivat rahankeräykseen, ja lahjoittivat kevään 1860 aikana noin 80 000 puntaa paavin hyväksi.³⁴¹ Britannian kannalta ongelmallista kuitenkin oli, että paavin tueksi lähti myös noin tuhat irlantilaista.

Samaan aikaan kun paavi värväsi katolilaisia joukkoja kautta Euroopan, Sardinian palveluksessa ollut kenraali Garibaldi pyrki vastoin kreivi Cavourin toiveita valtaamaan Sisilian. Garibaldin brittiläiset tukijat keräsivät näkyvillä lehti-ilmoituksilla avoimesti rahaa hänen retkeään varten, ja hänen mukaansa värvättiin myös Britannian kansalaisia.³⁴² Brittiläiset upseerit värväsivät joukkoja Garibaldin retkelle kautta Britannian, mukaanlukien myös Irlannissa.³⁴³ Garibaldille rahaa ja aseita hankkineissa komiteoissa toimi useita parlamentaarikkoja. Rahankeräys Garibaldin hyväksi ei ollut

³³⁸ MCINTIRE 1983, 169–170.

³³⁹ MCINTIRE 1983, 169–175. HALES 1954, 209. HALES lainaa lukuja, joiden mukaan Kirkkovaltion armeijassa palveli 6 500 italialaista, 5 000 itävaltalaista, 3 500 sveitsiläistä, 1 040 irlantilaista, 610 belgialaista, 530 ranskalaista ja tuntematon (pieni) määrä muiden maiden kansalaisia. Ulkomaalaisia oli armeijassa siis enemmän kuin italialaisia. O'BRIENin mukaan irlantilaisia värvättiin paavin armeijaan 1 300. Irlantilaiset järjestettiin omaan yksikkönsä, Irlannin suojelupyhimyksen mukaan nimettyyn Pyhän Patrickin pataljoonaan, mutta yleisessä käytössä yksikön nimeksi vakiintui Irlantilainen prikaati. O'BRIEN 2005, 298. O'BRIENin mukaan 208 irlantilaista kieltäytyi Kirkkovaltioon saavuttuaan palvelemasta armeijassa ja 76 miestä lähetettiin häiriöiden vuoksi takaisin. O'BRIEN 2005, 300. Näin päästään hieman yli tuhanteen irlantilaiseen sotilaaseen, mikä pitää yhtä HALESin lainaaman luvun kanssa.

³⁴⁰ CHADWICK 1998, 145.

³⁴¹ O'BRIEN 2005, 290.

³⁴² Garibaldin puolella taistelleiden brittien kokonaismäärä oli noin 800 miestä, mutta suurin osa heistä saapui vasta aivan taisteluiden loppuvaiheessa. O'CONNOR 1998, 142. Miesten ohella Garibaldin tukena oli myös ainakin yksi brittiläinen nainen. O'CONNOR 1998, 95.

³⁴³ Irlannista värvätyt joukot eivät tosin ehtineet lähteä Italiaan ennen kuin Garibaldin sotaretki päättyi. O'BRIEN 2005, 303.

poikkeus, sillä vastaavia komiteoita oli järjestetty myös Puolan ja Unkarin poliittisten pakolaisten hyväksi.³⁴⁴ Britannian hallitus harkitsi ensin Garibaldin retken estämistä, mutta päätyi sitten sallimaan sen, vaikka olisi voinut Välimeren laivastollaan helposti estää Garibaldia toimimasta.³⁴⁵ Yritys oli uhkarohkea, sillä Garibaldilla oli vain noin 1 000 miestä Molempain Sisiliain kuningaskunnan useita kymmeniä tuhansia miehiä vastaan. Garibaldi onnistui kuitenkin kukistamaan vihollisensa ja valtaamaan ensin Sisilian ja sitten myös Etelä-Italian.³⁴⁶

Britanniassa tapahtuneen värväyksen toi parlamentin keskusteluun liberaali Grant Duff toukokuussa 1860.³⁴⁷ Hän tiedusteli Sisilian retkeä varten suunnatun rahankeräyksen laillisuutta, mutta korosti tekevänsä sen varmuuden vuoksi ja uskovansa sen olevan täysin sallittua, toisin kuin joukkojen värväämisen paavin armeijaan. Duff korosti eroa, joka oli toisaalta ”vankiloiden pohjasakan lähettämällä vahvistamaan Perugian³⁴⁸ kurkunleikkaajia”, toisaalta sisilialaisten ”aidosti ylevän tavoitteen puolesta taistelemisen” välillä.³⁴⁹ Varaoikeuskansleri³⁵⁰ vastasi lain kieltävän ainoastaan joukkojen ja alusten varustamisen vieraita valtioita vastaan tai niiden puolelle, mutta hänen mukaansa ei ollut mitään laillista estettä luovuttaa rahaa tuntemattomalle henkilölle hyvässä uskossa siitä, että rahat toimitettaisiin Italiaan käytettäväksi Garibaldin hyväksi.³⁵¹

Kuten odottaa saattaa, Kirkkovaltion tukijat pitivät Garibaldin tukemista törkeänä toimintana. Hennessy nosti asian esiin vain viikon Grant Duffia myöhemmin, ja kritisoi

³⁴⁴ O’CONNOR 1998, 59–60.

³⁴⁵ Britannian hallitus ja osa parlamentista uskoi ensin, että Garibaldi oli saanut retkelleen Ranskan tuen vastineeksi uusista aluesirroista Sardinialta Ranskalle, mitä Britannia vastusti. Kun Ranska pyysi Britannian tukea Garibaldin pysäyttämiseksi, selvisi, että Ranska ei tukenutkaan retkeä. Britannian hallitus päätti tässä tilanteessa olla käyttämättä laivastoaan Garibaldin pysäyttämiseksi, ja painosti Ranskaa tekemään saman. CHAMBERLAIN 1988, 114–115. Sardinian pääministeri määräsi vuorostaan oman laivastonsa pysäyttämään Garibaldin hyökkäyksen Sisiliasta Etelä-Italian puolelle, mutta kuningas kumosi tämän määräyksen. CHAPMAN 2009, 72.

³⁴⁶ CHAPMAN 2009, 71.

³⁴⁷ Joukkojen värväys oli mainittu Itävallan osalta jo helmikuussa, ks. alla.

³⁴⁸ Kirkkovaltion joukot olivat vallanneet Romagnassa sijaitsevan Perugian kaupungin takaisin kapinallisilta kesäkuussa 1859. Britanniaan kantautui tietoja ”Perugian verilöylystä” ja siviilien silmittömästä tappamisesta, ja Kirkkovaltion armeijan maine tahraantui tapahtumien yhteydessä pahasti Britannian silmissä. Tiedot verilöylystä paljastuivat myöhemmin erittäin liioitelluiksi. MCINTIRE 1983, 121.

³⁴⁹ Mr. Grant Duff, HC Deb 11 May 1860 vol 158 c1128–1129.

³⁵⁰ Her Majesty’s Solicitor General for England and Wales. Käytän virasta termiä varaoikeuskansleri, sillä se oli ja on edelleen suoraan alisteinen Attorney Generalille, joka vastaa lähinnä oikeuskansleria. Molemmat viranomaiset toimivat kruunun laillisina neuvonantajina.

³⁵¹ The Solicitor General [sir William Atherton], HC Deb 11 May 1860 vol 158 c1129–1130. Atherton oli liberaali, kannatti Maynoothin rahoitusta ja vastusti uskonnollisia esteitä. Dod’s 1859, 139–140. Mikäli Athertonin itse ilmaisemat periaatteet pitivät paikkansa, ei hänen näkemystään värväyskysymyksessä voitane pitää katolilaisvastaisuuden ilmentymänä.

erittäin vahvasti Britannian toimintaa asiassa. Hennessyn mukaan ensimmäistä kertaa yksi Euroopan vanhimmista valtioista hyväksyi ja ryhtyi jopa tukemaan ”filibusterointia”³⁵².³⁵³ Keskustelu aiheesta oli erittäin jakautunutta. Kirkkovaltion kannattajat pitivät paavia laillisena hallitsijana ja hänen tukemistaan oikeutettuna, ja Garibaldia laittomana sissipäällikkönä, joka pyrki veriseen vallankumoukseen.³⁵⁴ Toisaalta taas Garibaldin kannattajat kritisoivat paavin harjoittamaa sortoa, vetosivat lakiin, joka kielsi värväämisen ulkomaisten hallitsijoiden joukkoihin, korostivat Garibaldin olevan oikeutetulla sotaretkellä vapauden puolesta ja muistuttivat Garibaldin keräävän vain rahaa, mikä oli heidän mukaansa laillista. Useimpia keskustelijoita yhdisti näkemys siitä, että heidän kannattamansa osapuolen tukeminen oli laillista, ja toisen osapuolen tukeminen laitonta.

Tasapuolinen näkemys, jonka mukaan molempien osapuolten toiminta oli laitonta, löytyy – yllättävää kyllä – Charles Newdegatelta. Newdegate, jonka ääriprotestanttisista näkemyksistä tarkemmin luvussa 4, huomautti, että jos hallitus pitää toisen osapuolten värväystä laittomana, on sen kiellettävä myös toisen osapuolen värväys. Hän kehottikin hallitusta estämään myös Garibaldin, jonka toiminnasta Newdegate kieltäytyi lausumasta mitään, hyväksi tehty työ. Newdegate tosin lisäsi, että Garibaldi-kysymys oli merkityksetön sivuseikka ja paavin hyväksi tehty värväys vakava kysymys.³⁵⁵ Newdegate pyrki siis toimimaan asiassa johdonmukaisesti ja tasapuolisesti, mutta hänen vaikuttimenaan oli ainakin osittain näkemys siitä, että molempien osapuolten hyväksi tehdyn värväyksen estäminen olisi haitannut paavia merkittävästi enemmän kuin hänen vastustajiaan.

Puhuessaan aiheesta lordi Russell huomautti, ettei muistanut yhtäkään onnistunutta syytettä, joka olisi kohdistunut rahallisesti Puolan kapinaa³⁵⁶ tai muita konflikteja tukeneeseen henkilöön. Russell myönsi itsekkin ottaneensa avoimesti osaa Kreikan itsenäisyyskamppailua tukeneeseen liikkeeseen, eikä ollut saanut siitä mitään laillisia sanktioita. Russell myös korosti, että oli aivan eri asia tukea omaa etuaan ajavia

³⁵² Filibusterointi tarkoittaa paitsi päätöksenteon viivyttämistä puhumalla pitkään asioiden lykkäämiseksi, myös yksityisten ihmisten järjestämiä aseellisia yrityksiä kaapata valta vieraassa maassa ilman valtionsa suoraa tukea tai hyväksyntää.

³⁵³ Mr. Hennessy, HC Deb 17 May 1860 vol 158 c1373.

³⁵⁴ Vertailusta laillisen hallitsijan ja kapinallisten tukemisen välillä ks. esim. The O’Donoghue, HC Deb 17 May 1860 vol 158 cc1402–1403.

³⁵⁵ Mr. Newdegate, HC Deb 17 May 1860 vol 158 cc1400–1401.

³⁵⁶ Puola oli kapinoinut epäonnistuneesti Venäjää vastaan 1831. Kuten todettua, Puolan kapina herätti paljon sympatiaa Britanniassa ja Ranskassa, ja Puolasta paenneet itsenäisyystaistelijat saivat Britannian parlamentilta raha-avustusta, toisin kuin Italian, Unkarin, Ranskan ja muiden maiden poliittiset pakolaiset. O’CONNOR 1998, 62.

”filibustereita”, kuin Garibaldin tapaisia vapaustaistelijoita.³⁵⁷ Russell myös muistutti käytännön vaikeuksista, jotka kohtaisivat hallitusta mikäli se yrittäisi rajoittaa värväystoimintaa, sillä Russellin mukaan rikosten todistaminen ja syyllisten saaminen kiinni olisi erittäin hankalaa.³⁵⁸

Russellin perustelut olivat osittain ristiriitaiset. Toisaalta hän ei näyttänyt pitävän Garibaldin tukijoita rikollisina, toisaalta taas hän katsoi heidän ehkä tehneen rikoksen, mutta sen todistaminen tai tuomion varmistaminen oli olosuhteiden ja rikoksen luonteen vuoksi mahdotonta. Vaikuttaa selvältä, ettei Russellilla ja liberaalien johdolla ollut varsinaisesti kiinnostusta puuttua asiaan, sillä kuten parlamentissa todettiin, esimerkiksi lordi Palmerstonin ja William Gladstonen vaimot olivat jäseniä Garibaldin hyväksi rahaa keränneessä organisaatiossa.³⁵⁹ Lordi Palmerstonin puolustus siitä, että hallitus ei tiennyt mitään värväyksestä Garibaldin hyväksi, tai lordi Russellin näkemys siitä, että olisi mahdotonta saada syyllisiä kiinni, oli siis vähintäänkin kyseenalainen.³⁶⁰

Kirkkovaltion vastustajat kiinnittivät paljon huomiota Perugian väitettyyn verilöylyyn, ja muistuttivat paavin palvelukseen värvättyjen irlantilaisten olevan lähdössä sortamaan Kirkkovaltion asukkaita.³⁶¹ O'BRIENin mukaan ilmiö ei rajoittunut vain parlamenttiin, vaan myös protestanttisessa lehdistössä muistutettiin samasta aiheesta.³⁶² Kirkkovaltion puolustajat vuorostaan esittivät, että Kirkkovaltio ja sen armeijat halusivat vain suojella paavin pientä valtiota sen vaarallisia vihollisia vastaan, eivätkä sortaa maan asukkaita.³⁶³ Ainakin osa Italiaan matkustaneista irlantilaisista vapaaehtoisista pettyi kuitenkin huomattuaan, että Kirkkovaltion asukkaat eivät suhtautuneet heihin positiivisesti.³⁶⁴ Britanniassa harjoitettu värväyspropaganda ja parlamentin jäsenten esittämät vahvat mielipiteet eivät vastanneet todellisuutta Kirkkovaltiossa sen enempää Perugian verilöylystä puhuneiden liberaalien, kuin Kirkkovaltiota kannattaneiden katolisten osalta.

³⁵⁷ Lord John Russell, HC Deb 17 May 1860 vol 158 cc1405–1406.

³⁵⁸ Lord John Russell, HC Deb 17 May 1860 vol 158 cc1405–1406.

³⁵⁹ Mr. Vincent Scully, HC Deb 16 August 1860 vol 160 c1374. O'CONNOR 1998, 107.

³⁶⁰ Viscount Palmerston, HC Deb 16 August 1860 vol 160 c1373 Voidaan tosin huomata, että värväys ja rahan kerääminen Garibaldin hyväksi olivat kaksi eri asiaa, ja liberaalien poliitikoidet perheenjäsenet (joita oli useampiakin kuin vain edellämainitut, ks. O'CONNOR 1998, passim., erit. 107.) olivat ensisijaisesti sekaantuneet viimeksi mainittuun. Tämähän oli, kuten todettua, liberaalin hallituksen varaoikeuskanslerin mukaan todennäköisesti laillista toimintaa, ks. yllä.

³⁶¹ Vrt. O'BRIEN 2005, 299. Osa irlantilaisista joukoista sijoitettiin tosiaan Perugiaan.

³⁶² O'BRIEN 2005, 299.

³⁶³ The O'Donoghue, HC Deb 17 May 1860 vol 158 c1403.

³⁶⁴ O'BRIEN 2005, 299–300.

Kirkkovaltion kannattajat protestoivat ankarasti hallituksen puolueelliseksi katsottua politiikkaa vastaan. Hallitus levitti Irlannissa julistusta, jossa muistutettiin vieraiden armeijoiden joukoissa palvelemisen olevan laitonta, mutta O'Donoghuen mukaan hallitus ei tehnyt samaan aikaan mitään hillitäkseen ja jopa aktiivisesti auttoi Garibaldin hyväksyä tehtyä keräystyötä. O'Donoghue piti hallituksen toimintaa pelkkänä katolilaisvastaisuuden ja ennakkoluulojen toteuttamisena. O'Donoghue totesi, ettei ollut kuullut missään muussa maassa hallituksen haittaavaan värväystoimintaa paavin hyväksi.³⁶⁵ Todellisuudessa ainoastaan Itävallassa värväystoiminta sai jatkaa aktiivisesti, muissa maissa se pyrittiin lopettamaan joko sisäisen tai ulkoisen poliittisen paineen vuoksi.³⁶⁶ Tästä huolimatta irlantilaiset katolilaiset kokivat hallituksen politiikan olleen räikeän puolueellista.

Laillisesta näkökulmasta brittien värväytymistä ulkovaltojen palvelukseen sääteli joukko 1700-luvulla ja 1800-luvun alussa säädettyjä lakeja. Lakien taustat olivat Espanjan siirtomaiden itsenäistymisessä ja Espanjan sisällissodissa, joista viimemainitun aikana ongelmaksi nousi se, että laki kielsi vieraan valtion hyväksi värväämisen, mutta ei kapinallisten tukemista. Tämä ongelma oli ratkaistu uudella lainsäädännöllä, mutta laki oli edelleen vuonna 1860 tietyiltä osin ongelmallinen. Paavin armeijaan värväytyvät irlantilaiset välttivät laillisia ongelmia matkustamalla Kirkkovaltioon nimellisesti maahanmuuttajina, ja värväytyivät armeijaan vasta paikan päällä. Näin he kiersivät lakia, jonka mukaan vain Britannian maaperällä tapahtunut värväystoiminta värväytyminen oli laitonta.³⁶⁷ Tämä ongelma tiedostettiin parlamentissa jo tapahtumien aikana, mutta mitään nopeita toimenpiteitä asian johdosta ei toteutettu. Ongelmaa ei siis koettu niin suureksi, että sitä olisi ryhdytty ratkaisemaan uudella lainsäädännöllä.

Brittien ohella myös muiden maiden värväys paavin joukkoihin herätti huolta Britannian parlamentissa. Clanricarden markiisi huomautti jo helmikuussa 1860 olevansa huolestunut Itävallan paavin tueksi lähettämistä joukoista, joiden hän totesi olevan Villafrancassa sovitun puolueettomuuden vastaisia.³⁶⁸ Myös Britannian hallitus oli huolissaan itävaltalaisten paaville osoittamasta tuesta, ja protestoi Itävallan hallitukselle asiasta tammikuussa 1860. MCINTIREn mukaan Britannian protestilla ei

³⁶⁵ The O'Donoghue, HC Deb 25 May 1860 vol 158 cc1766–1769.

³⁶⁶ HALES 1954, 209.

³⁶⁷ O'BRIEN 2005, 298.

³⁶⁸ The Marquess of Clanricarde, HL Deb 14 February 1860 vol 156 cc1024–1027.

ollut vaikutusta Itävaltaan.³⁶⁹ Hennessy kritisoi Britannian toimintaa todeten, että Britannia puuttui Itävallassa harjoitettuun värväykseen laillisten hallitsijoiden hyväksi, mutta salli omassa maassaan värväyksen Garibaldin laittomiin joukkoihin.³⁷⁰ Jälleen kerran Kirkkovaltion puolustajat pyrkivät osoittamaan Britannian harjoittaman politiikan tekopyhyden, ja Britannian toisaalta itselleen, toisaalta ulkomaalaisille asettamat kaksoisstandardit. Samaa johdonmukaista politiikkaa toteutti myös parlamentin jäsen O'Donoghue parlamentin ulkopuolella yrittämällä järjestää Irlantiin kansanäänestystä itsenäistymisestä, pyrkimyksensä osoittaa Britannian kannattavan kansan päätösvaltaa muissa maissa, kuten Italiassa, mutta vastustavan sitä Irlannin tapauksessa.³⁷¹

Vaikka keskustelu värväyksestä sekä Garibaldin joukkoihin että Kirkkovaltion armeijaan herätti parlamentissa paljon tunteita, eivät keskustelut johtaneet mihinkään konkreettisiin tuloksiin. Parlamentin jäsenet tunnustivat ja tunnustivat, että laissa oli ongelmia sekä epäselvyyden vuoksi että toimeenpanon suhteen, mutta lakia ei ryhdytty uudistamaan välittömästi. Uusi laki värväytymisestä hyväksyttiin vasta kymmenen vuotta myöhemmin, vuonna 1870, osittain varmasti Italian tapahtumien vuoksi, mutta pääasiassa Yhdysvaltain sisällissodan kokemusten pohjalta. Parlamentin jäsenet eivät myöskään päässeet keskusteluidensa pohjalta minkäänlaiseen yhteisymmärrykseen, eikä keskustelijoiden näkökantojen voi katsoa lähestyneen toisiaan keskustelun edetessä. Osapuolet – katolilaiset Kirkkovaltion puolustajat ja liberaalit Kirkkovaltion vastustajat – jäivät äärimmäisiin näkökantoihinsa ja puolustivat tukemansa toiminnan laillisuutta ja kritisoiden ankarasti vastustamansa osapuolen rikolliseksi ja moraalittomaksi katsomaansa toimintaa.

Mielenkiintoista kyllä, parlamentin jäsenet eivät juurikaan sitoneet keskustelua irlantilaisten vapaaehtoisten värväämisestä luvussa 4.3. esiteltyyn keskusteluun irlantilaisten ja katolilaisten lojaaliudesta. Asiaa käsiteltiin pikemminkin moraalisenä (Kirkkovaltion asukkaiden sortaminen, vapauden vastustaminen) ja rikosoikeudellisena (värväytymisen laittomuus) kysymyksenä, kuin mahdollisena uhkana lojaaliudelle. Tällaiseenkin käsittelyyn olisi ollut mahdollisuus, sillä esimerkiksi O'BRIEN toteaa, että osa irlantilaisista separatisteista näki paavin irlantilaisessa prikaatissa alkion

³⁶⁹ MCINTIRE 1983, 170–171.

³⁷⁰ Mr. Hennessy, HC Deb 16 August 1860 vol 160 cc1370–1372.

³⁷¹ O'BRIEN 2005, 304.

irlantilaiselle armeijalle, joka ryhtyisi taistelemaan maan itsenäisyyden puolesta Britannian keskushallintoa vastaan.³⁷²

Sotilaiden värväminen Kirkkovaltion armeijaan herätti merkittävää keskustelua parlamentissa, mutta itse joukot eivät päässeet vaikuttamaan merkittävästi kriisin kulkuun. Piemontelaiset joukot marssivat Kirkkovaltion alueelle syyskussa 1860, kukistivat alivoimaisen ja yllätetyn Kirkkovaltion armeijan Castelfidardon taistelussa 18. syyskuuta, ja pakottivat paavin joukot antautumaan kymmenen päivää taistelun jälkeen.³⁷³ Romagnan lisäksi nyt myös Umbria ja Marche liitettiin Sardiniaan, ja vain Rooma ja sitä ympäröivä Latium – alle 20 prosenttia vuoden 1858 Kirkkovaltiosta – jäivät paavin hallintaan. Puoli vuotta myöhemmin, maaliskuussa 1861, Italia julistettiin yhdistyneeksi.

³⁷² O'BRIEN 2005, 302.

³⁷³ CHADWICK 1998, 150. CHAPMAN 2009, 74.

6. Katolilaisvastaisuudesta uusiin tulkintoihin

Sardinian kuningaskunta yhdisti vuosina 1859–1861 Italian niemimaan uudeksi valtioksi, johon liitettiin Venetsia vuonna 1866 ja lopulta myös Rooma vuonna 1870. Kansainvälistä huolta ja konfliktia herättänyt ”Italian kysymys” ratkaistiin yhtenäisellä, Piemonten johtamalla monarkialla. Italian kysymyksen pienempi alakohta, ”Rooman kysymys”, taas liittämällä Rooma viime kädessä asevoimin uuteen Italian valtioon. Kirkkovaltio lakkasi olemasta, ja maallisen valtansa menettänyt paavi vetäytyi Lateraanipalatsiinsa kieltäen kaikilta katolilaisilta osallistumisen uuden Italian politiikkaan. Paavi ja Italian valtio tekivät sovinnon vasta Mussolinin valtakaudella, jolloin katolinen kirkko sai jälleen oman valtionsa, Vatikaanin. Toisin kuin vanha Kirkkovaltio, joka käsitti laajoja alueita ja miljoonia asukkaita, Vatikaani on tosin pelkkä symbolinen valtio, johon kuuluu tuskin edes tuhatta asukasta, heistäkin suurin osa kirkon hierarkiaa.

Jälkikäteen katsottuna Rooman liittäminen Italiaan jäi pysyväksi, mutta aikalaisille tämä ei ollut selviö.³⁷⁴ BOSWORTHin mukaan paavi-instituutiota pidettiin vielä vuosikymmenten ajan Italian pahimpana vihollisena, ja vielä ensimmäisen maailmansodan aikaan vaikutti mahdolliselta, että Kirkkovaltio olisi palautettu, mikäli keskusvallat olisivat voittaneet sodan.³⁷⁵ Siirtymä pikkuvaltioiden Italiasta yhtenäisvaltioon oli siis pitkä ja monimutkainen prosessi, jonka voi ajatella kestäneen koko 1800-luvun ajan, ja osittain kauemminkin. Olennaisena käännekohtana on silti pidettävä vuosia 1858–1861, joiden aikana Italia yhdistyi ja Kirkkovaltio menetti suurimman osan alueistaan. Noina vuosina Britannia oli yksi suurvalloista, jonka asenteet ja toiminta vaikuttivat ratkaisevasti tilanteen kehitykseen.

Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut Britannian parlamentin suhdetta ja suhtautumista Kirkkovaltioon ja paaviin Italian yhdistymiskriisin aikana 1858–1861. Lähestyin aihetta kolmen eri näkökannan perusteella, jotka olivat keskusteluun osallistuneiden parlamentin jäsenten toteuttama Kirkkovaltioon kontekstointi ajassa ja paikassa, paavin ja katolilaisten aiheuttama sisäinen ja ulkoinen uhka, sekä ”perinteinen” kansainvälisen politiikan areena. Vaikka tutkimukseni fokus ei ole ollut brittien suhtautumisessa katoliseen kirkkoon tai uskontoon sinänsä, nousi se yhdeksi keskeiseksi teemaksi

³⁷⁴ KERTZER 2001, 13.

³⁷⁵ BOSWORTH 1995, 21–23.

alkuperäisaineiston perusteella. Kirkkovaltion kohteluun vaikutti vääjäämättä maan asema katolilaisen kirkon omana valtiona, vaikkakaan vaikutuksen ei voida sanoa olleen suora ja yksinkertainen katolilaisvastaisuus, kuten olen pyrkinyt esimerkiksi luvussa 4.2 osoittamaan.

Yksinkertaisen katolilaisvastaisuuden sijaan Britannian parlamentissa voidaan nähdä olleen laaja skaala erilaisia mielipiteitä ja suhtautumistapoja Kirkkovaltioon, sekä myös erilaisia strategioita, joilla parlamentin jäsenet pyrkivät tukemaan, todistamaan ja levittämään omia näkemyksiään. Nämä mielipiteet, suhtautumistavat ja erilaiset strategiat eivät muodostuneet eivätkä toimineet poliittisessa tyhjiössä. Parlamentin jäsenet olivat matkustelleet ahkerasti Italiassa, seurasivat sekä kotimaista että kansainvälistä lehdistöä, diplomatiaa ja virallisia lähteitä, ja olivat hyvin perillä paavin maalliseen valtaan liittyneestä yleiseurooppalaisesta keskustelusta. Monilla oli myös ystävyys- ja sukulaisuussuhteita Italiaan. Esimerkiksi BEALESin esittämä näkemys siitä, että Britannian suhtautuminen Italiaan oli täysin alisteista sen Ranskan-politiikalle, ja että britit eivät ymmärtäneet Italian tapahtumia tai maan oloja, on mielestäni liian yksinkertaistava näkemys. Parlamentin jäsenten lukuisat suhteet, kokemukset ja näkökulmat Italiaan liittyen eivät anna tukea käsitykselle, jonka mukaan he olisivat olleet täysin harhaanjohtettuja Italian tilanteesta.

Toinen BEALESin ja ennen kaikkea MCINTIREn esittämä näkemys on käsitys brittien erittäin vahvasta katolilaisvastaisuudesta, joka olisi käytännössä täysin ohjannut brittien suhtautumista Italian kriisiin. MCINTIRE menee argumentoinnissaan jopa niin pitkälle, että katsoo Britannian molempien valtapuolueiden ajaneen ensisijaisesti Kirkkovaltion tuhoamista katolilaisvastaisista näkökulmista, ja Italian yhdistyminen oli lähinnä sivuseikka tämän rinnalla. Tämän näkemyksen kanssa en voi parlamenttipöytäkirjojen perusteella olla samaa mieltä.

Näkemys brittien dogmaattisesta katolilaisvastaisuudesta on heikosti perusteltu. Tiukan paikan tulleen jopa katolilaisvastainen puolue konservatiivit oli valmis tekemään yhteistyötä Kirkkovaltion, paavin ja katolisen kirkon kanssa oman vaalimenestyksensä takaamiseksi. Vastineeksi konservatiivit, etunenässä Benjamin Disraeli, olivat myös valmiit vastustamaan liberaalin hallituksen politiikkaa, joka uhkasi Kirkkovaltion koskemattomuutta, ja tukivat sen sijaan negatiivista non-interventiota Italian asioihin. Myös irlantilaisten kiivas taistelu paavin puolesta jätti pitkäksi ajaksi piiloon sen, että kotimaiset huolet olivat nousseet ulkopoliittikkaa tärkeämmiksi. Ratkaisevassa

äänestyksessä kaksi kolmasosaa irlantilaisista parlamentin jäsenistä päätyi kannattamaan yhteistyötä liberaalien kanssa kotimaisista lähtökohdista, ja vain yksi kolmasosa halusi ennemmin liittoutua konservatiivien kanssa ulkopolitiikan yhteisten intressien pohjalta.

MCINTIREn mukaan konservatiivit ja liberaalit olivat yhtä halukkaita kumoamaan paavin maallisen vallan, eikä hänen mukaansa konservatiivihallitus olisi ajanut juurikaan erilaista Italian-politiikkaa kuin liberaalit. Häneltä jää huomioimatta, että mikäli konservatiivit olisivat pysyneet hallituksessa kesällä 1859, olisivat he olleet riippuvaisia irlantilaisten jäsenten tuesta, jonka jatkuminen olisi ollut sidottu paaville ystävällismieliseen politiikkaan. On myös huomioitava, että konservatiivien yhteistyö katolilaisten kanssa paavin hyväksi ei ollut pelkästään taktinen liike, sillä konservatiivit puhuivat negatiivisen intervention puolesta vielä pitkään sen jälkeen, kun heidän hallituksensa oli irlantilaisten vuoksi kaatunut ja yhteistyö loppunut. MCINTIRE, joka kiinnittää konservatiiveihin huomiota ensisijaisesti heidän hallituskaudellaan, mutta vain vähän kesällä 1859 alkaneen oppositiokauden aikana, jättää huomioimatta ne perustavanlaatuiset erot, jotka muodostuivat non-interventiopolitiikan sisällöstä liberaalien ja konservatiivien välille. Hän myös sivuuttaa eri tilanteet, joissa Disraeli ja Derby puolustivat aktiivisesti paavin maallisen vallan jättämistä koskemattomaksi.

Konservatiivien pysyminen vallassa (irlantilaisten tuella) keväällä 1859 ei olisi dramaattisesti kääntänyt Britannian politiikan suuntaa paavin aktiiviseen tukemiseen, mutta jo siirtymä positiivisesti non-interventiosta negatiiviseen non-intervention on olisi vaikuttanut merkittävästi tapahtumiin seuraavien vuosien aikana. Garibaldin maihinnousu Sisiliaan, Espanjan ja muiden valtioiden estäminen lähettämästä joukkoja Kirkkovaltion suojaksi ja Itävallan painostaminen olivat kaikki tilanteita, jossa ratkaisevana toimijana oli Britannia, joka positiivisen non-intervention hengessä esti muita suurvaltoja sekaantumasta Italian tilanteeseen. Tie jäi näin auki tapahtumille, jotka johtivat niemimaan yhdistymiseen maaliskuussa 1861. Jossittelu on aina jossittelua, mutta jos konservatiivit olisivat irlantilaisten tuella pysyneet vallassa ja noudattaneet sekä kulissien takana katolilaisten kanssa sovittua että konservatiivien myös parlamentissa ääneen lausumaansa politiikkaa, paaville ystävällismielistä negatiivista interventiota, olisi Kirkkovaltion pääosa mahdollisesti säilynyt ja Italian yhdistyminen jäänyt tapahtumatta vuosina 1860–1861.

Historia ei kuitenkaan edennyt edellä kuvattua vaihtoehtoista reittiä, vaan irlantilaisten enemmistö asettui liberaalien taakse kesällä 1859, konservatiivihallitus kaatui. Voidaan ajatella, että irlantilaiset jäsenet todistivat luvussa 4 esitetyt huolet irlantilaisten ja katolilaisten lojaaliudesta Britannialle vääriksi toiminnallaan. Paavin ja Britannian oman katolilaisväestön etujen ollessa ristiriidassa enemmistö irlantilaisista teki ratkaisun Britannian katolilaisten eivätkä paavin hyväksi. Seurauksena irlantilaisten päätöksestä valtaan nousi Palmerstonin, Russellin ja Gladstonen muodostama kolmikko, joka ryhtyi luotsaamaan Britanniaa aktiivisemmalle Italian-politiikan reitille. Huolimatta vastustuksesta hovissa, hallituksessa ja parlamentissa nämä kolme valtiomiestä toteuttivat positiivisen non-intervention periaatetta, joka oli kompromissi ja askel pois heidän ajamastaan suorasta tuesta Sardinialle, mutta johti lopulta samaan tulokseen: itsenäiseen ja yhdistyneeseen Italiaan.

Toteutuneen politiikan taustalla olivat parlamenttissakin ilmaisun saaneet mielipiteet ja asenteet. Niiden taustalla oli vuorostaan, kuten O'CONNOR esittää, siirtymä 1700-lukulaisesta ajatuksesta, jossa briteillä oli paljon opittavaa Italiasta, uuteen käsitykseen, jonka mukaan britit olivat velvoitettuja tukemaan ja auttamaan Italiaa. Tämä näkemys oli yleinen etenkin liberaalien Italian ystävien parissa, mikä vastaa O'CONNORin esittämää näkemystä Italian yhdistymisen brittiläisten kannattajien ensisijaisista taustoista.

Kirkkovaltion ja paavin puolustajat olivat Britannian parlamentissa pieni, mutta äänekkäs vähemmistö, joka kuitenkin harjoitti hämmästyttävän johdonmukaista politiikkaa. Kerta toisensa jälkeen ja vuosien ajan eri katolilaiset parlamentin jäsenet pyrkivät vertauksin osoittamaan Britannian politiikan olevan epäjohdonmukaista ja tekopyhää. Heidän mukaan Britannia asetti Kirkkovaltiolle aivan eri odotuksia ja vaatimuksia kuin kenellekään muulle, erityisesti Sardinialle tai itselleen. Kirkkovaltion puolustajat pyrkivät myös vain hieman vähemmän johdonmukaisesti leimaamaan vastustajansa katolilaisvastaisiksi, ja tämä syytös jäi käyttämättä vain muutamassa puheenvuorossa, joissa myönnettiin kolmen johtavan liberaalin olleen liikkeellä ensisijaisesti liberalismia tukemassa katolilaisten vastustamisen sijaan.

Kuten edellä todetaan, tämä Kirkkovaltion puolustajien esittämä syytös vastustajiensa katolilaisvastaisuudesta elää edelleen vahvasti tutkimuksessa, ja sen kriittiselle uudelleenarvioinnille olisi suuri tarve. Jopa suhteellisen uusi tutkimuskirjallisuus, esimerkiksi O'CONNOR, tyytyy kyseenalaistamatta toteamaan brittien toiminnan

olleen puhtaasti katolilaisvastaisuutta jopa sellaisissa tilanteissa, joissa britit tukivat katolilaisia muihin uskontokuntiin kuuluvia vastaan, kuten esimerkiksi puolalaisten pakolaisten tapauksessa. Parlamenttipöytäkirjoihin tukeutuen pitäisi pikemminkin puhua paavinvastaisuudesta tai Kirkkovaltio-vastaisuudesta, ja etsiä sen juuria Kirkkovaltion harjoittaman politiikan sekä Britannian ja Kirkkovaltion välisten (joko brittien kuvittelemien tai todellisten) erojen kautta, eikä tyytyä yksinkertaistavaan selitykseen katolilaisvastaisuudesta.

Toinen merkittävä puute tutkimuskentällä on se, ettei paavin maallisesta vallasta käydystä keskustelusta ole käytännössä saatavilla uusia yleisteoksia tai edes suppeampia artikkeleita. Näin on huolimatta siitä – tai sen vuoksi – että keskustelu oli pitkäkestoista, hyvin laajaa ja selvästi erittäin ylijäräistä. On huomattavaa, että sekä Kirkkovaltiota vastustaneita että erityisesti sitä puolustaneita teoksia käännettiin erittäin nopeasti englanniksi. Tämän lisäksi molempia suuntauksia edustavia teoksia myös kirjoitettiin suoraan englanniksi. Teosten nopea kääntäminen ja kirjoittaminen englanniksi osoittavat, että Britanniassa oli kiinnostunut yleisö, joka oli valmis lukemaan sekä paavia tukevia että vastustavia teoksia, ja halusi siten ottaa osaa yleiseurooppalaiseen debattiin maallista valtaa koskien.

STEELEn mukaan keisari Napoleon III oli anglofiili, ja erittäin huolissaan omasta suosiostaan Britannian julkisessa mielipiteessä ja maan poliitikoiden parissa.³⁷⁶ Jatkotutkimuksessa olisi siis tilaa myös sen selvittämiseksi, missä määrin Napoleonin usein hyvin nopeasti tapahtuneet poliittiset käänteet Italian kriisin aikana ottivat huomioon Britannian parlamentissa esiintyneitä mielipiteitä. Ylipäänsä voidaan todeta, että Britannian ja Kirkkovaltion suhteen olisi vielä paljon tutkittavaa, erityisesti parlamentin ja muun julkisen toiminnan osalta. Samoin olisi aika tehdä tapahtuneesta myös uusia tulkintoja brittien katolilaisvastaisuuden ohelle, ja arvioida uudelleen Britannian puolueiden välisiä eroja suhtautumisessa Kirkkovaltioon vuosien 1858–1861 kriisitilanteessa.

³⁷⁶ STEELE 1987, 35.

Lähdeluettelo

Alkuperäislähteet

Britannian parlamentin keskustelut ajalta 1858–1861

Parliamentary Debates (3rd series) Vol. 148 (December 1857) – Vol. 164 (August 1861)

Historic Hansard, <http://hansard.millbanksystems.com/>

Aikalaiskirjallisuus

Dod, Charles Roger & Dod, Robert Phipps: *Dod's Parliamentary Companion: Volume 27* [1859]. Whittaker & Co., London 1859.

Maguire, John Francis: *Rome: its Ruler and its Institutions*. Longman, Brown, Green, Longmans & Roberts, London 1857.

Malmesbury, Earl of: *Memoirs of an Ex-Minister: An Autobiography*. Longmans, Green & Co., London 1885.

Tutkimuslähteet

ADELMAN, Paul: *Victorian Radicalism: The Middle-Class Experience 1830–1914*. Longman, London 1984.

ALTHOLZ, Josef L.: “A Note on the English reaction to the Mortara Case”. *Jewish Social Studies*, vol. 23, no. 2 (April 1961), 111–118.

ALTHOLZ, Josef L.: “The Political Behaviour of the English Catholics, 1850–1867”. *Journal of British Studies*, Vol. 4, no. 1 (Nov 1964), 89–103.

ARNSTEIN, Walter L.: "The Religious Issue in Mid-Victorian Politics. A Note on a Neglected Source". *Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies*, Vol. 6, No. 2 (Summer 1974), 134–143.

BADIN, Donatella Abbate: "Lady Morgan, an Ambassador of Goodwill to Italian Exiles". *Exiles, Emigrés and Intermediaries: Anglo-Italian Cultural Transactions*. Edited by Barbara Schaff. Editions Rodopi, Amsterdam 2010, 87–115.

BEALES, Derek: *England and Italy 1859–1869*. Thomas Nelson and Sons Ltd., Edinburgh 1961.

BEALES, Derek: *The Risorgimento and the Unification of Italy*. George Allen and Unwin Ltd., London 1971.

BOSWORTH, R. J.: *Italy and the Wider World, 1860–1960*. Routledge, London 1995.

BOURNE, Kenneth: *The Foreign Policy of Victorian England, 1830–1902*. Clarendon Press, Oxford 1970.

BRIDGE, F. R. & BULLEN, Roger: *The Great Powers and the European State System, 1815–1914*. Longman, London 1980.

CARTER, Nick: "Hudson, Malmesbury and Cavour: British Diplomacy and the Italian Question, February 1858 to June 1859". *The Historical Journal*, vol. 40, no. 2 (1997), 389–413.

CAVALIERO, Roderick: *Italia Romantica: English Romantics and Italian Freedom*. I. B. Tauris, London 2005.

CHADWICK, Owen: *A History of the Popes, 1830–1914*. Clarendon Press, Oxford 1998.

CHAPMAN, Tim: *The Risorgimento: Italy 1815–71*. Humanities-Ebooks, Penrith UK 2009.

CHAMBERLAIN, Muriel E.: "*Pax Britannica?*" *British Foreign Policy, 1789–1914*. Longman, London 1988.

COPPA, Frank: *The Modern Papacy since 1798*. Longman, New York 1998.

- COPPA, Frank: "Pio Nono and the Jews: From "Reform" to "Reaction", 1846–1878". *The Catholic Historical Review*, vol. 89 no. 4, October 2003, 671–695.
- ENDELMAN, Todd M.: *Jews of Modern Britain*. University of California Press, Berkeley 2002.
- EVANS, Eric J.: *Political Parties in Britain 1783–1867*. Routledge, London 1985.
- FARRELL, Kevin W. & MAY, Timothy: *War and Leadership: Military and the Monarchy: The Case and Career of the Duke of Cambridge in an Age of Reform*. University Press of North Georgia, Dahlton GA 2011.
- FLEMING, John: "Art Dealing and the Risorgimento". *The Burlington Magazine*, Vol. 115, No. 838 (January 1973), 4–17.
- GOOCH, John: *Unification of Italy*. Routledge, Florence KY 1986.
- GRANT, Moyra: *UK Parliament*. Edinburgh University Press, Edinburgh 2001.
- HALES, Edward Elton Young: *Pio Nono: A Study in European Politics and Religion in the Nineteenth-Century*. Eyre & Spottiswoode, London 1954.
- HAWKINGS, Angus: *Forgotten Prime Minister: The Life and Times of the 14th Earl of Erby, Volume 2: Achievement, 1851–1869*. Oxford University Press, Oxford 2008.
- HIBBERT, Christopher: *Garibaldi and his Enemies: The Clash of Arms and Personalities in the Making of Italy*. Longmans, Green & CO Ltd., London 1965.
- HICKS, Geoffrey: *Peace, War and Party Politics: The Conservatives and Europe, 1846–59*. Manchester University Press, Manchester 2007.
- HOWE, Anthony: "Free trade and global order: the rise and fall of a Victorian vision". *Victorian Visions of Global Order: Empire and International Relations in Nineteenth-Century Political Thought*. Edited by Duncan Bell. Cambridge University Press, Cambridge 2007, 26–46.
- ISABELLA, Maurizio: *Risorgimento in exile: Italian Émigrés and the liberal international in the post-Napoleonic era*. Oxford University Press, Oxford 2009.
- KENNEDY, Paul: *The Realities Behind Diplomacy: Background Influences on British External Policy, 1865–1980*. Fontana Paperbacks, Glasgow 1981.

KERTZER, David I.: *The Kidnapping of Edgardo Mortara*. Vintage Books, 1997.

KERTZER, David I.: *The Popes Against the Jews: The Vatican's Role in the Rise of Modern Anti-Semitism*. Alfred A. Knopf, New York 2001.

LANGHAM, Raphael: "The Reaction in England to the Kidnapping of Edgardo Mortara". *Jewish Historical Studies*, vol. 39 (2004), 79–103.

MCCORD, Norman & PURDUE, Bill: *British History, 1815–1914* (2nd Edition). Oxford University Press, Oxford 2007.

MCINTIRE, C. T.: *England against the Papacy 1858–1861: Tories, Liberals and the Overthrow of Papal Temporal Power during the Italian Risorgimento*. Cambridge University Press, Cambridge 1983.

MCNEES, Eleanor: "'Punch' and the Pope: Three Decades of Anti-Catholic Caricature". *Victorian Periodicals Review*, Vol. 37, No. 1 (Spring 2004), 18–45.

MCWILLIAM, Rohan: *Popular Politics in Nineteenth-Century England*. Routledge, London 1998.

MOE, Nelson: *The View from Vesuvius: Representations of the South in the Nineteenth-Century Italy*. University of California Press, Berkeley 2002.

O'BRIEN, Jennifer: "Irish Public Opinion and the Risorgimento, 1859–1869". *Irish Historical Studies*, Vol. 34, No. 135 (May 2005), 289–305.

O'CONNOR, Maura: *The Romance of Italy and the English Public Imagination*. St. Martin's Press, New York 1998.

PEMBLE, John: *The Mediterranean Passion: Victorians and Edwardians in South*. Faber and Faber, London 2009 [1987].

PORTER, Bernard: *Britain, Europe and the World 1850–1982: Delusions of Grandeur*. George Allen & Unwin, London 1983.

REINERMAN, Alan J.: "Metternich and Reform: The Case of the Papal States, 1814–1848". *The Journal of Modern History*, Vol. 42 No.4 (Dec. 1970), 524–548.

REINERMAN, Alan J.: "The Concert Baffled: The Roman Conference of 1831 and the Reforms of the Papal States". *The International History Review*, Vol. 5 No. 1 (Feb. 1983), 20–38.

REINERMAN, Alan J.: "An Unnatural "Natural Alliance": Metternich, Palmerston and the Reform of the Papal States, 1831–1832". *The International History Review*, Vol. 10 No. 4 (Nov. 1988), 541–558.

RIALL, Lucy: *Garibaldi: Invention of a Hero*. Yale University Press, New Haven and London 2007.

RIALL, Lucy: *Risorgimento: the History of Italy from Napoleon to Nation-state*. Palgrave Macmillan, New York 2009.

ROBBINS, Keith: *Nineteenth-century Britain: Integration and Diversity*. Clarendon Press, Oxford 1988.

SCHERER, Paul H.: "Partner or Puppet? Lord John Russell at the Foreign Office, 1859–1862". *Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies*, Vol. 19, No. 3 (Autumn 1987), 347–371.

SCHREUDER, D. M.: "Gladstone and Italian Unification, 1848–1870: The Making of a Liberal?". *The English Historical Review*, Vol. 85 no. 336 (Jul 1970), 475–501.

SETON-WATSON, Robert William: *Britain in Europe 1789–1914*. Howard Fertig, London 1968 [1937].

STEELE, E. D.: "Palmerston's Foreign Policy and Foreign Secretaries 1855–1865". *British Foreign Secretaries and Foreign Policy: From Crimean War to First World War*. Edited by Keith M. Wilson. Croom Helm, London 1987, 25–84.

STUCHTEY, Benedikt: "Literature, liberty and life: British historiography from Macaulay to Trevelyan". *Writing National Histories: Western Europe since 1800*. Edited by Stefan Berger, Mark Donovan & Kevin Passmore. Routledge, London 1999, 30–46.

TAYLOR, A. J. P.: *The Trouble Makers: Dissent over Foreign Policy, 1792–1939*. Hamish Hamilton Ltd., London 1964.

THOM, Martin: "Unity and confederation in the Italian Risorgimento: the case of Carlo Cattaneo". *Writing National Histories: Western Europe since 1800*. Edited by Stefan Berger, Mark Donovan & Kevin Passmore. Routledge, London 1999, 69–82.

VANCE, Norman: *The Victorians and Ancient Rome*. Blackwell Publishers, Oxford 1997.

WALKER, Mack (ed.): *Plombieres: Secret Diplomacy and the Rebirth of Italy*. Oxford University Press, New York 1968.

WALLIS, Frank: "The Revival of the Anti-Maynooth Campaign in Britain, 1850–1852". *Albion: A Quarterly Journal Concerned with British Studies*, Vol 19, No. 4 (Winter 1987), 527–547.

WINSTANLEY, Michael J.: *Gladstone and the Liberal Party*. Routledge, Florence KY 1990.

WOLFFE, John: "Lord Palmerston and Religion: A Reappraisal". *The English Historical Review*, vol. 120, no. 488 (Sep. 2005), 907–936.

WOODHAM-SMITH, Cecil: *Queen Victoria: From her birth to the death of the Prince Consort*. Alfred A. Knopf, New York 1972.

WOOLF, Stuart: *A History of Italy 1700–1860: The Social Constraints of Political Change*. Methuen & Co Ltd., London 1979.

WRIGHT, Owain J.: "The 'Pleasantest Post' in the Service? Contrasting British Diplomatic and Consular Experiences in Early Liberal Italy". *Exiles, Emigrés and Intermediaries: Anglo-Italian Cultural Transactions*. Edited by Barbara Schaff. Editions Rodopi, Amsterdam 2010, 141–157.

Muu aineisto

The Official Report. Factsheet G17 General Series. Revised August 2010. The House of Commons Information Office.

<http://www.parliament.uk/documents/commons-information-office/g17.pdf>